

Toerisme en recreatie in cijfers
2009

Verklaring van tekens

.	= gegevens ontbreken
*	= voorlopig cijfer
x	= geheim
–	= nihil
–	= (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	= het getal is minder dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	= een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2008–2009	= 2008 tot en met 2009
2008/2009	= het gemiddelde over de jaren 2008 tot en met 2009
2008/'09	= oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz. beginnend in 2008 en eindigend in 2009
2006/'07–2008/'09	= oogstjaar, boekjaar enz., 2006/'07 tot en met 2008/'09

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312
2492 JP Den Haag

Inlichtingen

Tel.: (088) 570 70 70
Fax: (070) 337 59 94
Via contactformulier:
www.cbs.nl/infoservice

Prepress

Centraal Bureau voor de Statistiek
Grafimedia

Bestellingen

E-mail: verkoop@cbs.nl
Fax: (045) 570 62 68

Druk

OBT bv, Den Haag

Internet

www.cbs.nl

Omslag

TelDesign Rotterdam

Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen

Vlietweg 15
Postbus 458
2260 MG Leidschendam

Tel.: (070) 370 57 05
Fax: (070) 320 16 54
Internet: <http://www.holland.com>

Dit rapport maakt onderdeel uit van de 'Publicatiereeks toerisme en recreatie 2009'.

Deze reeks omvat de volgende drie delen:

- Vakanties van Nederlanders (CBS)
- Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties (CBS)
- Toerisme en recreatie in cijfers (CBS en NBTC)

Prijs € 39,70 (excl. administratie- en verzendkosten)

ISBN: 978-90-357-2088-6

ISSN: 1382-6832

Oplage: 550 exemplaren

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen, 2009.

Bronvermelding is verplicht. Verveelvoudiging voor eigen gebruik of intern gebruik is toegestaan.

Explanation of symbols

.	= data not available
*	= provisional figure
x	= publication prohibited (confidential figure)
–	= nil or less than half of unit concerned
–	= (between two figures) inclusive
0 (0,0)	= less than half of unit concerned
a blank	= not applicable
2008–2009	= 2008 to 2009 inclusive
2008/2009	= average of 2008 up to and including 2009
2008/'09	= crop year, financial year, school year etc., beginning in 2008 and ending in 2008
2006/'07–2008/'09	= crop year, financial year, etc., 2006/'07 to 2008/'09 inclusive

Due to rounding, some totals may not correspond with the sum of the separate figures.

Publisher
Statistics Netherlands
Henri Faasdreef 312
2492 JP Den Haag

Prepress
Statistics Netherlands
Grafimedia

Printed by
OBT bv, The Hague

Cover
TelDesign Rotterdam

Price € 39.70 (price does not include postage and administration costs)
ISBN: 978-90-357-2088-6
ISSN: 1382-6832
Print run: 550 copies

© Statistics Netherlands, The Hague/Heerlen, 2009.
Reproduction is permitted. 'Statistics Netherlands' must be quoted as source.

Information
Tel.: +31 88 570 70 70
Fax: +31 70 337 59 94
Via contact form:
www.cbs.nl/infoservice

Where to order
E-mail: verkoop@cbs.nl
Fax: (045) 570 62 68

Internet
www.cbs.nl

Inhoud

Inleiding.....	7
Kerncijfers	11
1. Deelname van Nederlanders aan vakanties	13
2. Binnenlandse vakanties van Nederlanders	21
3. Buitenlandse vakanties van Nederlanders	45
4. Buitenlandse toeristen in Nederland	67
5. Gebruik van Nederlandse logiesaccommodaties	85
6. Vrijtijdsbesteding van Nederlanders	91
7. Dagtochten van Nederlanders	95
8. Internationaal toerisme	107
9. De economische betekenis van toerisme in Nederland	113
10. Duurzaamheid in relatie tot Toerisme en Recreatie	119
Externe bronnen en relevante organisaties	139
Toelichting op enkele gebruikte begrippen en onderzoeken	144
Cartogram toeristengebieden in Nederland, 2008	171
Register.....	172
Enkele aanverwante publicaties	183
Aan deze publicatie werkten mee	187

Contents

Introduction.....	9
Glossary of terms used Dutch-English.....	10
Key figures.....	11
1. Participation of the Dutch in holidays.....	13
2. Domestic holidays of the Dutch.....	21
3. Holidays abroad of the Dutch.....	45
4. Foreign tourists in the Netherlands.....	67
5. Use of lodging accommodation.....	85
6. Recreation by the Dutch.....	91
7. Day trips by the Dutch.....	95
8. The Netherlands in the tourist world.....	107
9. The economic significance of tourism in the Netherlands.....	113
10. Sustainability in relation to Tourism and Recreation.....	119
External sources and relevant organizations.....	139
Explanatory notes on terms and studies used.....	158
Tourist areas in the Netherlands, 2008.....	171
Index.....	178
Some related publications.....	183
Contributors to this publication.....	187

Inleiding

Deze publicatie heeft tot doel een actueel, samenhangend statistisch overzicht te geven van toerisme en recreatie in ruime zin. Dit terrein wordt op de volgende wijze ingevuld: de hoofdstukken 1 t/m 3 bevatten gegevens over het vakantiegedrag van de Nederlandse bevolking. Het aantal buitenlandse toeristen dat in ons land overnacht staat in hoofdstuk 4 vermeld. De aandacht in hoofdstuk 5 is vooral gericht op de relatie tussen de aanbodstructuur en het gebruik van diverse logiesaccommodaties. In de hoofdstukken 6 en 7 wordt informatie gegeven over het recreatie- en vrijetijdsgedrag van de Nederlandse bevolking en in hoofdstuk 8 wordt 'toeristisch Nederland' in een internationaal perspectief geplaatst. Hoofdstuk 9 bevat gegevens over de economische betekenis van het toerisme en de recreatie in Nederland. Nieuw is hoofdstuk 10. Dit hoofdstuk is bedoeld om de lezer jaarlijks informatie te verschaffen over een relevant en actueel onderwerp binnen de Toerisme branche. Dit jaar is het gekozen onderwerp duurzaamheid in relatie tot de toerisme sector.

Sinds 1995 verzorgden het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), het Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen (NBTC) en het Nederlands Research Instituut voor Recreatie en Toerisme (NRIT) gezamenlijk een jaarlijkse reeks van publicaties over toerisme en recreatie. De reeks van dit jaar evenals deze uitgave, 'Toerisme en recreatie in cijfers 2009', is samengesteld door het CBS en het NBTC. Eerder dit jaar verschenen: 'Vakanties van Nederlanders' en 'Toerisme in Nederland, het gebruik van logiesaccommodaties' van het CBS.

Bij de samenstelling van deze publicatie is niet alleen geput uit onderzoek van het CBS en het NBTC. Er is ook informatie opgenomen van bijvoorbeeld de Nederlandse Bank, Eurostat, de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) en de Wereld Toerisme Organisatie (WTO-OMT).

Het Continu Vakantie Onderzoek, de bron voor de hoofdstukken 1, 2 en 3, is in 2002 opnieuw opgezet. Een gevolg daarvan is dat de uitkomsten vanaf het verslagjaar 2002 strikt genomen niet te vergelijken zijn met die van voorgaande onderzoeken. De oorzaken van de trendbreuk zijn een verruiming van de definitie van vakantie, het naar voren halen van de begindatum van het vakantiejaar, en wijzigingen in de vraagstelling en de methode van waarneming in het onderzoek vanaf 2002. Meer details hierover staan in de 'Toelichting' achter in deze publicatie.

In aanvulling op het cijfermateriaal biedt 'Toerisme en recreatie in cijfers' nog een aantal verwijzingen. Zo staan bij de tabellen een bronvermelding, de frequentie en de belangrijkste papieren publicatie van het betreffend onderzoek, en tevens een telefoonnummer waar nadere inlichtingen kunnen worden verkregen over de gepresenteerde cijfers. In de paragraaf 'Externe bronnen en relevante organisaties' zijn adressen opgenomen van enkele organisaties die van belang zijn voor de diver-

se vormen van toerisme en recreatie. In de paragraaf 'Toelichting op enkele gebruikte begrippen' is voor de meeste begrippen een toelichtende tekst opgenomen. Specifieke informatie over definities en de onderzoeksopzet is te vinden in de publicaties waarnaar wordt verwezen. Voor het gericht zoeken naar de gewenste informatie is een trefwoordenregister opgenomen. Een lijst met aanverwante onderzoeken en publicaties besluit deze editie van 'Toerisme en recreatie in cijfers'. Voor algemene informatie over het jaarboek en suggesties voor verbeteringen kunt u contact opnemen met het CBS, tel. (088) 570 70 70 (€ 0,50 per minuut) of het NBTC, tel. (070) 370 57 05.

Introduction

The aim of this book is to present an up-to-date consistent statistical overview of tourism and recreation in a broad sense. Chapters 1 to 3 contain data on holidays of the Dutch population. Figures on foreign visitors staying in the Netherlands are presented in chapter 4. Chapter 5 focuses on the relationship between supply and demand of various types of tourist accommodation. In chapters 6 and 7 quantitative information can be found on recreation and leisure time behaviour of the Dutch. Chapter 8 presents tourism in the Netherlands in an international perspective, and chapter 9 contains data on the economic importance of tourism and recreation in the Netherlands. Chapter 10 is new; it is intended to present new information on a relevant and topical subject within the tourism sector. The information presented will differ from year to year. This year's edition contains information on sustainability in relation to the tourism sector.

Statistics Netherlands has published books on tourism annually since 1995, in collaboration with the Netherlands Bureau for Tourism and Conferences (Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen; NBTC formerly Toerisme Recreatie Nederland; TRN) and the Netherlands Institute for Research of Recreation and Tourism (Nederlands Research Instituut voor Recreatie en Toerisme; NRIT). The present book, *Tourism and recreation in figures 2009*, is the latest edition. This year, this publication – as well as the other publications on *Tourism and Recreation* – has been compiled by Statistics Netherlands and the NBTC.

The data in this publication were derived not only from surveys held by Statistics Netherlands and the NBTC, but also from the Dutch central bank, other Dutch research institutes in Tourism and Leisure, Eurostat, the Organization for Economic Co-operation and Development, and the World Tourism Organization.

The Continuous Holiday Survey, the source of information for the chapters 1, 2 and 3, was redesigned in 2002. As a consequence, the results for holiday years from 2002 onwards are strictly speaking not comparable with earlier results. The causes of this break in series are a broadening of the definition of a holiday, a change in the starting date of the holiday year and changes in questions and the method of data collection.

In addition to figures and graphs, this book also presents a number of references. Each table quotes the source, with the name of the survey, its frequency and the title of the most important paper publication, as well as a telephone number through which more information can be obtained about the figures presented.

The English terminology of the table titles was revised in the 2002 edition of *Tourism and recreation in figures* in order to present the data in better English. Foreign readers should be aware that – with the exception of the Continuous Holiday Survey – the contents of the surveys have not changed, only the English terms used to present the data. The table below, together with the Explanatory Notes at the back of the book are intended as a tool for comparing data in this book with those in editions before 2002.

Glossary of terms used Dutch-English

<i>Dutch</i>	<i>English (editions up to 2002)</i>	<i>English (editions from 2002 onwards)</i>
logiesaccommodaties	accommodation establishments	tourist accommodations
gemiddelde verblijfsduur	average length of stay	average length of stay
land van herkomst	country of residence	country of residence
bestemming	destination	destination
duur	duration	length of stay
buitenlandse gasten	foreign guests	foreign tourists
vakanties	holidays	holidays, holiday trips
lange vakanties	holidays	long holidays
binnenlandse lange vakanties	holidays (in the Netherlands)	long domestic holiday trips
buitenlandse lange vakanties	holidays abroad	long outbound holiday trips
vakanties in Nederland	holidays in the Netherlands	domestic trips
vakanties in buitenland	holidays, abroad	outbound trips
hotels en pensions	hotels and boarding houses	hotels and boarding houses
vervoermiddel	means of transportation	mode of transportation
organisatievorm	organizing forms	way of organizing
overige logiesaccommodaties	other types of accommodation	other types of accommodation
korte vakanties	short holiday breaks	short holidays
binnenlandse korte vakanties	short holiday breaks	short domestic holiday trips
buitenlandse korte vakanties	short holiday breaks abroad	short outbound holiday trips
binnenlandse vakanties	short holiday breaks and holidays	domestic holiday trips
buitenlandse vakanties	short holiday breaks and holidays, abroad	outbound holiday trips
buitenlandse korte wintersportvakanties	short winter sports holiday breaks abroad	short winter sport holidays
slaapplaats	sleeping place	bedplace
binnenlandse toeristische vakanties	touristic short holiday breaks and holidays	domestic tourist holiday trips
type logiesaccommodatie	type of accommodation	type of accommodation
buitenlandse lange wintersportvakanties	winter sports holidays abroad	long winter sport holidays

Kerncijfers

	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Bevolking op 1-1	<i>mln</i>	16,1	16,2	16,3	16,3	16,3	16,4	16,4
w.v.								
0-19 jaar	%	24,5	24,5	24,5	24,5	24,3	24,2	24,0
20-64 jaar	%	61,9	61,8	61,6	61,5	61,4	61,3	61,3
65 jaar en ouder	%	13,7	13,7	13,8	14,0	14,3	14,5	14,7
Werkzame beroepsbevolking (15-64 jaar), jaargemiddelde	<i>mln</i>	7,0	7,0	6,9	6,9	7,1	7,3	7,4
Geregistreerde werklozen	<i>1 000</i>	302	399	479	483	413	344	304
Bruto Binnenlands Product	<i>mld euro</i>	465,2	476,9	491,2	513,4	540,2	568,7**	595,9*
Particuliere huishoudens, 1-1	<i>1 000</i>	6 934	6 996	7 049	7 091	7 146	7 191	7 242
w.v.								
eenpersoonshuishoudens	%	33,8	34,1	34,4	34,5	35,0	35,3	35,5
meerpersoonshuishoudens	%	66,2	65,9	65,6	65,5	65,0	64,7	64,5
Oppervlakte, 1-1	<i>km²</i>	41 528	41 528	41 528	41 543	41 543	41 543	41 543
w.o.								
land	<i>km²</i>	33 873	33 873	33 873	33 873	33 756	33 756	33 756
binnenwater	<i>km²</i>
recreatieterreinen	<i>km²</i>
bos en natuur	<i>km²</i>
Personenauto's, 1-1	<i>mln</i>	6,7	6,9	6,9	7,0	7,0	7,2	7,4
Deelname aan vakanties	%	81	82	81	81	81	81	82
w.v.								
lange vakanties	%	74	75	76	75	75	74	75
korte vakanties	%	41	41	41	40	41	41	41
Lange vakanties van Nederlanders	<i>mln</i>	22,4	22,0	22,7	22,2	22,4	22,3	23,6
Korte vakanties van Nederlanders	<i>mln</i>	13,1	12,6	12,5	12,2	12,2	12,8	12,3
Vakanties van Nederlanders in het buitenland	<i>mln</i>	16,8	16,5	17,2	17,1	16,8	17,6	18,5
w.o.								
in Frankrijk	<i>mln</i>	3,3	2,9	2,9	2,8	2,7	2,6	2,9
in Duitsland	<i>mln</i>	2,5	2,4	2,7	2,6	2,6	3,0	3,0
in België	<i>mln</i>	2,2	2,3	2,2	2,0	1,9	2,0	2,0

Kerncijfers (slot)

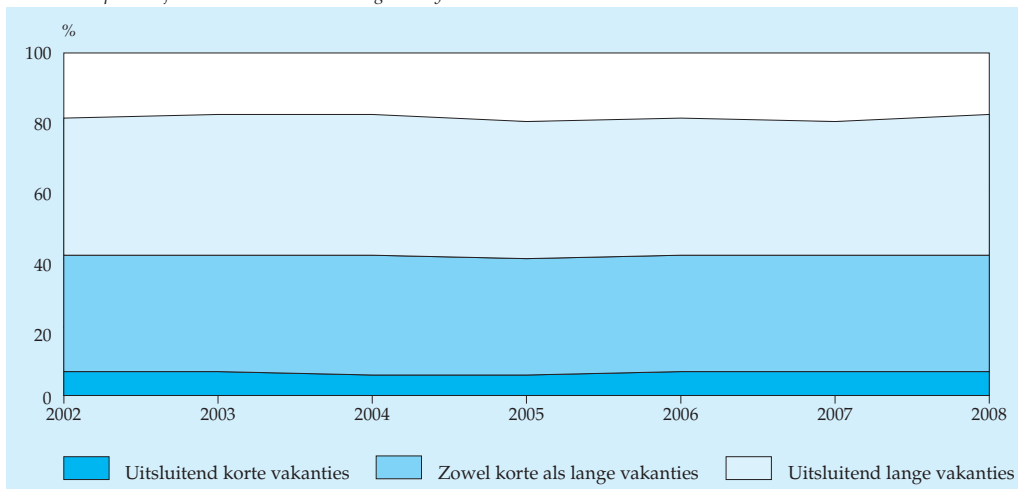
	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Overnachtingen van Nederlanders tijdens vakanties	<i>mln</i>	275,9	263,7	274,3	267,5	264,9	269,6	280,2
w.v.								
in Nederland	<i>mln</i>	108,9	100,4	101,7	95,7	98,4	95,6	91,8
in het buitenland	<i>mln</i>	167,0	163,3	172,7	171,8	166,5	174,1	188,4
w.o.								
in Frankrijk	<i>mln</i>	39,1	33,0	32,1	31,0	31,8	30,5	32,4
in Duitsland	<i>mln</i>	16,3	15,6	17,8	17,4	17,1	18,8	20,0
in België	<i>mln</i>	11,1	12,1	11,7	10,9	10,0	10,7	10,1
Hotels, pensions en jeugd-accommodaties	<i>1</i>	2 933	2 908	3 129	3 135	3 099	3 196	3 180
slaapplaatsen	<i>1 000</i>	177	181	190	192	195	200	199
gasten	<i>1 000</i>	14 948	14 310	15 512	16 382	18 307	19 229	18 496
overnachtingen	<i>mln</i>	28,5	27,2	28,4	30	32	34,2	32,6
Kampeerterreinen	<i>1</i>	2 218	2 244	2 341	2 446	2 462	2 452	2 358
slaapplaatsen	<i>1 000</i>	724	717	723	728	724	736	736
gasten	<i>1 000</i>	3 482	4 007	3 539	3 473	3 521	3 603	3 198
overnachtingen	<i>mln</i>	21,5	23,1	22,5	22	21	20,8	18,8
Overnachtingen van buitenlandse gasten in logiesaccommodaties in Nederland	<i>mln</i>	26,4	25,3	25,4	25,2	26,9	28,0	25,3
w.v.								
in hotels, pensions en jeugdaccommodaties	<i>mln</i>	14,9	13,8	14,6	15,1	16,0	16,3	15,0
in huisjescomplexen	<i>mln</i>	6,6	6,3	6,2	5,8	6,4	7,2	6,7
op kampeerterreinen	<i>mln</i>	4,1	4,8	4,0	3,7	3,9	4	3,1
in groepsaccommodaties	<i>mln</i>	0,7	0,5	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5
Vrijtijdsbesteding								
Percentage van de bevolking dat 1-4 uur per week sport minstens een maal per maand:	<i>%</i>	42	42	42	42	42	42	.
een uitstapje in de vrije natuur maakt	<i>%</i>	48	48	48	48	46	48	.
een restaurant bezoekt	<i>%</i>	35	31	32	32	33	34	.
gezellige middag of avond bij familie of vrienden doorbrengt	<i>%</i>	44	45	48	49	48	48	.
10-19 uur per week TV kijkt	<i>%</i>	38	37	38	38	37	37	.
Dagtochten van Nederlanders	<i>mln</i>	981,6 ¹⁾	906,6 ¹⁾	.
Uitgaven van in Nederland woonachtige personen in het buitenland (Reisverkeersbalans)	<i>mld euro</i>	13,9	13,7	13,2	13,0	13,6	13,9*	14,8*
Uitgaven door Nederlanders aan vakanties in het buitenland	<i>mld euro</i>	9,7	9,8	10,1	10,3	10,4	11,1	12,6
Uitgaven van buitenlanders in Nederland (Reisverkeersbalans)	<i>mld euro</i>	8,2	8,1	8,3	8,4	9,0	9,8*	9,1*
Uitgaven door Nederlanders aan vakanties in Nederland	<i>mld euro</i>	2,9	2,6	2,6	2,5	2,6	2,6	2,7

¹⁾ Exclusief uitstapjes vanaf vakantieadressen.

1. Deelname van Nederlanders aan vakanties

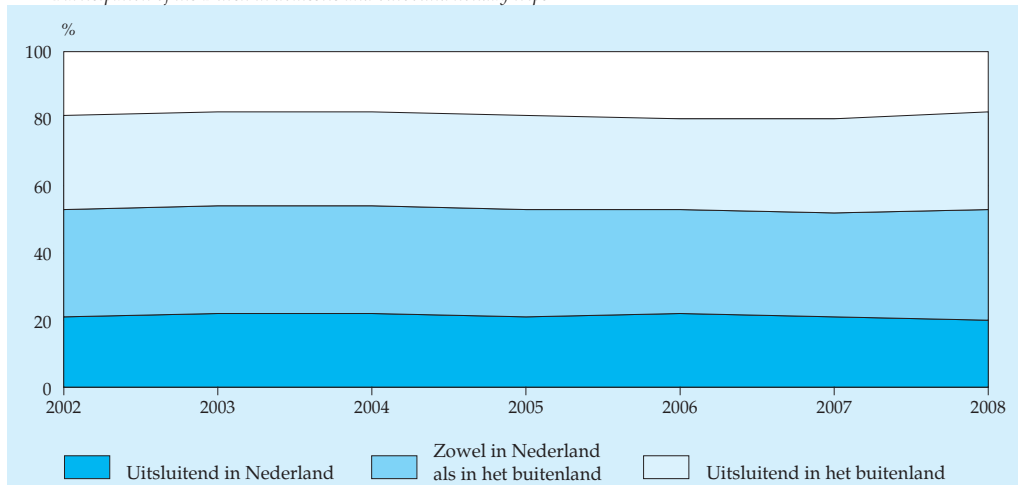
Algemeen

1.1.1 Deelname van Nederlanders aan vakanties naar duur *Participation of the Dutch in short and long holidays*



Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

1.1.2 Deelname van Nederlanders aan vakanties naar bestemming *Participation of the Dutch in domestic and outbound holiday trips*



Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Tabel 1.1.3
Omvang en intensiteit van de vakanties van Nederlanders
Volume and intensity of holidays of the Dutch

	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Totaal aantal vakanties	<i>mln</i>	35,5	34,6	35,2	34,4	34,5	35,1	35,9
Aantal deelnemers	<i>mln</i>	12,3	12,5	12,5	12,4	12,4	12,5	12,7
Gemiddeld aantal vakanties per deelnemer	1	2,89	2,77	2,82	2,77	2,78	2,82	2,84
Aantal korte vakanties	<i>mln</i>	13,1	12,6	12,5	12,2	12,2	12,8	12,3
Aantal deelnemers	<i>mln</i>	6,3	6,3	6,2	6,2	6,3	6,4	6,3
Gemiddeld aantal korte vakanties per deelnemer	1	2,09	1,99	2,01	1,96	1,92	2,00	1,96
Aantal lange vakanties	<i>mln</i>	22,4	22,0	22,7	22,2	22,4	22,3	23,6
Aantal deelnemers	<i>mln</i>	11,3	11,4	11,6	11,5	11,4	11,4	11,6
Gemiddeld aantal lange vakanties per deelnemer	1	1,98	1,93	1,96	1,93	1,97	1,96	2,03

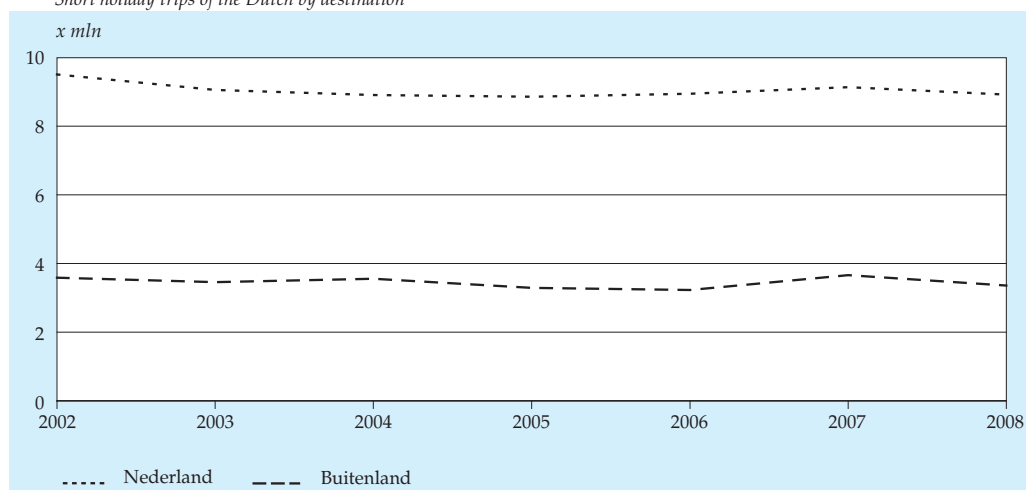
Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.

Frequentie: jaarlijks.

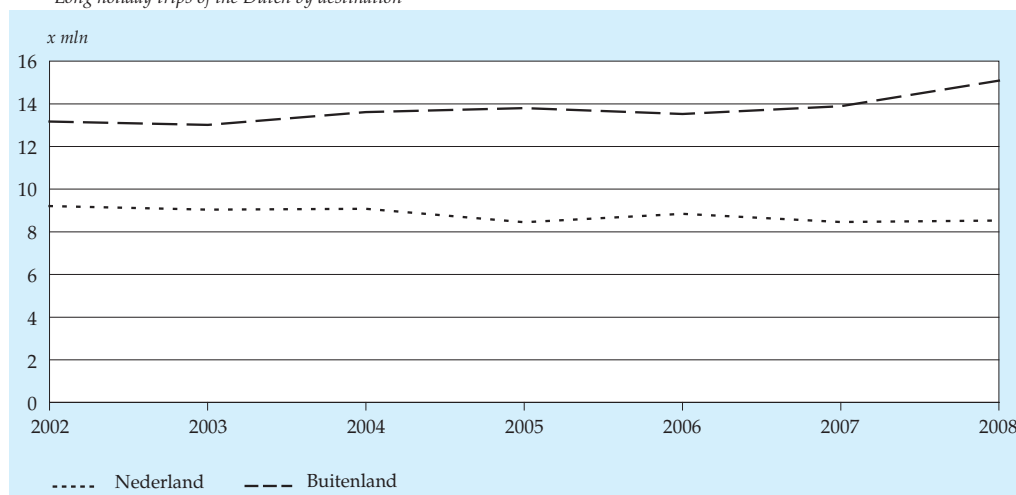
1.1.4 Korte vakanties van Nederlanders naar bestemming
Short holiday trips of the Dutch by destination



Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

1.1.5 Lange vakanties van Nederlanders naar bestemming

Long holiday trips of the Dutch by destination



Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Tabel 1.1.6

Korte vakanties van Nederlanders naar bestemming en seizoen

Short holiday trips of the Dutch by destination and season

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>						
Nederland	9 510	9 062	8 909	8 863	8 951	9 136	8 917
w.v.							
winterperiode	4 360	3 908	4 077	4 195	4 098	4 417	4 277
zomerperiode	5 150	5 154	4 832	4 668	4 853	4 719	4 640
Buitenland	3 590	3 456	3 563	3 291	3 229	3 662	3 364
w.v.							
winterperiode	2 070	1 851	2 059	1 922	1 823	2 028	1 937
zomerperiode	1 520	1 605	1 504	1 369	1 406	1 634	1 427

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 1.1.7
Lange vakanties van Nederlanders naar bestemming en seizoen
Long holiday trips of the Dutch by destination and season

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>						
Nederland	9 200	9 029	9 069	8 451	8 842	8 458	8 532
w.v.							
winterperiode	2 780	2 611	2 919	2 556	2 634	2 633	2 690
zomerperiode	6 420	6 418	6 150	5 895	6 208	5 825	5 842
Buitenland	13 170	13 007	13 610	13 794	13 523	13 894	15 094
w.v.							
winterperiode	4 620	4 494	5 171	4 993	4 631	4 896	5 053
zomerperiode	8 550	8 513	8 439	8 801	8 892	8 998	10 041

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.

Frequentie: jaarlijks.

Financieel

Tabel 1.2.1
Uitgaven van Nederlanders aan vakanties naar bestemming
Expenditure of the Dutch on holidays by destination

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
<i>mln euro</i>							
Nederland	2 900	2 630	2 568	2 482	2 570	2 702	2 699
Buitenland	9 730	9 760	10 121	10 257	10 413	11 105	12 555
Totaal	12 630	12 390	12 688	12 739	12 983	13 808	15 255

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

Tabel 1.2.2
Uitgaven van Nederlanders aan vakanties naar bestemming en seizoen, 2008
Expenditure of the Dutch on holidays by destination and season, 2008

	Totale bestedingen	Gemiddelde uitgaven per persoon per vakantie	Gemiddelde vakantieduur	Gemiddelde uitgaven per persoon per dag
	<i>mln euro</i>	<i>euro</i>	<i>dagen</i>	<i>euro</i>
Nederland	2 699	155	6,3	25
w.v.				
winterperiode	950	136	4,9	28
zomerperiode	1 750	167	7,2	23
Buitenland	12 555	680	11,2	61
w.v.				
winterperiode	4 449	636	8,8	72
zomerperiode	8 107	707	12,7	56

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

Persoonskenmerken

Tabel 1.3.1
Deelname van Nederlanders aan vakanties naar leeftijd
Participation of the Dutch in holidays by age

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	%						
0-14 jaar	87	87	87	87	86	85	88
15-24 jaar	80	84	82	78	81	81	80
25-34 jaar	85	87	84	83	84	82	83
35-44 jaar	81	82	82	85	84	83	85
45-54 jaar	80	80	81	81	81	82	84
55-64 jaar	82	81	81	81	79	82	83
65-74 jaar	75	78	77	77	77	74	77
75 jaar en ouder	59	57	59	56	57	61	56
Totaal	81	82	81	81	81	81	82

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

Tabel 1.3.2
Deelname van Nederlanders aan vakanties naar samenstelling van het huishouden
Participation of the Dutch in holidays by composition of household

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	%						
Alleenstaand	71	75	75	71	67	69	72
Huishouden met als jongste een kind van:							
0- 5 jaar	88	87	87	86	85	85	87
6-12 jaar	85	86	86	85	87	87	87
13-17 jaar	79	84	79	78	81	81	82
Huishouden met uitsluitend meerderjarigen	80	80	79	80	79	80	80
Totaal	81	82	81	81	81	81	82

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

Tabel 1.3.3
Deelname van Nederlanders aan vakanties naar sociale klasse¹⁾
Participation of the Dutch in holidays by social class

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	%						
A (hoog)	86	93	92	92	91	92	92
B+ (tamelijk hoog)	87	89	87	87	87	88	88
B- (middengroep)	82	83	85	83	84	83	86
C (tamelijk laag)	71	69	70	71	69	70	70
D (laag)	66	53	60	54	59	52	58
Totaal	81	82	81	81	81	81	82

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

¹⁾ De indeling naar sociale klasse is tot stand gekomen op grond van de beroepsgroep en opleiding van de hoofdkostwinner (zie bijlage 1 in het Trendrapport Toerisme en Recreatie 2001–2002).

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.

Frequentie: jaarlijks.

2. Binnenlandse vakanties van Nederlanders

Algemeen

Tabel 2.1.1
Binnenlandse vakanties van Nederlanders naar duur
Domestic holiday trips of the Dutch by length of stay

	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
2-4 dagen	%	51	50	50	51	50	52	51
5-8 dagen	%	32	33	33	33	34	33	34
9 dagen of meer	%	17	17	18	16	16	15	15
Totaal (absoluut=100%)	<i>x mln</i>	18,7	18,1	18,0	17,3	17,8	17,6	17,4
Gemiddelde vakantieduur	<i>dagen</i>	6,8	6,6	6,7	6,5	6,5	6,4	6,3

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

Tabel 2.1.2
Binnenlandse toeristische vakanties¹⁾ van Nederlanders naar duur
Domestic touristic holiday trips of the Dutch by length of stay

	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
2-4 dagen	%	47	48	47	49	50	51	50
5-8 dagen	%	36	36	37	36	36	36	36
9 dagen of meer	%	17	15	17	15	15	13	13
Totaal (absoluut=100%)	<i>x mln</i>	13,6	13,5	13,5	13,1	13,5	13,7	13,4
Gemiddelde vakantieduur	<i>dagen</i>	6,7	6,3	6,5	6,3	6,2	6,2	6,0

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

¹⁾ Vakanties waarbij voornamelijk van toeristische logiesvormen gebruik is gemaakt.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

Tabel 2.1.3
Binnenlandse korte vakanties van Nederlanders per seizoen naar toeristengebied, 2008
Short domestic holiday trips of the Dutch by season and tourist area, 2008

	Winter- periode	Zomer- periode	Totaal	Winter- periode	Zomer- periode	Totaal
	<i>x 1 000</i>			<i>%</i>		
Waddeneilanden	250	250	500	6	5	6
Noordzeepadplaatsen	470	510	980	11	11	11
IJsselmeerkust	220	320	540	5	7	6
Deltagebied	170	290	460	4	6	5
Meren in Groningen, Friesland en Noordwest-Overijssel	90	140	240	2	3	3
Hollands-Utrechtse meren	20	20	40	0	0	0
Utrechtse Heuvelrug en 't Gooi	100	100	200	2	2	2
Veluwe en Veluwerand	430	500	930	10	11	10
Gelders rivierengebied	10	40	60	0	1	1
Achterhoek	160	170	330	4	4	4
Twente, Salland en Vechtstreek	300	310	610	7	7	7
Groningse, Friese en Drentse zandgronden	420	470	900	10	10	10
West- en Midden-Brabant	450	430	880	11	9	10
Oost-Brabant, Noord- en Midden- Limburg en Rijk van Nijmegen	410	420	830	10	9	9
Zuid-Limburg	300	240	550	7	5	6
Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Utrecht	180	90	270	4	2	3
Overig Nederland	290	340	630	7	7	7
Totaal	4 280	4 640	8 920	100	100	100

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

Tabel 2.1.4
Binnenlandse lange vakanties van Nederlanders per seizoen naar toeristengebied, 2008
Long domestic holiday trips of the Dutch by season and tourist area, 2008

	Winter- periode	Zomer- periode	Totaal	Winter- periode	Zomer- periode	Totaal
	<i>x 1 000</i>			<i>%</i>		
Waddeneilanden	160	440	600	6	8	7
Noordzeepadplaatsen	290	680	970	11	12	11
IJsselmeerkust	80	290	380	3	5	4
Deltagebied	110	250	360	4	4	4
Meren in Groningen, Friesland en Noordwest-Overijssel	50	230	280	2	4	3
Hollands-Utrechtse meren	10	20	30	0	0	0
Utrechtse Heuvelrug en 't Gooi	70	100	170	3	2	2
Veluwe en Veluwerand	310	660	980	12	11	11
Gelders rivierengebied	20	60	80	1	1	1
Achterhoek	130	250	380	5	4	4
Twente, Salland en Vechtstreek	220	500	710	8	9	8
Groningse, Friese en Drentse zandgronden	340	610	950	13	10	11
West- en Midden-Brabant	240	530	770	9	9	9
Oost-Brabant, Noord- en Midden- Limburg en Rijk van Nijmegen	360	530	880	13	9	10
Zuid-Limburg	170	280	450	6	5	5
Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Utrecht	30	70	90	1	1	1
Overig Nederland	110	350	460	4	6	5
Totaal ¹⁾	2 690	5 840	8 530	100	100	100

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

¹⁾ T.g.v. afrondingseffecten tellen in bepaalde gevallen de afzonderlijke delen niet op tot de totalen.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

Tabel 2.1.5
Overnachtingen van Nederlanders tijdens binnenlandse vakanties per seizoen naar toeristengebied, 2008
Overnight stays of the Dutch during domestic holiday trips in the Netherlands by season and tourist area, 2008

	Winter- periode	Zomer- periode	Totaal	Winter- periode	Zomer- periode	Totaal
	<i>x 1 000</i>			<i>%</i>		
Waddeneilanden	1 690	4 470	6 160	6	7	7
Noordzeebadplaatsen	2 870	7 970	10 840	11	12	12
IJsselmeerkust	1 030	3 930	4 960	4	6	5
Deltagebied	1 160	3 010	4 170	4	5	5
Meren in Groningen, Friesland en Noordwest-Overijssel	460	2 360	2 820	2	4	3
Hollands-Utrechtse meren	80	280	360	0	0	0
Utrechtse Heuvelrug en 't Gooi	770	1 270	2 040	3	2	2
Veluwe en Veluwerand	3 080	6 940	10 010	11	11	11
Gelders rivierengebied	330	740	1 060	1	1	1
Achterhoek	1 270	2 730	4 010	5	4	4
Twente, Salland en Vechtstreek	2 150	5 360	7 500	8	8	8
Groningse, Friese en Drentse zandgronden	3 090	6 650	9 750	11	10	11
West- en Midden-Brabant	2 510	5 720	8 230	9	9	9
Oost-Brabant, Noord- en Midden- Limburg en Rijk van Nijmegen	3 050	5 390	8 440	11	8	9
Zuid-Limburg	1 630	2 830	4 460	6	4	5
Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Utrecht	470	990	1 460	2	2	2
Overig Nederland	1 280	4 280	5 560	5	7	6
Totaal	26 910	64 930	91 830	100	100	100

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 2.1.6
Binnenlandse vakanties van Nederlanders naar duur en soort verblijf, 2008
Domestic holiday trips of the Dutch by length of stay and type of accommodation, 2008

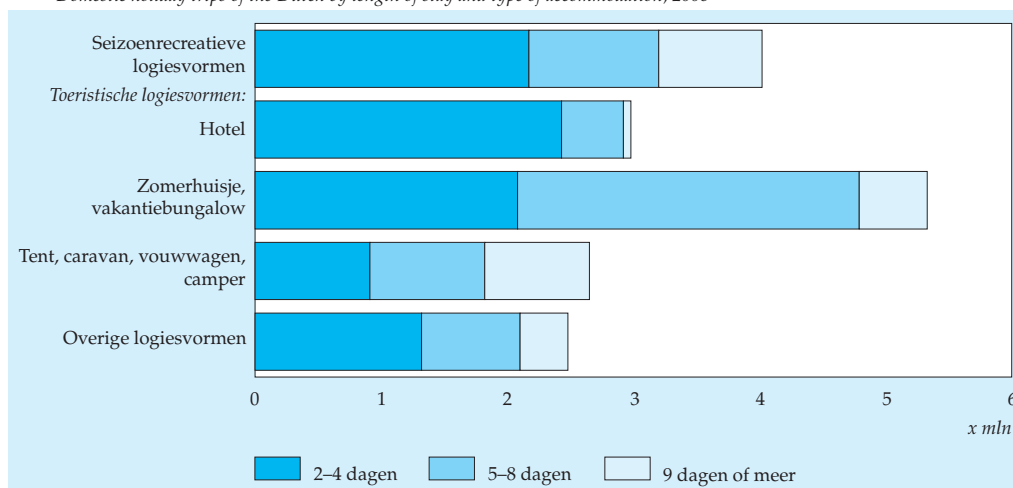
	2-4 dagen	5-8 dagen	9 dagen of meer	Totaal	
	<i>x 1 000</i>				<i>%</i>
Seizoenrecreatieve logiesvormen	2 170	1 030	820	4 010	23
w.v.					
zomerhuisje, vakantiebungalow, tweede woning	550	470	210	1 230	7
caravan, vouwwagen	1 150	410	440	1 990	11
boot	430	130	140	700	4
overige logiesvormen	40	30	30	100	1
Toeristische logiesvormen	6 750	4 880	1 800	13 440	77
w.v.					
woning van een particulier ¹⁾	540	360	250	1 150	7
hotel	2 430	490	60	2 970	17
pension, bed & breakfast	210	50	10	270	2
appartement	100	150	60	310	2
zomerhuisje, vakantiebungalow	2 080	2 710	540	5 330	31
tent, bungalowtent	360	290	160	820	5
caravan, vouwwagen, camper	550	610	660	1 830	10
boot	20	40	30	90	1
jeugdherberg of andere groepsaccommodatie	330	120	0	450	3
overige logiesvormen	130	60	20	210	1
Totaal	8 920	5 920	2 620	17 450	100

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

¹⁾ Exclusief vakanties bij familie, vrienden of kennissen, tenzij deze de hele tijd of de meeste dagen afwezig waren.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

2.1.7 Binnenlandse vakanties van Nederlanders naar duur en soort verblijf, 2008
Domestic holiday trips of the Dutch by length of stay and type of accommodation, 2008



Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

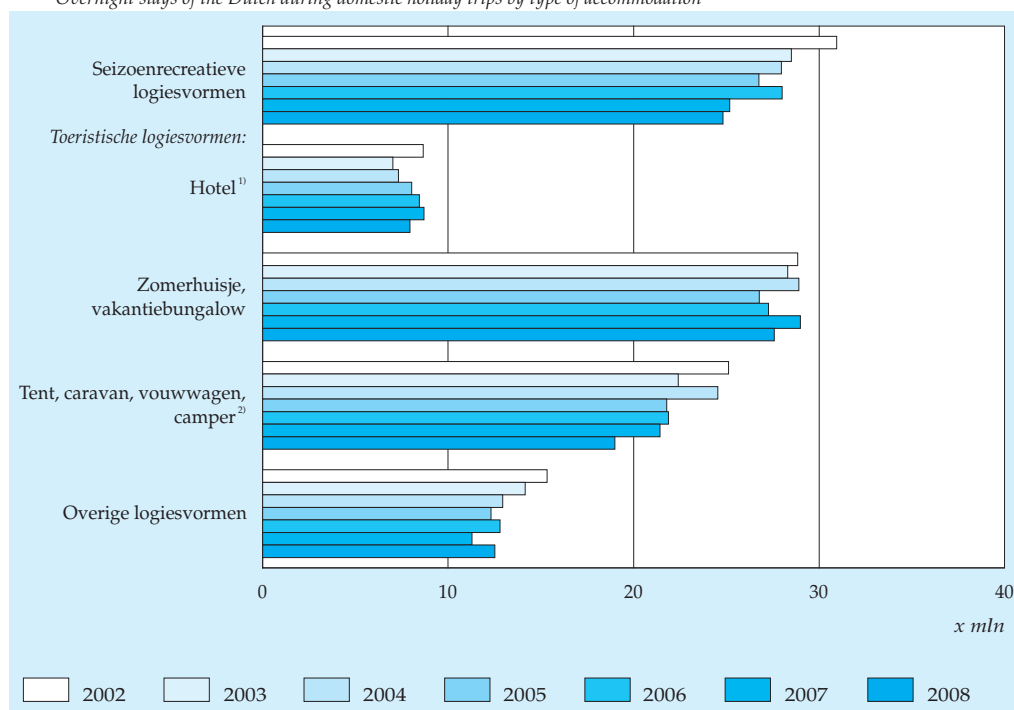
Tabel 2.1.8
Overnachtingen van Nederlanders tijdens binnenlandse vakanties naar soort verblijf
Overnight stays of the Dutch during domestic holiday trips by type of accommodation

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>						
Seizoenrecreatieve logiesvormen	30 950	28 500	27 960	26 750	28 010	25 180	24 820
w.v.							
caravan, vouwwagen	17 480	15 780	16 220	15 230	15 140	14 010	12 500
overige logiesvormen	13 470	12 720	11 740	11 520	12 870	11 170	12 320
Toeristische logiesvormen	77 950	71 890	73 710	68 900	70 380	70 380	67 010
w.v.							
hotel ¹⁾	8 660	7 020	7 320	8 040	8 450	8 700	7 940
zomerhuisje, vakantiebungalow	28 840	28 310	28 910	26 770	27 270	28 990	27 580
tent, bungalowtent	6 410	7 260	6 600	5 390	4 690	5 330	4 650
caravan, vouwwagen, camper ²⁾	18 710	15 140	17 940	16 390	17 180	16 090	14 330
overige logiesvormen	15 330	14 150	12 940	12 300	12 790	11 280	12 510
Totaal	108 900	100 390	101 680	95 650	98 380	95 570	91 830

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

2.1.9 Overnachtingen van Nederlanders tijdens binnenlandse vakanties naar soort verblijf
Overnight stays of the Dutch during domestic holiday trips by type of accommodation



Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

¹⁾ In 2001 en eerder inclusief vakanties in een pension.

²⁾ In 2001 en eerder exclusief vakanties in een camper.

Tabel 2.1.10
Binnenlandse vakanties van Nederlanders naar duur en vervoermiddel, 2008
Domestic holiday trips of the Dutch by length of stay and mode of transport, 2008

	2-4 dagen	5-8 dagen	9 dagen of meer	Totaal	
	<i>x 1 000</i>				<i>%</i>
Fiets	170	70	80	320	2
Auto	8 000	5 360	2 370	15 720	90
Trein	510	290	80	880	5
Touringcar	50	80	10	130	1
Boot	40	40	40	120	1
Overige vervoermiddelen	150	80	60	290	2
Totaal	8 920	5 920	2 620	17 450	100

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 2.1.11
Binnenlandse vakanties van Nederlanders naar vervoermiddel
Domestic holiday trips of the Dutch by mode of transport

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>						
Fiets	330	430	400	360	310	330	320
Auto	16 650	16 210	16 260	15 570	16 120	15 790	15 720
Trein	860	850	810	840	890	890	880
Touringcar	150	110	150	140	120	130	130
Boot	110	90	80	70	80	130	120
Overige vervoermiddelen	600	390	280	330	290	320	290
Totaal	18 710	18 090	17 980	17 310	17 790	17 590	17 450

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 2.1.12
Binnenlandse vakanties van Nederlanders naar organisatievorm en duur, 2008
Domestic holiday trips of the Dutch by way of organizing and length of stay, 2008

	Georganiseerde reizen		Niet-georganiseerde reizen	Totaal
	per auto	met overige vervoermiddelen		
	<i>x 1 000</i>			
2-4 dagen	2 980	390	5 540	8 920
5-8 dagen	2 270	260	3 380	5 920
9 dagen of meer	490	50	2 080	2 620
Totaal	5 750	700	11 000	17 450

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.

Frequentie: jaarlijks.

Financieel

Tabel 2.2

Uitgaven van Nederlanders aan binnenlandse vakanties naar soort verblijf en vervoermiddel, 2008
Expenditure of the Dutch on domestic holiday trips by type of accommodation and mode of transport, 2008

	Totale bestedingen	Gemiddelde uitgaven per persoon per vakantie	Gemiddelde vakantieduur	Gemiddelde uitgaven per persoon per dag
	<i>mln euro</i>	<i>euro</i>	<i>dagen</i>	<i>euro</i>
Soort verblijf				
Seizoenrecreatieve logiesvormen	320	80	7,2	11
w.v.				
caravan, vouwwagen	140	71	7,3	10
overige logiesvormen	180	89	7,1	13
Toeristische logiesvormen	2 380	177	6,0	30
w.v.				
hotel	640	214	3,7	58
zomerhuisje, vakantiebungalow	970	182	6,2	29
tent, bungalowtent	120	149	6,7	22
caravan, vouwwagen, camper	290	157	8,8	18
overige logiesvormen	360	146	5,0	29
Vervoermiddel				
Auto	2 400	153	6,3	24
Trein	160	184	5,1	36
Overige vervoermiddelen	130	154	6,9	22
Totaal	2 700	155	6,3	25

Bron: Continu Vakantie Onderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.

Frequentie: jaarlijks.

Regionaal

Tabel 2.3.1
Binnenlandse vakanties van Nederlanders naar duur en bestemmingsprovincie, 2008
Domestic holiday trips of the Dutch by length of stay and province of destination, 2008

	2-4 dagen	5-8 dagen	9 dagen of meer	Totaal	
	<i>x 1 000</i>				<i>%</i>
Groningen	220	150	60	440	3
Friesland	510	390	240	1 140	7
Drenthe	820	630	230	1 680	10
Overijssel	690	520	270	1 480	8
Flevoland	320	130	40	490	3
Gelderland	1 460	1 070	490	3 010	17
Utrecht	260	130	90	480	3
Noord-Holland	1 070	600	300	1 970	11
Zuid-Holland	750	270	160	1 180	7
Zeeland	630	500	240	1 370	8
Noord-Brabant	1 100	660	250	2 010	12
Limburg	1 090	870	240	2 210	13
Totaal	8 920	5 920	2 620	17 450	100

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 2.3.2
Overnachtingen van Nederlanders tijdens binnenlandse vakanties per seizoen naar bestemmingsprovincie, 2008
Overnight stays of the Dutch during domestic holiday trips by season and province of destination, 2008

	Winter- periode	Zomer- periode	Totaal	Winter- periode	Zomer- periode	Totaal
	<i>x 1 000</i>			<i>%</i>		
Groningen	670	1 460	2 130	2	2	2
Friesland	1 240	5 630	6 870	5	9	7
Drenthe	2 870	5 880	8 750	11	9	10
Overijssel	2 400	5 880	8 280	9	9	9
Flevoland	650	1 460	2 120	2	2	2
Gelderland	5 010	11 710	16 720	19	18	18
Utrecht	840	2 210	3 050	3	3	3
Noord-Holland	2 810	7 420	10 230	10	11	11
Zuid-Holland	1 420	4 240	5 660	5	7	6
Zeeland	1 990	5 820	7 810	7	9	9
Noord-Brabant	2 830	6 970	9 790	10	11	11
Limburg	4 170	6 260	10 420	15	10	11
Totaal	26 910	64 930	91 830	100	100	100

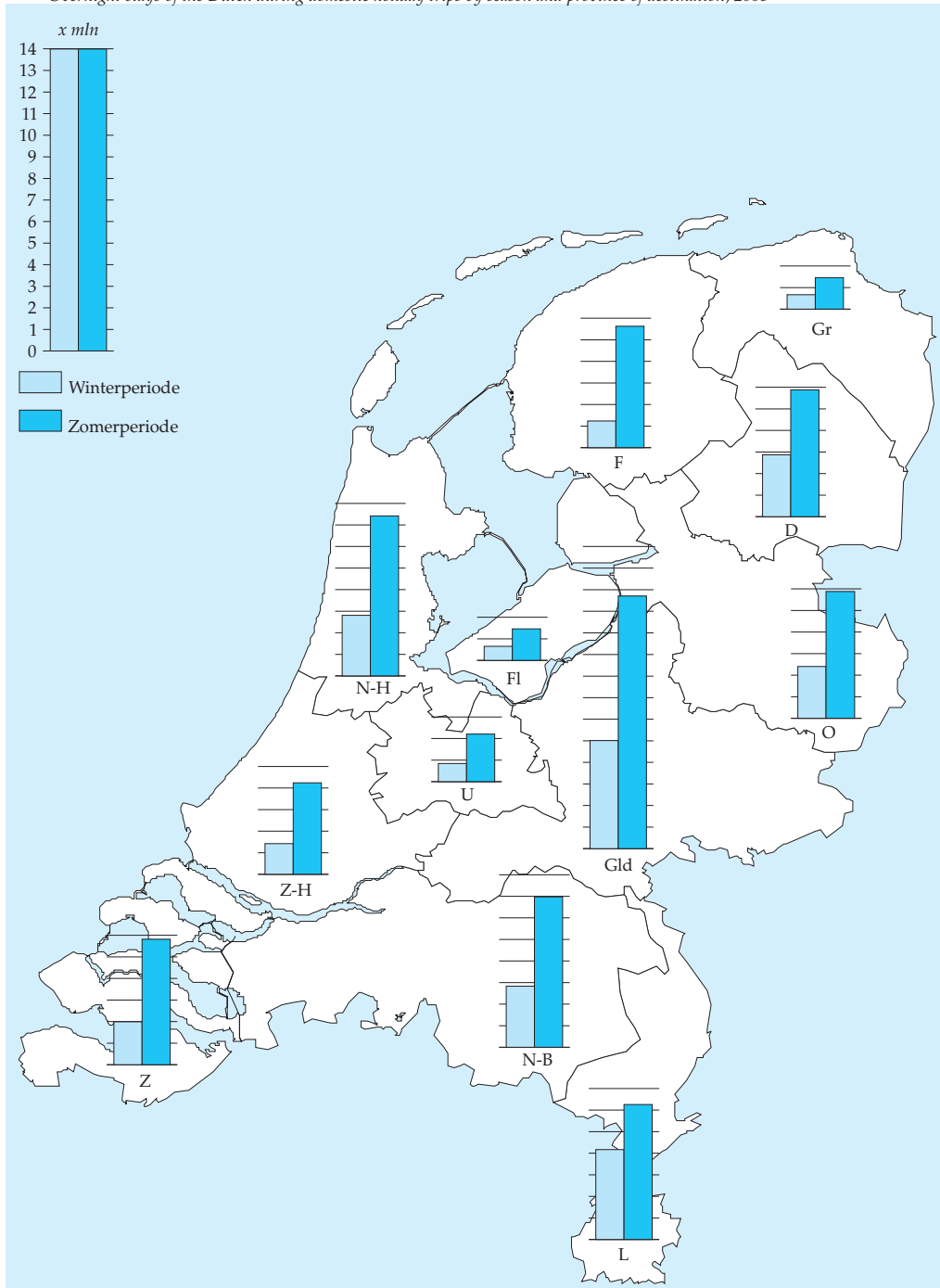
Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.

Frequentie: jaarlijks.

2.3.3 Overnachtingen van Nederlanders tijdens binnenlandse vakanties per seizoen naar bestemmingsprovincie, 2008
 Overnight stays of the Dutch during domestic holiday trips by season and province of destination, 2008



Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

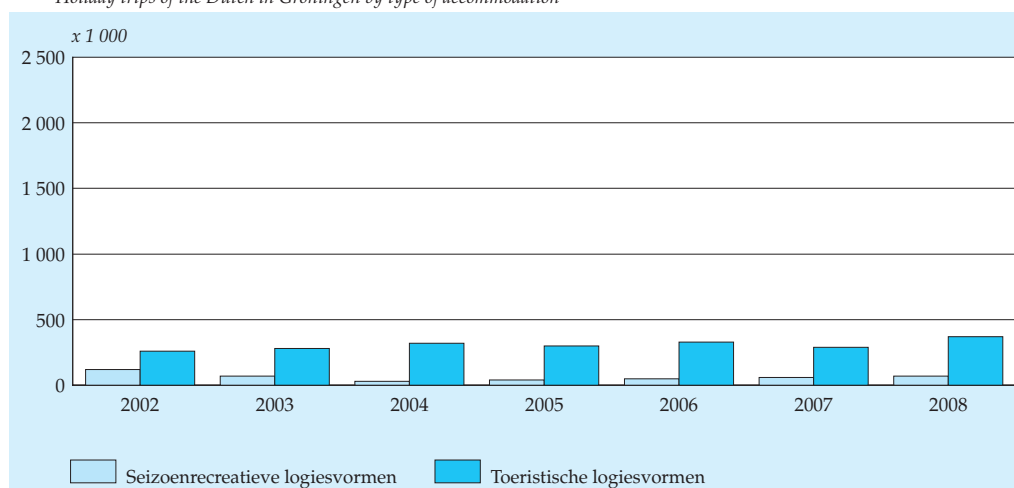
Tabel 2.3.4
Vakanties van Nederlanders in Groningen naar duur en totaal aantal overnachtingen
Holiday trips of the Dutch in Groningen by length of stay and total number of overnight stays

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>						
2-4 dagen	230	190	200	190	190	200	220
5-8 dagen	90	100	90	100	110	90	150
9 dagen of meer	60	50	50	60	80	60	60
Totaal vakanties	380	350	340	340	380	350	440
Totaal overnachtingen	1 990	1 930	1 550	2 090	2 260	2 060	2 130

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

2.3.5 Vakanties van Nederlanders in Groningen naar soort verblijf
Holiday trips of the Dutch in Groningen by type of accommodation



Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

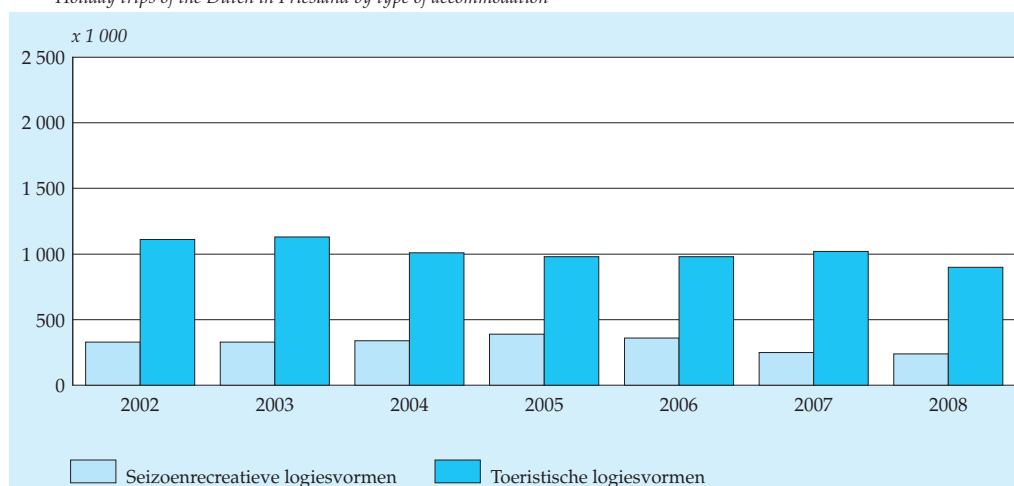
Tabel 2.3.6
Vakanties van Nederlanders in Friesland naar duur en totaal aantal overnachtingen
Holiday trips of the Dutch in Friesland by length of stay and total number of overnight stays

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>						
2-4 dagen	650	670	640	630	600	580	510
5-8 dagen	480	510	440	410	460	450	390
9 dagen of meer	300	270	270	330	290	240	240
Totaal vakanties	1 430	1 460	1 350	1 370	1 340	1 280	1 140
Totaal overnachtingen	9 040	8 660	7 790	9 060	8 950	7 720	6 870

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

2.3.7 Vakanties van Nederlanders in Friesland naar soort verblijf
Holiday trips of the Dutch in Friesland by type of accommodation



Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

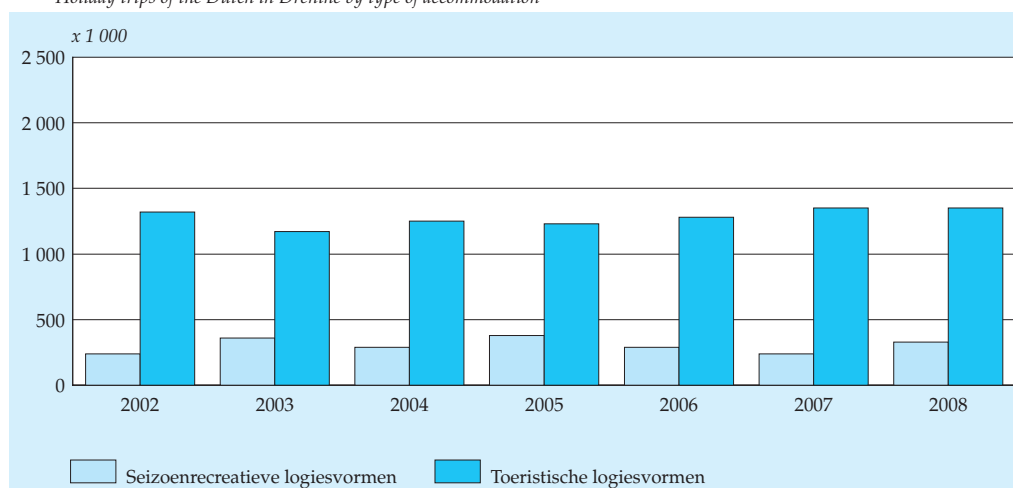
Tabel 2.3.8
Vakanties van Nederlanders in Drenthe naar duur en totaal aantal overnachtingen
Holiday trips of the Dutch in Drenthe by length of stay and total number of overnight stays

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>						
2-4 dagen	710	730	620	760	690	740	820
5-8 dagen	570	590	590	620	650	600	630
9 dagen of meer	280	220	330	240	230	250	230
Totaal vakanties	1 560	1 530	1 540	1 620	1 570	1 580	1 680
Totaal overnachtingen	9 420	8 250	9 720	8 840	8 460	8 830	8 750

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

2.3.9 Vakanties van Nederlanders in Drenthe naar soort verblijf
Holiday trips of the Dutch in Drenthe by type of accommodation



Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

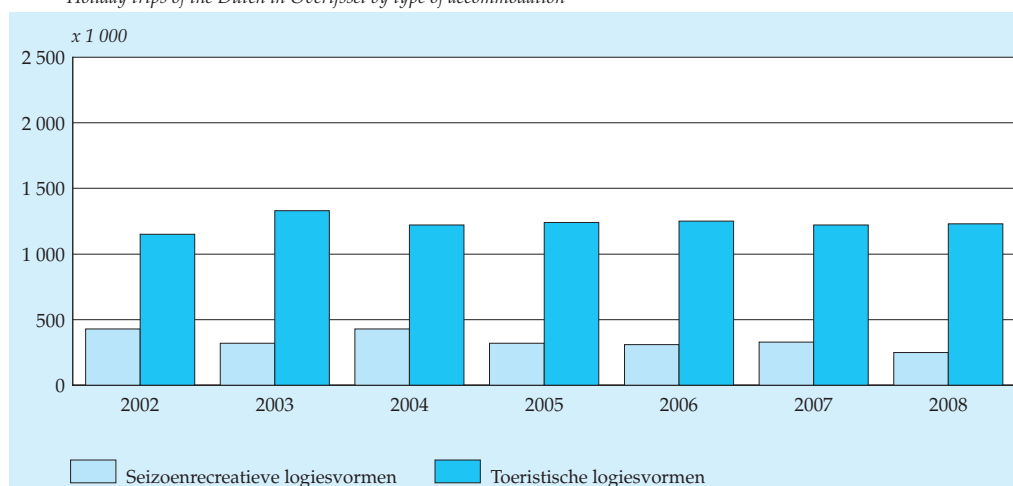
Tabel 2.3.10
Vakanties van Nederlanders in Overijssel naar duur en totaal aantal overnachtingen
Holiday trips of the Dutch in Overijssel by length of stay and total number of overnight stays

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>						
2-4 dagen	760	790	850	760	760	730	690
5-8 dagen	500	570	500	520	540	590	520
9 dagen of meer	310	290	290	280	270	230	270
Totaal vakanties	1 580	1 650	1 650	1 560	1 570	1 550	1 480
Totaal overnachtingen	10 100	9 570	9 620	8 820	8 780	8 580	8 280

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

2.3.11 Vakanties van Nederlanders in Overijssel naar soort verblijf
Holiday trips of the Dutch in Overijssel by type of accommodation



Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

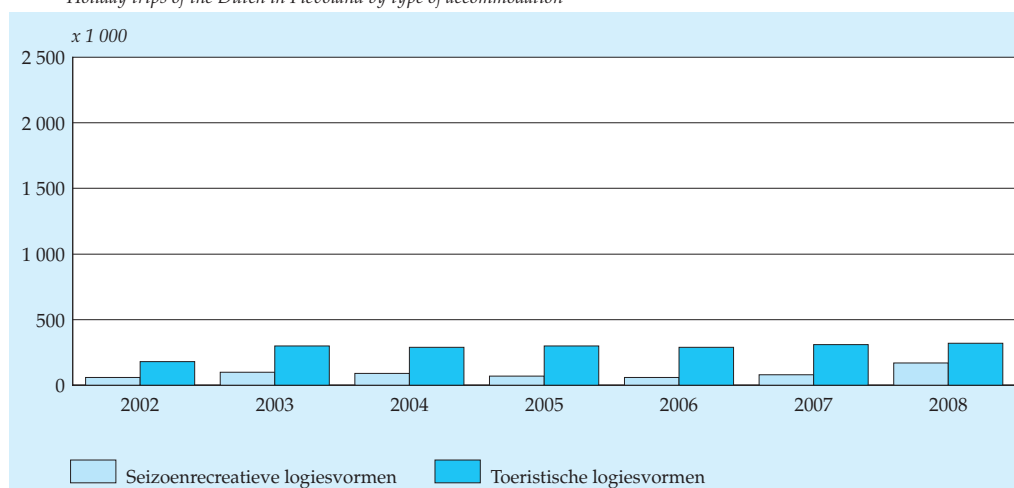
Tabel 2.3.12
Vakanties van Nederlanders in Flevoland naar duur en totaal aantal overnachtingen
Holiday trips of the Dutch in Flevoland by length of stay and total number of overnight stays

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>						
2-4 dagen	130	220	220	230	190	230	320
5-8 dagen	70	140	130	110	120	130	130
9 dagen of meer	40	40	30	30	40	30	40
Totaal vakanties	250	400	380	370	340	390	490
Totaal overnachtingen	1 370	1 960	1 700	1 550	1 670	1 860	2 120

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

2.3.13 Vakanties van Nederlanders in Flevoland naar soort verblijf
Holiday trips of the Dutch in Flevoland by type of accommodation



Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

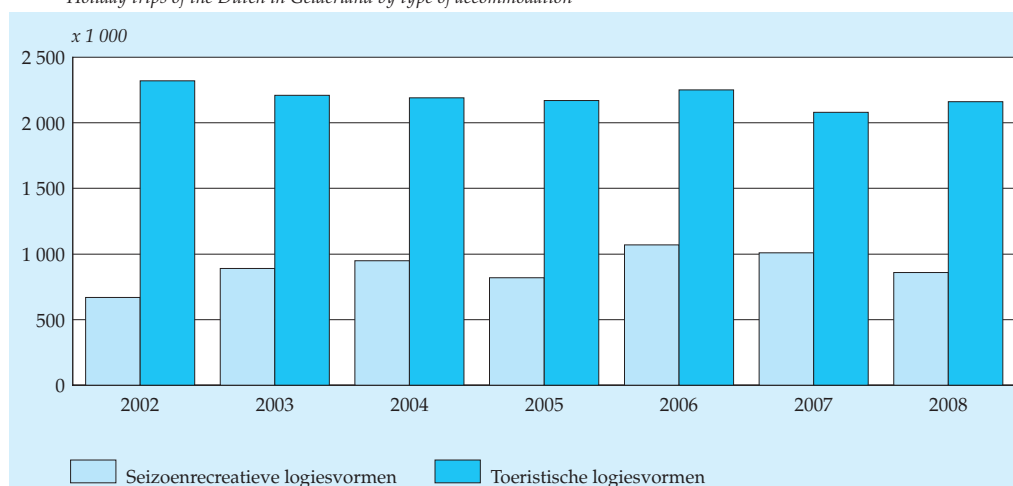
Tabel 2.3.14
Vakanties van Nederlanders in Gelderland naar duur en totaal aantal overnachtingen
Holiday trips of the Dutch in Gelderland by length of stay and total number of overnight stays

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>						
2-4 dagen	1 450	1 480	1 540	1 520	1 820	1 740	1 460
5-8 dagen	1 070	1 070	1 110	990	960	920	1 070
9 dagen of meer	470	550	490	490	540	430	490
Totaal vakanties	2 990	3 100	3 140	2 990	3 310	3 090	3 010
Totaal overnachtingen	16 560	17 340	17 230	16 450	17 530	16 330	16 720

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

2.3.15 Vakanties van Nederlanders in Gelderland naar soort verblijf
Holiday trips of the Dutch in Gelderland by type of accommodation



Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

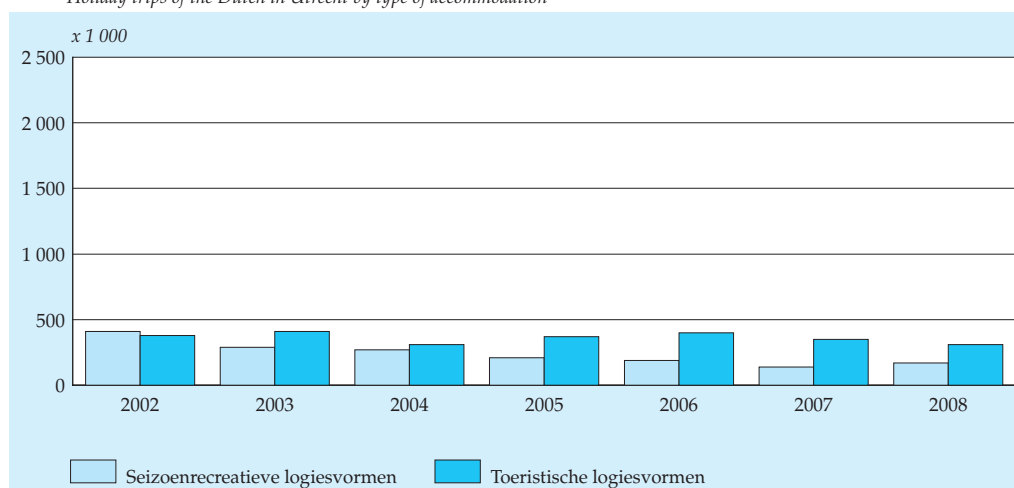
Tabel 2.3.16
Vakanties van Nederlanders in Utrecht naar duur en totaal aantal overnachtingen
Holiday trips of the Dutch in Utrecht by length of stay and total number of overnight stays

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>						
2-4 dagen	420	450	300	350	320	290	260
5-8 dagen	210	140	150	150	160	110	130
9 dagen of meer	170	120	130	90	110	90	90
Totaal vakanties	790	710	580	580	580	490	480
Totaal overnachtingen	5 250	3 580	3 550	2 980	3 400	2 840	3 050

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

2.3.17 Vakanties van Nederlanders in Utrecht naar soort verblijf
Holiday trips of the Dutch in Utrecht by type of accommodation



Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

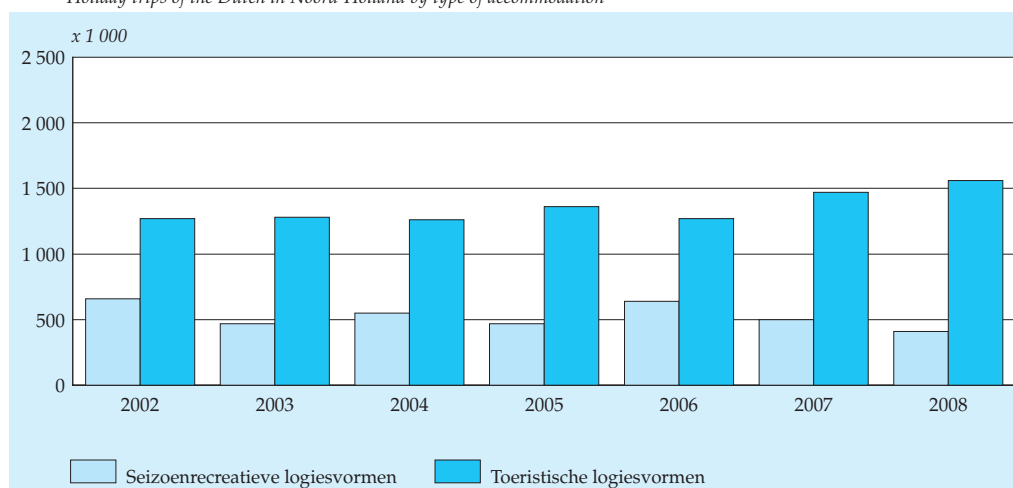
Tabel 2.3.18
Vakanties van Nederlanders in Noord-Holland naar duur en totaal aantal overnachtingen
Holiday trips of the Dutch in Noord-Holland by length of stay and total number of overnight stays

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>						
2-4 dagen	1 080	900	940	1 000	960	990	1 070
5-8 dagen	500	580	530	570	660	710	600
9 dagen of meer	360	280	340	260	290	270	300
Totaal vakanties	1 930	1 760	1 810	1 830	1 910	1 970	1 970
Totaal overnachtingen	10 710	9 720	10 120	9 540	10 430	10 100	10 230

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

2.3.19 Vakanties van Nederlanders in Noord-Holland naar soort verblijf
Holiday trips of the Dutch in Noord-Holland by type of accommodation



Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

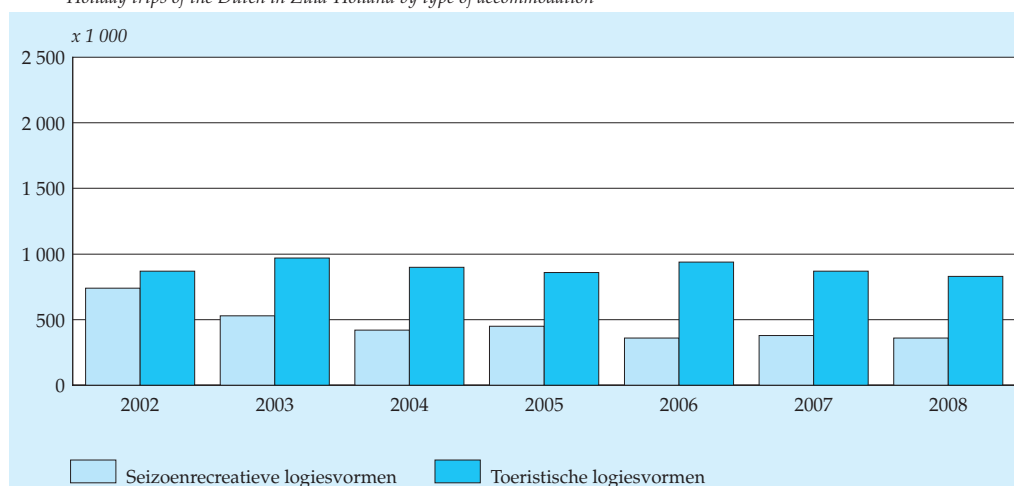
Tabel 2.3.20
Vakanties van Nederlanders in Zuid-Holland naar duur en totaal aantal overnachtingen
Holiday trips of the Dutch in Zuid-Holland by length of stay and total number of overnight stays

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>						
2-4 dagen	1 000	890	750	780	780	740	750
5-8 dagen	410	390	360	320	350	300	270
9 dagen of meer	210	220	210	210	180	210	160
Totaal vakanties	1 620	1 500	1 320	1 310	1 300	1 250	1 180
Totaal overnachtingen	8 310	7 400	7 060	7 000	6 660	7 100	5 660

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

2.3.21 Vakanties van Nederlanders in Zuid-Holland naar soort verblijf
Holiday trips of the Dutch in Zuid-Holland by type of accommodation



Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

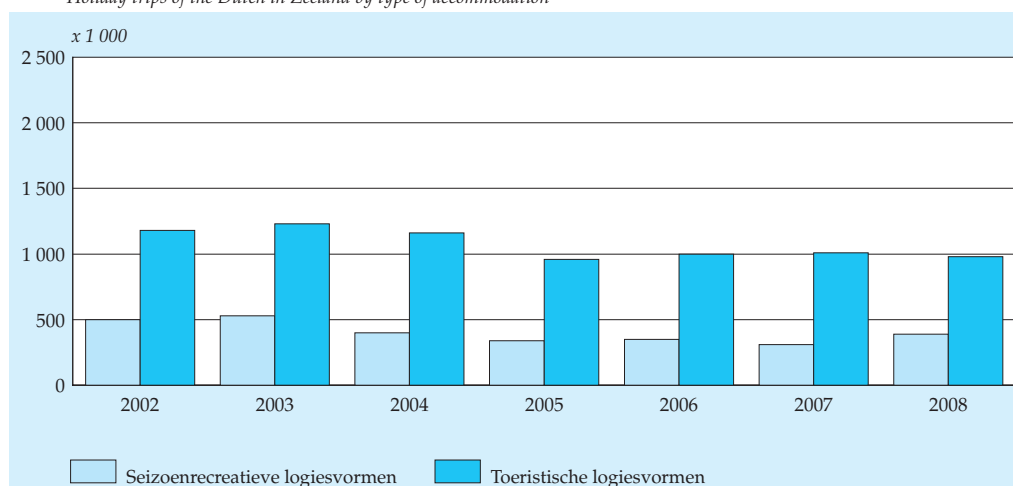
Tabel 2.3.22
Vakanties van Nederlanders in Zeeland naar duur en totaal aantal overnachtingen
Holiday trips of the Dutch in Zeeland by length of stay and total number of overnight stays

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>						
2-4 dagen	710	720	640	560	540	620	630
5-8 dagen	590	600	540	460	490	400	500
9 dagen of meer	380	440	370	280	320	300	240
Totaal vakanties	1 680	1 750	1 560	1 300	1 350	1 320	1 370
Totaal overnachtingen	11 280	12 100	10 650	8 080	8 830	8 060	7 810

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

2.3.23 Vakanties van Nederlanders in Zeeland naar soort verblijf
Holiday trips of the Dutch in Zeeland by type of accommodation



Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

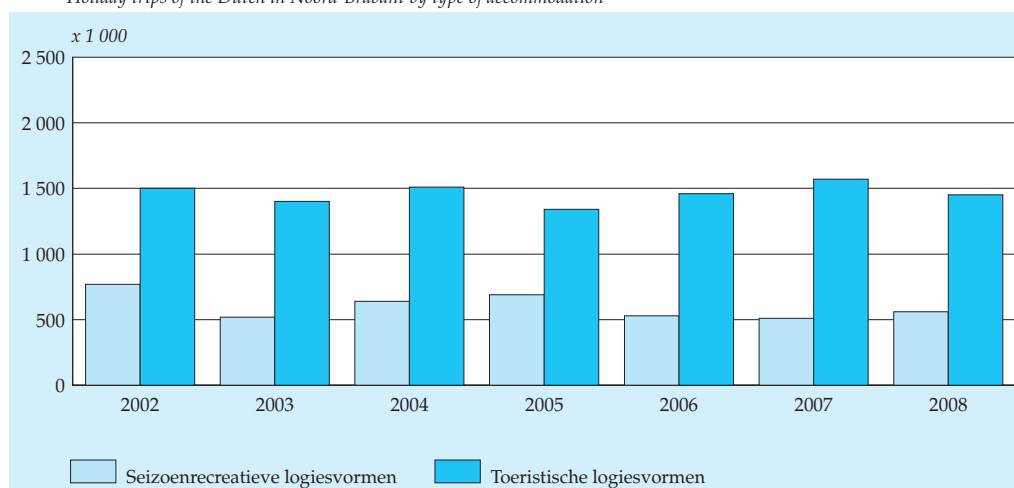
Tabel 2.3.24
Vakanties van Nederlanders in Noord-Brabant naar duur en totaal aantal overnachtingen
Holiday trips of the Dutch in Noord-Brabant by length of stay and total number of overnight stays

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>						
2-4 dagen	1 210	1 030	1 200	1 150	1 050	1 170	1 100
5-8 dagen	680	600	630	590	660	620	660
9 dagen of meer	390	290	310	290	280	290	250
Totaal vakanties	2 280	1 920	2 140	2 030	1 980	2 090	2 010
Totaal overnachtingen	13 110	10 070	11 330	10 770	10 560	10 800	9 790

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

2.3.25 Vakanties van Nederlanders in Noord-Brabant naar soort verblijf
Holiday trips of the Dutch in Noord-Brabant by type of accommodation



Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

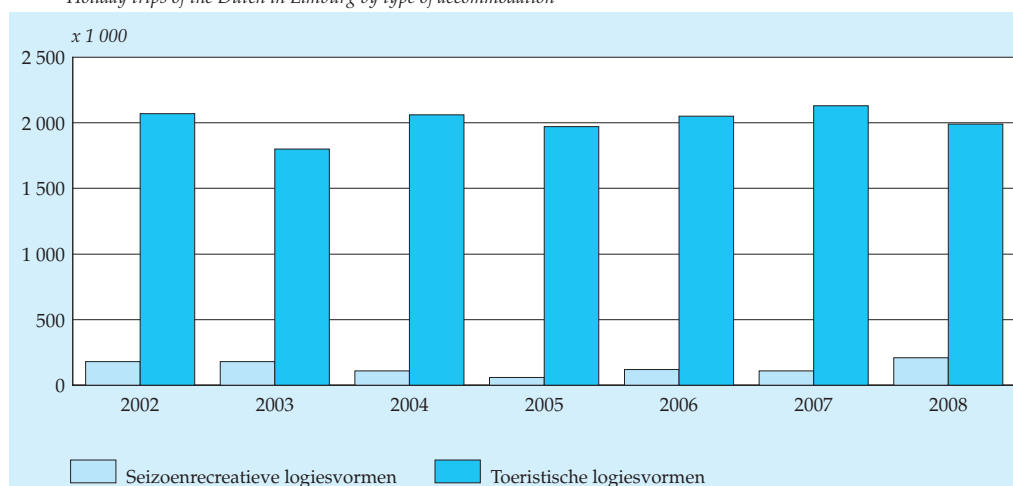
Tabel 2.3.26
Vakanties van Nederlanders in Limburg naar duur en totaal aantal overnachtingen
Holiday trips of the Dutch in Limburg by length of stay and total number of overnight stays

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>						
2-4 dagen	1 170	1 000	1 010	940	1 080	1 110	1 090
5-8 dagen	790	760	850	810	810	860	870
9 dagen of meer	290	220	310	280	270	280	240
Totaal vakanties	2 250	1 970	2 170	2 020	2 160	2 240	2 210
Totaal overnachtingen	11 770	9 820	11 360	10 470	10 860	11 300	10 420

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

2.3.27 Vakanties van Nederlanders in Limburg naar soort verblijf
Holiday trips of the Dutch in Limburg by type of accommodation



Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

3. Buitenlandse vakanties van Nederlanders

Algemeen

Tabel 3.1.1
Buitenlandse vakanties van Nederlanders naar duur
Outbound holiday trips of the Dutch by length of stay

	Eenheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
2-4 dagen	%	21	21	21	19	19	21	18
5-8 dagen	%	30	29	30	30	31	29	30
9 dagen of meer	%	49	50	49	51	50	50	51
Totaal (absoluut=100%)	<i>x mln</i>	16,8	16,5	17,2	17,1	16,8	17,6	18,5
Gemiddelde vakantieduur	<i>dagen</i>	10,9	10,9	11,0	11,1	11,0	10,9	11,2

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
Frequentie: jaarlijks.

Tabel 3.1.2
Buitenlandse korte vakanties van Nederlanders per seizoen naar land van bestemming, 2008
Short outbound holiday trips of the Dutch by season and country of destination, 2008

	Winter- periode	Zomer- periode	Totaal	Winter- periode	Zomer- periode	Totaal
	<i>x 1 000</i>			%		
België	580	420	1 000	30	29	30
Luxemburg	40	30	60	2	2	2
Frankrijk	310	220	530	16	15	16
Groot-Brittannië	150	80	230	8	6	7
Duitsland	620	500	1 120	32	35	33
Overige landen	240	180	420	12	13	13
Totaal	1 940	1 430	3 360	100	100	100

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
Frequentie: jaarlijks.

Tabel 3.1.3
Buitenlandse lange vakanties van Nederlanders per seizoen naar land van bestemming, 2008
Long outbound holidays trips of the Dutch by season and country of destination, 2008

	Winter- periode	Zomer- periode	Totaal	Winter- periode	Zomer- periode	Totaal
	<i>x 1 000</i>			<i>%</i>		
België	350	610	970	7	6	6
Luxemburg	10	80	90	0	1	1
Frankrijk	570	1 800	2 370	11	18	16
Spanje	600	1 140	1 730	12	11	11
Portugal	110	190	300	2	2	2
Oostenrijk	610	460	1 070	12	5	7
Zwitserland	150	190	340	3	2	2
Groot-Brittannië	140	230	370	3	2	2
Noorwegen, Zweden, Finland	90	230	320	2	2	2
Denemarken	30	170	200	1	2	1
Duitsland	630	1 250	1 880	12	12	12
Italië	160	790	950	3	8	6
Griekenland	110	620	730	2	6	5
Hongarije	30	80	120	1	1	1
Tsjechië	140	240	380	3	2	3
Turkije	180	580	760	4	6	5
Egypte	160	100	260	3	1	2
Verre Oosten	170	110	280	3	1	2
Verenigde Staten	150	230	380	3	2	2
Caribisch gebied	80	70	160	2	1	1
Overige landen	590	880	1 460	12	9	10
Totaal	5 050	10 040	15 090	100	100	100

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

Tabel 3.1.4
Overnachtingen van Nederlanders tijdens buitenlandse vakanties per seizoen naar land van bestemming, 2008
Overnight stays of the Dutch during outbound holiday trips by season and country of destination, 2008

	Winter- periode	Zomer- periode	Totaal	Winter- periode	Zomer- periode	Totaal
	<i>x 1 000</i>			<i>%</i>		
België	3 650	6 460	10 110	7	5	5
Luxemburg	140	1 220	1 360	0	1	1
Frankrijk	5 430	26 980	32 410	10	20	17
Spanje	6 260	13 900	20 160	11	10	11
Portugal	1 350	2 130	3 480	2	2	2
Oostenrijk	4 980	6 040	11 020	9	5	6
Zwitserland	1 570	3 140	4 710	3	2	3
Groot-Brittannië	1 300	2 750	4 050	2	2	2
Noorwegen, Zweden, Finland	750	3 150	3 900	1	2	2
Denemarken	280	2 100	2 380	1	2	1
Duitsland	5 600	14 380	19 980	10	11	11
Italië	1 410	10 640	12 050	3	8	6
Griekenland	960	7 330	8 290	2	5	4
Hongarije	340	1 120	1 460	1	1	1
Tsjechië	1 170	3 080	4 250	2	2	2
Turkije	1 730	7 140	8 870	3	5	5
Egypte	1 680	1 200	2 880	3	1	2
Verre Oosten	3 190	2 230	5 420	6	2	3
Verenigde Staten	2 140	3 980	6 120	4	3	3
Caribisch gebied	1 100	1 100	2 200	2	1	1
Overige landen	9 850	13 400	23 250	18	10	12
Totaal	54 880	133 470	188 350	100	100	100

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 3.1.5
Buitenlandse vakanties van Nederlanders naar duur en soort verblijf, 2008
Outbound holiday trips of the Dutch by length of stay and type of accommodation, 2008

	2-4 dagen	5-8 dagen	9 dagen of meer	Totaal	
	<i>x 1 000</i>				<i>%</i>
Seizoenrecreatieve logiesvormen	250	210	480	940	5
Toeristische logiesvormen	3 120	5 400	9 000	17 510	95
w.v.					
woning van familie, vrienden of kennissen	350	490	790	1 630	9
woning van een andere particulier	100	330	410	840	5
hotel	1 880	2 360	3 030	7 270	39
pension, bed & breakfast	130	180	170	470	3
appartement	60	710	1 230	2 000	11
zomerhuisje, vakantiebungalow	280	910	830	2 030	11
tent, bungalowtent	70	110	750	920	5
caravan, vouwwagen, camper	110	180	1 530	1 820	10
boot	40	40	120	200	1
jeugdherberg of andere groepsaccommodatie	70	70	60	190	1
overige logiesvormen	30	30	90	150	1
Totaal	3 360	5 610	9 480	18 460	100

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

Tabel 3.1.6
Overnachtingen van Nederlanders tijdens buitenlandse vakanties naar soort verblijf
Overnight stays of the Dutch during outbound holiday trips by type of accommodation

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>						
Seizoenrecreatieve logiesvormen	8 580	7 000	5 910	6 440	7 770	8 630	10 620
Toeristische logiesvormen ¹⁾	158 370	156 340	166 740	165 380	158 700	165 420	177 760
w.v.							
woning van familie, vrienden of kennissen	15 860	13 730	14 960	14 580	14 040	14 670	16 460
woning van een andere particulier	6 730	7 080	6 280	6 760	7 270	7 740	8 240
hotel	39 910	43 390	50 490	55 290	52 030	55 320	60 650
appartement	21 790	23 700	23 270	20 770	20 220	20 090	21 460
zomerhuisje, vakantiebungalow	18 690	17 330	18 420	17 880	16 990	17 250	18 090
tent, bungalowtent	20 980	16 450	17 410	13 990	13 860	14 840	13 200
caravan, vouwwagen, camper	26 880	26 690	26 740	28 270	27 090	26 960	30 940
overige logiesvormen	7 520	7 960	9 100	7 850	7 200	8 560	8 730
Totaal ¹⁾	166 960	163 340	172 650	171 820	166 470	174 060	188 390

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

¹⁾ T.g.v. afrondingseffecten tellen in bepaalde gevallen de afzonderlijke delen niet op tot de totalen.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 3.1.7
Buitenlandse vakanties van Nederlanders naar duur en vervoermiddel, 2008
Outbound holiday trips of the Dutch by length of stay and mode of transport, 2008

	2-4 dagen	5-8 dagen	9 dagen of meer	Totaal
	<i>x 1 000</i>			<i>%</i>
Auto	2 340	2 890	4 780	54
Trein	310	290	140	4
Touringcar	150	340	470	5
Vliegtuig	460	1 980	3 920	34
Overige vervoermiddelen	110	110	180	2
Totaal	3 360	5 610	9 480	100

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 3.1.8
Buitenlandse vakanties van Nederlanders naar vervoermiddel
Outbound holiday trips of the Dutch by mode of transport

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>						
Auto	10 100	9 650	9 890	9 550	9 450	9 710	10 010
Trein	630	570	660	610	570	660	740
Touringcar	1 030	1 090	940	980	910	980	960
Vliegtuig	4 290	4 640	5 220	5 490	5 390	5 750	6 360
Overige vervoermiddelen	710	520	470	470	430	460	400
Totaal	16 760	16 460	17 170	17 090	16 750	17 560	18 460

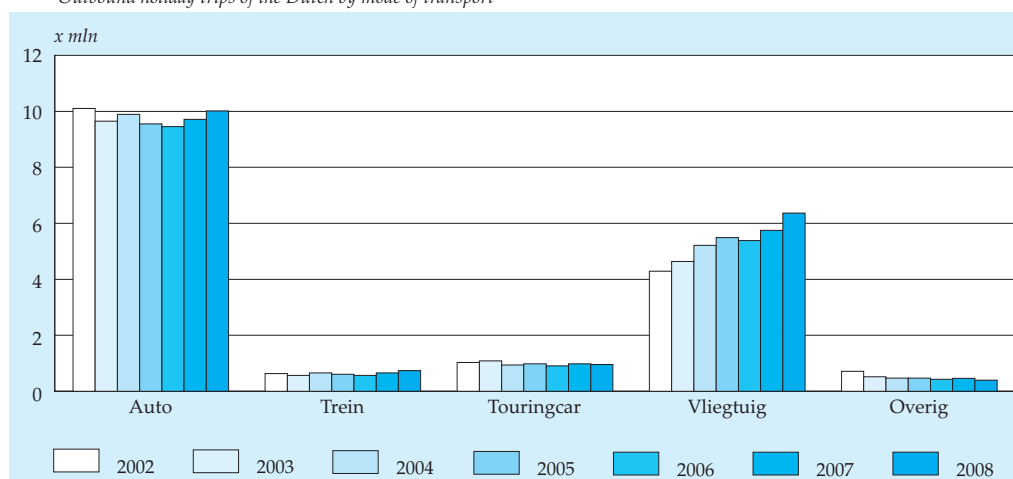
Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.

Frequentie: jaarlijks.

3.1.9 Buitenlandse vakanties van Nederlanders naar vervoermiddel
Outbound holiday trips of the Dutch by mode of transport



Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Tabel 3.1.10
Buitenlandse lange vakanties van Nederlanders per land van bestemming naar organisatievorm, 2008
Long outbound holiday trips of the Dutch by country of destination and way of organizing, 2008

	Georganiseerde reizen				Niet-georganiseerde reizen	Totaal
	per auto	per touringcar	per vliegtuig	met overige vervoermiddelen		
	<i>x 1 000</i>					
België	400	20	0	40	520	970
Luxemburg	30	0	0	0	50	90
Frankrijk	750	110	90	130	1 300	2 370
Spanje	110	160	1 260	10	200	1 730
Portugal	0	0	290	0	10	300
Oostenrijk	290	130	40	40	570	1 070
Zwitserland	60	20	30	20	210	340
Groot-Brittannië	30	20	120	90	100	370
Noorwegen, Zweden, Finland	50	30	100	30	110	320
Denemarken	100	10	10	0	80	200
Duitsland	690	90	10	120	970	1 880
Italië	300	50	280	40	290	950
Griekenland	10	0	710	10	0	730
Hongarije	10	10	20	10	60	120
Tsjechië	140	60	10	10	170	380
Turkije	0	0	740	0	20	760
Egypte	0	0	250	0	10	260
Verre Oosten	0	0	260	10	10	280
Verenigde Staten	20	0	350	0	0	380
Caribisch gebied	0	0	150	0	0	160
Overige landen	80	80	1 090	30	180	1 460
Totaal	3 050	800	5 810	590	4 850	15 090

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

Tabel 3.1.11
Buitenlandse korte vakanties van Nederlanders per land van bestemming naar organisatievorm, 2008
Short outbound holiday trips of the Dutch by country of destination and way of organizing, 2008

	Georganiseerde reizen				Niet-georganiseerde reizen	Totaal
	per auto	per touringcar	per vliegtuig	met overige vervoermiddelen		
	<i>x 1 000</i>					
België	390	40	0	120	450	1 000
Frankrijk	260	40	10	80	150	530
Groot-Brittannië	10	20	100	80	30	230
Duitsland	340	40	10	50	670	1 120
Overige landen	50	10	340	10	80	490
Totaal	1 040	140	460	340	1 380	3 360

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

Tabel 3.1.12
Buitenlandse korte wintersportvakanties van Nederlanders naar land van bestemming
Short winter sports holidays of the Dutch by country of destination

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>						
België	0	0	0	10	0	0	0
Duitsland	30	30	50	70	50	20	20
Overige landen	20	20	20	20	20	10	20
Totaal	50	50	70	90	70	30	40

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Nederlanders op wintersport 1978–1992.
 Meest recente tabellenset: Nederlanders op wintersport 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

Tabel 3.1.13
Buitenlandse lange wintersportvakanties van Nederlanders naar land van bestemming
Long winter sports holidays of the Dutch by country of destination

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>						
België	10	0	10	0	0	0	0
Frankrijk	230	220	230	200	190	170	200
Oostenrijk	610	610	570	580	590	620	560
Zwitserland	100	100	70	110	80	60	80
Noorwegen, Zweden, Finland	10	20	30	20	20	30	20
Duitsland	50	50	80	120	100	70	50
Italië	40	30	40	50	40	30	30
Tsjechië	40	50	60	80	70	70	50
Overige landen	30	10	10	20	20	10	20
Totaal	1 120	1 100	1 100	1 180	1 120	1 060	1 010

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Nederlanders op wintersport 1978-1992.

Meest recente tabellenset: Nederlanders op wintersport 2008.

Frequentie: jaarlijks.

Financieel

Tabel 3.2.1
Uitgaven van Nederlanders aan buitenlandse vakanties naar land van bestemming, 2008
Expenditure of the Dutch on outbound holiday trips by country of destination, 2008

	Totale bestedingen			Gemiddelde uitgaven per persoon per vakantie			Gemiddelde uitgaven per persoon per dag
	Korte vakanties	Lange vakanties	Totaal	Korte vakanties	Lange vakanties	Totaal	
	<i>mln euro</i>			<i>euro</i>			
België	180	250	430	174	256	215	36
Frankrijk	140	1 250	1 390	254	526	476	39
Spanje	60	1 370	1 430	¹⁾	789	771	63
Oostenrijk	10	710	720	¹⁾	663	655	58
Groot-Brittannië	80	210	290	351	583	495	64
Duitsland	180	690	870	158	366	288	41
Italië	30	720	750	¹⁾	755	732	53
Griekenland	0	690	690	¹⁾	946	946	76
Turkije	20	620	640	¹⁾	810	808	65
Overige landen	90	5 290	5 380	370	1 238	1 190	82
Totaal	770	11 780	12 550	230	781	680	61

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

¹⁾ Vanwege een te gering aantal waarnemingen zijn de uitkomsten niet vermeld.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

Tabel 3.2.2**Uitgaven van Nederlanders aan buitenlandse vakanties naar soort verblijf en vervoermiddel, 2008***Expenditure of the Dutch on outbound holiday trips by type of accommodation and mode of transport, 2008*

	Totale bestedingen	Gemiddelde uitgaven per persoon per vakantie	Gemiddelde vakantieduur	Gemiddelde uitgaven per persoon per dag
	<i>mln euro</i>	<i>euro</i>	<i>dagen</i>	<i>euro</i>
Soort verblijf				
Seizoenrecreatieve logiesvormen	290	303	12,2	25
Toeristische logiesvormen	12 270	701	11,1	63
w.v.				
woning van familie, vrienden of kennissen	770	471	11,1	42
woning van een andere particulier	410	491	10,8	45
hotel	6 220	855	9,3	92
appartement	1 490	742	11,7	63
zomerhuisje, vakantiebungalow	900	441	9,9	44
tent, bungalowtent	510	554	15,4	36
caravan, vouwwagen, camper	1 170	645	18,0	36
overige logiesvormen	810	800	9,6	83
Vervoermiddel				
Auto	4 340	434	11,0	40
Trein	330	447	6,5	69
Touringcar	590	612	8,6	71
Vliegtuig	6 930	1 091	12,6	86
Overige vervoermiddelen	370	924	9,7	95
Totaal	12 560	680	11,2	61

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 3.3.1
Buitenlandse vakanties van Nederlanders naar duur en land van bestemming, 2008
Outbound holiday trips of the Dutch by length of stay and country of destination, 2008

	2-4 dagen	5-8 dagen	9 dagen of meer	Totaal	
	<i>x 1 000</i>				<i>%</i>
België	1 000	700	270	1 970	11
Luxemburg	60	30	60	150	1
Frankrijk	530	700	1 670	2 900	16
Spanje	120	590	1 140	1 850	10
Portugal	10	120	180	310	2
Oostenrijk	30	440	630	1 100	6
Zwitserland	30	120	210	360	2
Groot-Brittannië	230	200	170	590	3
Noorwegen, Zweden, Finland	20	80	240	340	2
Denemarken	30	70	130	230	1
Duitsland	1 120	1 230	650	3 000	16
Italië	70	240	710	1 020	5
Griekenland	0	240	490	730	4
Hongarije	10	20	100	120	1
Tsjechië	40	180	210	420	2
Turkije	20	270	490	780	4
Egypte	0	70	190	260	1
Verre Oosten	0	10	270	280	2
Verenigde Staten	10	50	330	380	2
Caribisch gebied	0	10	150	160	1
Overige landen	50	260	1 200	1 510	8
Totaal	3 360	5 610	9 480	18 460	100

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.

Frequentie: jaarlijks.

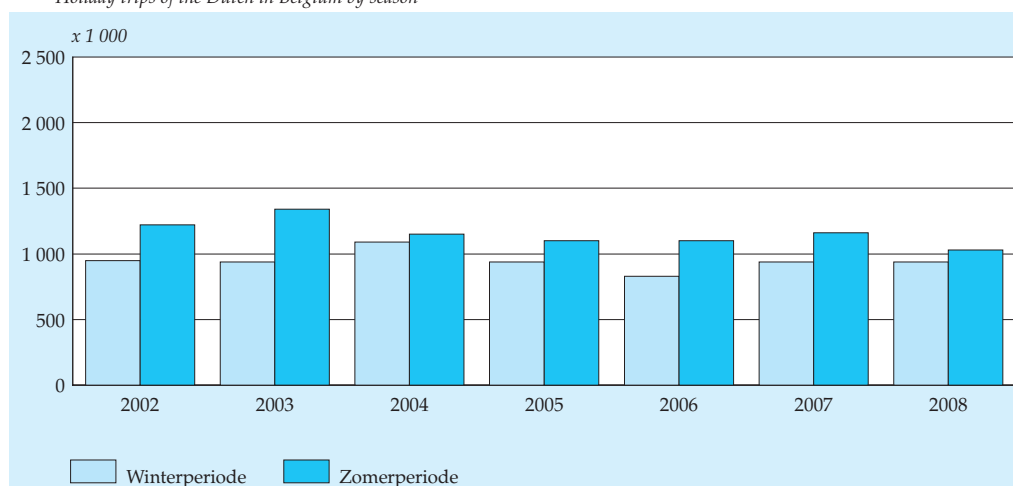
Tabel 3.3.2
Vakanties van Nederlanders in België naar duur en totaal aantal overnachtingen
Holiday trips of the Dutch in Belgium by length of stay and total number of overnight stays

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>						
2-4 dagen	1 210	1 240	1 190	1 060	1 030	1 170	1 000
5-8 dagen	700	700	720	650	600	680	700
9 dagen of meer	270	340	340	330	290	240	270
Totaal vakanties	2 170	2 280	2 240	2 040	1 930	2 100	1 970
Totaal aantal overnachtingen	11 090	12 080	11 720	10 900	10 010	10 690	10 110

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

3.3.3 Vakanties van Nederlanders in België naar seizoen
Holiday trips of the Dutch in Belgium by season



Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

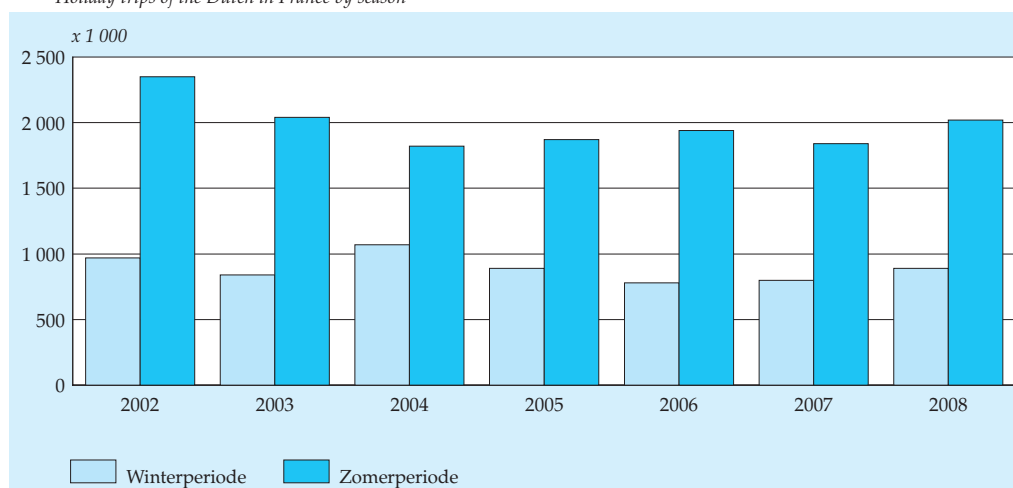
Tabel 3.3.4
Vakanties van Nederlanders in Frankrijk naar duur en totaal aantal overnachtingen
Holiday trips of the Dutch in France by length of stay and total number of overnight stays

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>						
2-4 dagen	670	560	610	590	530	550	530
5-8 dagen	690	670	650	650	620	590	700
9 dagen of meer	1 960	1 640	1 640	1 520	1 570	1 510	1 670
Totaal vakanties	3 320	2 880	2 890	2 760	2 720	2 650	2 900
Totaal aantal overnachtingen	39 140	33 020	32 100	31 000	31 810	30 500	32 410

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

3.3.5 Vakanties van Nederlanders in Frankrijk naar seizoen
Holiday trips of the Dutch in France by season



Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

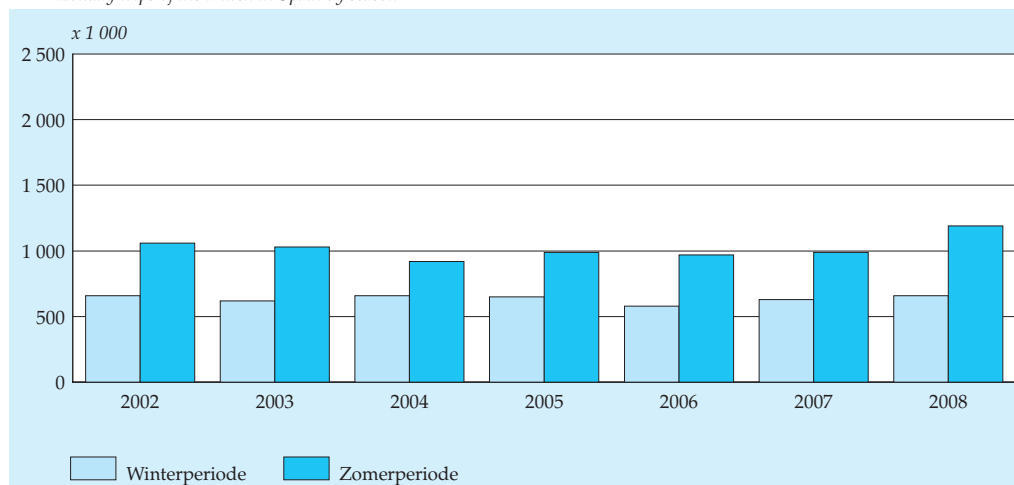
Tabel 3.3.6
Vakanties van Nederlanders in Spanje naar duur en totaal aantal overnachtingen
Holiday trips of the Dutch in Spain by length of stay and total number of overnight stays

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>						
2-4 dagen	80	50	100	70	100	110	120
5-8 dagen	530	430	460	460	490	490	590
9 dagen of meer	1 110	1 170	1 020	1 120	970	1 020	1 140
Totaal vakanties	1 720	1 650	1 580	1 650	1 550	1 620	1 850
Totaal aantal overnachtingen	19 890	19 180	19 020	19 690	17 120	17 490	20 160

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

3.3.7 Vakanties van Nederlanders in Spanje naar seizoen
Holiday trips of the Dutch in Spain by season



Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

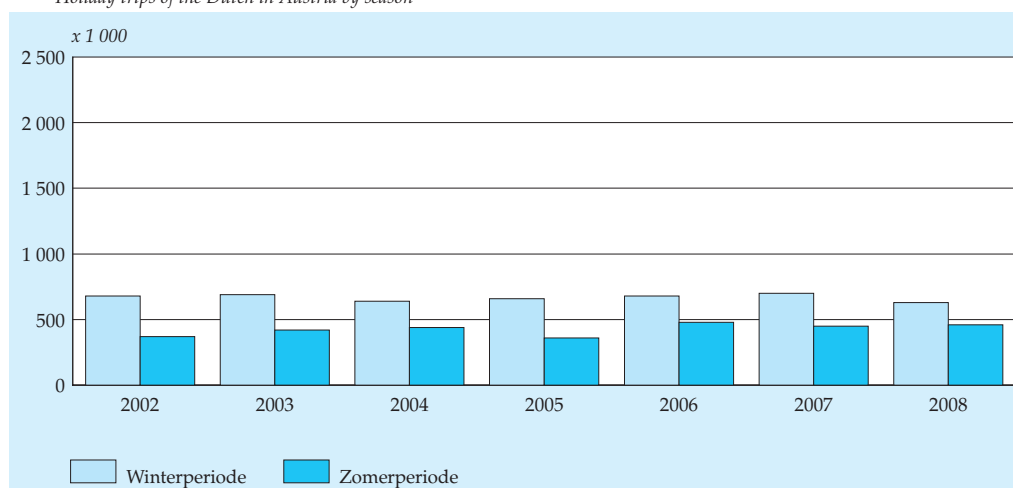
Tabel 3.3.8
Vakanties van Nederlanders in Oostenrijk naar duur en totaal aantal overnachtingen
Holiday trips of the Dutch in Austria by length of stay and total number of overnight stays

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>						
2-4 dagen	20	30	20	30	40	20	30
5-8 dagen	390	430	360	410	440	430	440
9 dagen of meer	640	650	700	590	690	700	630
Totaal vakanties	1 050	1 110	1 080	1 020	1 160	1 150	1 100
Totaal aantal overnachtingen	10 280	10 590	11 010	9 780	11 120	10 940	11 020

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

3.3.9 Vakanties van Nederlanders in Oostenrijk naar seizoen
Holiday trips of the Dutch in Austria by season



Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

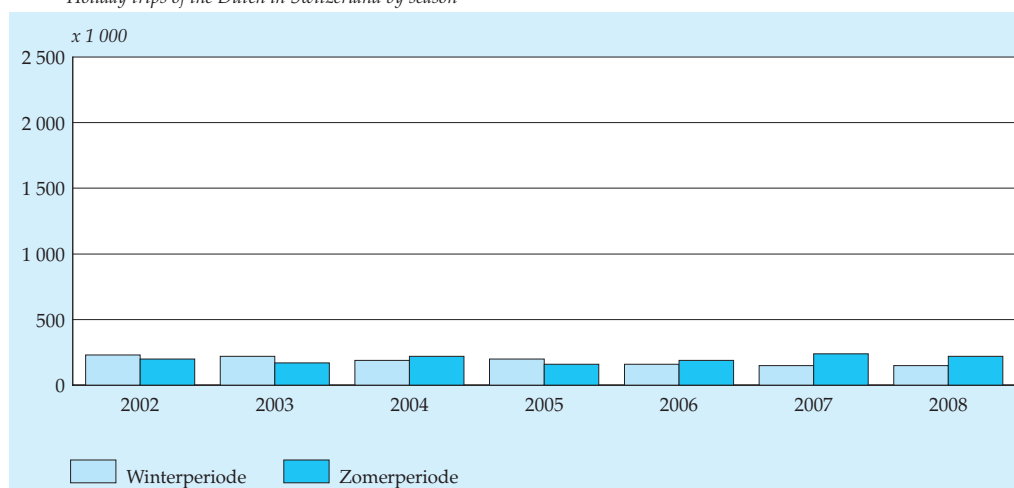
Tabel 3.3.10
Vakanties van Nederlanders in Zwitserland naar duur en totaal aantal overnachtingen
Holiday trips of the Dutch in Switzerland by length of stay and total number of overnight stays

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>						
2-4 dagen	40	30	40	10	20	30	30
5-8 dagen	140	130	140	160	140	110	120
9 dagen of meer	250	230	230	190	190	250	210
Totaal vakanties	430	390	410	360	350	390	360
Totaal aantal overnachtingen	4 530	3 890	4 340	3 340	3 550	4 420	4 710

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

3.3.11 Vakanties van Nederlanders in Zwitserland naar seizoen
Holiday trips of the Dutch in Switzerland by season



Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

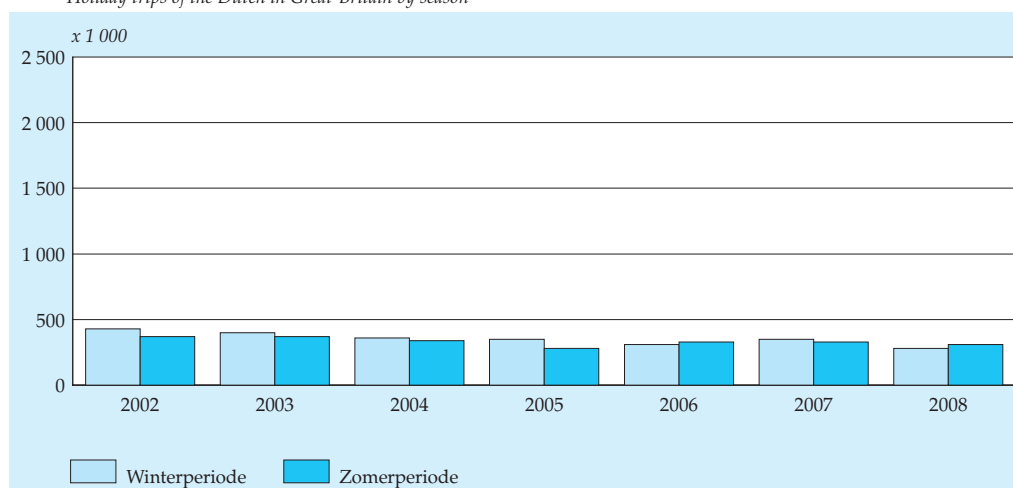
Tabel 3.3.12
Vakanties van Nederlanders in Groot-Brittannië naar duur en totaal aantal overnachtingen
Holiday trips of the Dutch in Great-Britain by length of stay and total number of overnight stays

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>						
2-4 dagen	350	370	270	240	270	320	230
5-8 dagen	310	220	270	260	230	230	200
9 dagen of meer	150	180	160	130	140	130	170
Totaal vakanties	800	770	700	630	640	680	590
Totaal aantal overnachtingen	4 390	4 560	4 440	3 600	3 610	3 560	4 050

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

3.3.13 Vakanties van Nederlanders in Groot-Brittannië naar seizoen
Holiday trips of the Dutch in Great-Britain by season



Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

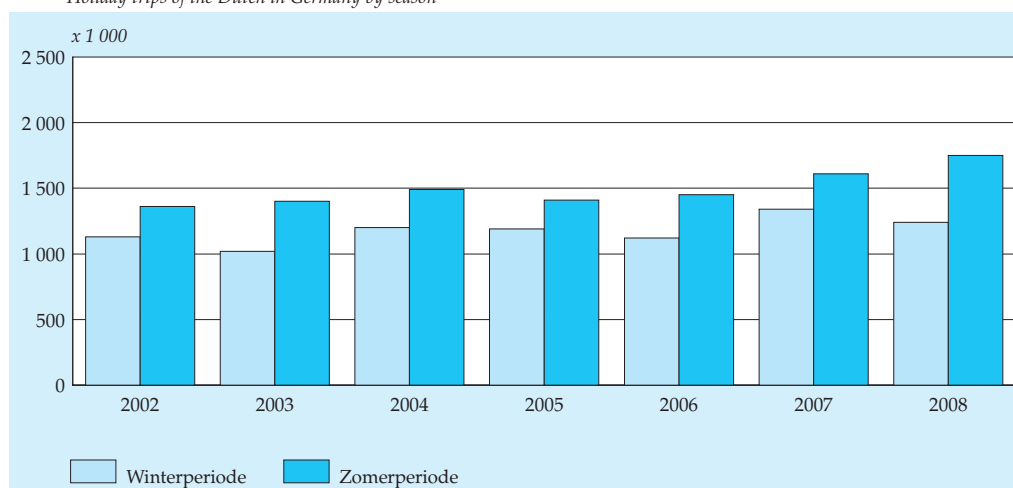
Tabel 3.3.14
Vakanties van Nederlanders in Duitsland naar duur en totaal aantal overnachtingen
Holiday trips of the Dutch in Germany by length of stay and total number of overnight stays

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>						
2-4 dagen	980	930	1 030	990	940	1 210	1 120
5-8 dagen	970	990	1 100	1 060	1 070	1 140	1 230
9 dagen of meer	540	500	560	550	570	600	650
Totaal vakanties	2 490	2 420	2 690	2 600	2 570	2 950	3 000
Totaal aantal overnachtingen	16 320	15 590	17 810	17 380	17 110	18 800	19 980

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

3.3.15 Vakanties van Nederlanders in Duitsland naar seizoen
Holiday trips of the Dutch in Germany by season



Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

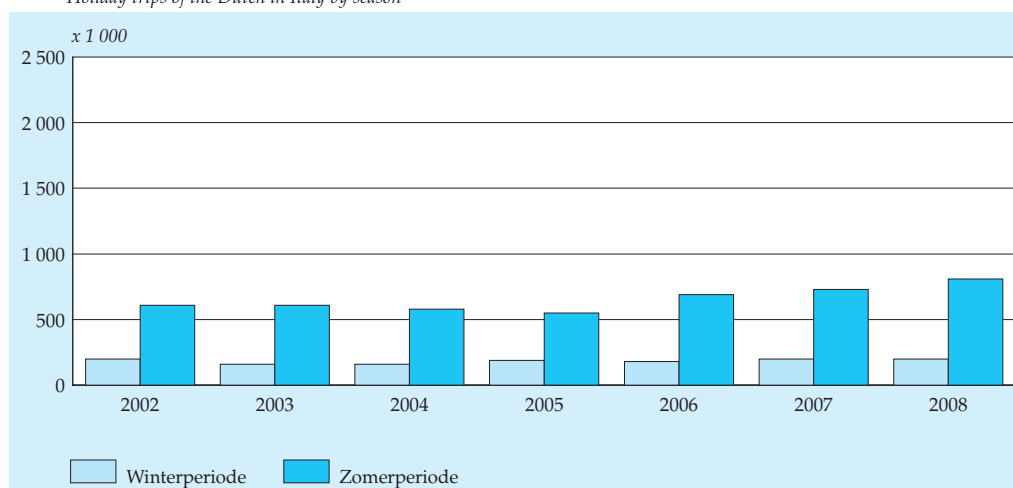
Tabel 3.3.16
Vakanties van Nederlanders in Italië naar duur en totaal aantal overnachtingen
Holiday trips of the Dutch in Italy by length of stay and total number of overnight stays

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>						
2-4 dagen	40	50	40	50	40	50	70
5-8 dagen	160	140	150	160	180	220	240
9 dagen of meer	600	580	550	530	640	670	710
Totaal vakanties	810	770	740	740	870	930	1 020
Totaal aantal overnachtingen	10 540	9 310	9 700	9 140	11 040	10 950	12 050

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

3.3.17 Vakanties van Nederlanders in Italië naar seizoen
Holiday trips of the Dutch in Italy by season



Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

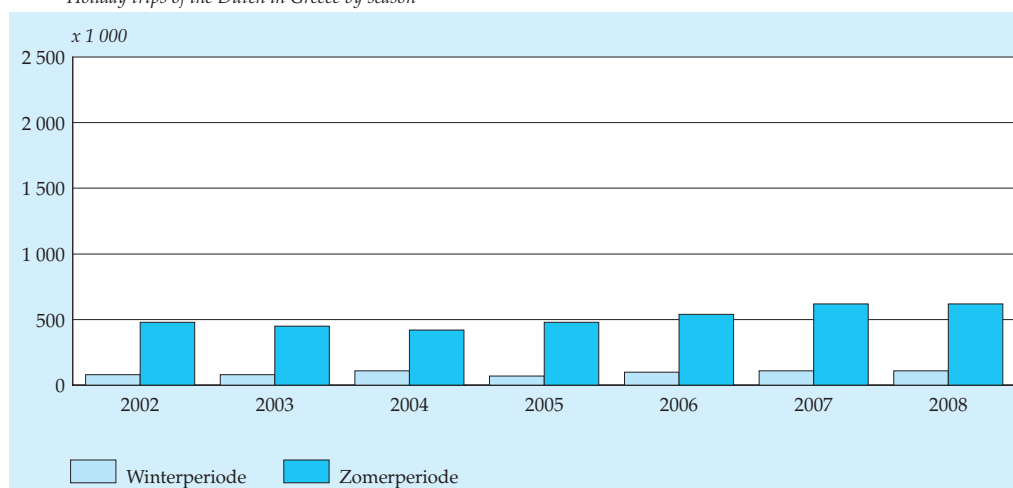
Tabel 3.3.18
Vakanties van Nederlanders in Griekenland naar duur en totaal aantal overnachtingen
Holiday trips of the Dutch in Greece by length of stay and total number of overnight stays

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
<i>x 1 000</i>							
2-4 dagen	0	0	10	10	0	10	0
5-8 dagen	170	130	170	140	220	240	240
9 dagen of meer	390	400	350	400	420	490	490
Totaal vakanties	560	530	530	550	650	740	730
Totaal aantal overnachtingen	6 920	6 270	6 170	6 640	7 100	8 620	8 290

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

3.3.19 Vakanties van Nederlanders in Griekenland naar seizoen
Holiday trips of the Dutch in Greece by season



Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

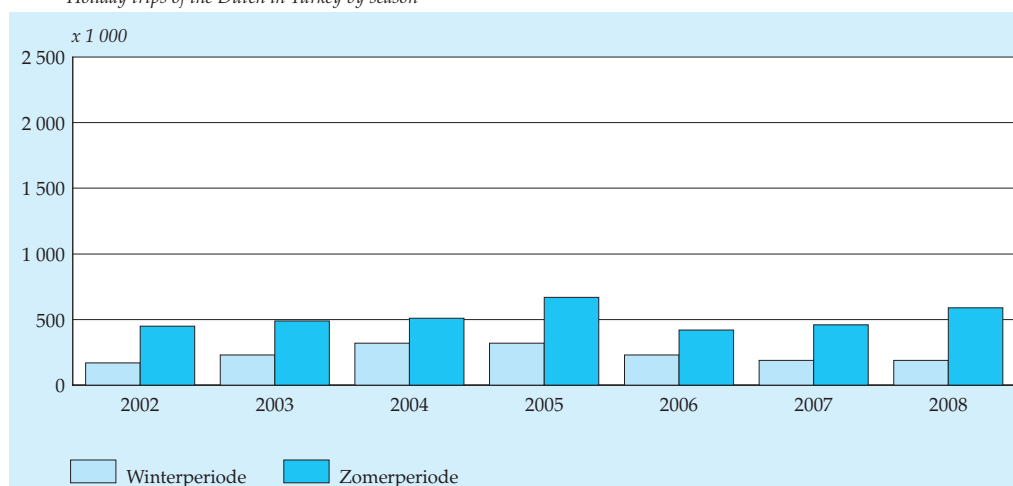
Tabel 3.3.20
Vakanties van Nederlanders in Turkije naar duur en totaal aantal overnachtingen
Holiday trips of the Dutch in Turkey by length of stay and total number of overnight stays

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>						
2-4 dagen	10	0	10	20	10	10	20
5-8 dagen	230	270	350	370	270	210	270
9 dagen of meer	390	440	470	600	360	430	490
Totaal vakanties	620	710	830	990	640	650	780
Totaal aantal overnachtingen	7 010	7 680	8 320	10 420	6 760	7 050	8 870

Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Vakanties van Nederlanders 2008.
 Frequentie: jaarlijks.

3.3.21 Vakanties van Nederlanders in Turkije naar seizoen
Holiday trips of the Dutch in Turkey by season



Bron: ContinuVakantieOnderzoek.

4. Buitenlandse toeristen in Nederland

Algemeen

Tabel 4.1.1
Buitenlandse gasten in Nederlandse logiesaccommodaties naar type logiesaccommodatie
Foreign tourists in Dutch tourist accommodations by type of accommodation

	2004	2005	2006	2007	2008
Hotels en pensions ¹⁾	7,6	8,1	8,6	8,7	8,0
Overige logiesaccommodaties	2,0	1,9	2,2	2,4	2,1
Totaal	9,6	10,0	10,7	11,0	10,1

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

¹⁾ Incl. jeugdaccommodaties.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2008.
Frequentie: jaarlijks.

Tabel 4.1.2
Overnachtingen van buitenlandse gasten in Nederlandse logiesaccommodaties naar type logiesaccommodatie
Overnight stays of foreign tourists in Dutch tourist accommodations by type of accommodation

	2004	2005	2006	2007	2008
Hotels en pensions ¹⁾	14,6	15,1	16,0	16,3	15,0
Overige logiesaccommodaties	10,8	10,1	10,9	11,7	10,3
Totaal	25,4	25,2	26,9	28,0	25,3

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

¹⁾ Incl. jeugdaccommodaties.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2008.
Frequentie: jaarlijks.

Tabel 4.1.3
Gemiddelde verblijfsduur ¹⁾ van buitenlandse gasten in Nederlandse logiesaccommodaties naar type logies-accommodatie
Average length of stay of foreign tourists in Dutch tourist accommodations by type of accommodation

	2004	2005	2006	2007	2008
Hotels en pensions ²⁾	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9
Overige logiesaccommodaties	5,3	5,2	5,0	5,1	4,9
Totaal	2,6	2,5	2,5	2,5	2,5

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

¹⁾ Betreft het gemiddelde aantal overnachtingen per gast in één accommodatie.

²⁾ Incl. jeugdaccommodaties.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2008.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 4.1.4
Buitenlandse gasten in Nederlandse logiesaccommodaties per maand van vertrek
Foreign tourists in Dutch tourist accommodations per month of departure

	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>				
Januari	480	540	570	640	600
Februari	520	580	580	640	650
Maart	610	730	730	780	840
April	1 020	900	1 120	1 140	890
Mei	940	970	1 010	1 040	1 050
Juni	910	910	1 080	1 010	870
Juli	960	1 080	1 190	1 200	1 090
Augustus	1 190	1 170	1 200	1 180	1 120
September	920	920	990	1 010	870
Oktober	840	900	940	930	920
November	730	740	750	800	670
December	530	580	590	640	530
Totaal	9 650	10 010	10 740	11 010	10 100

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

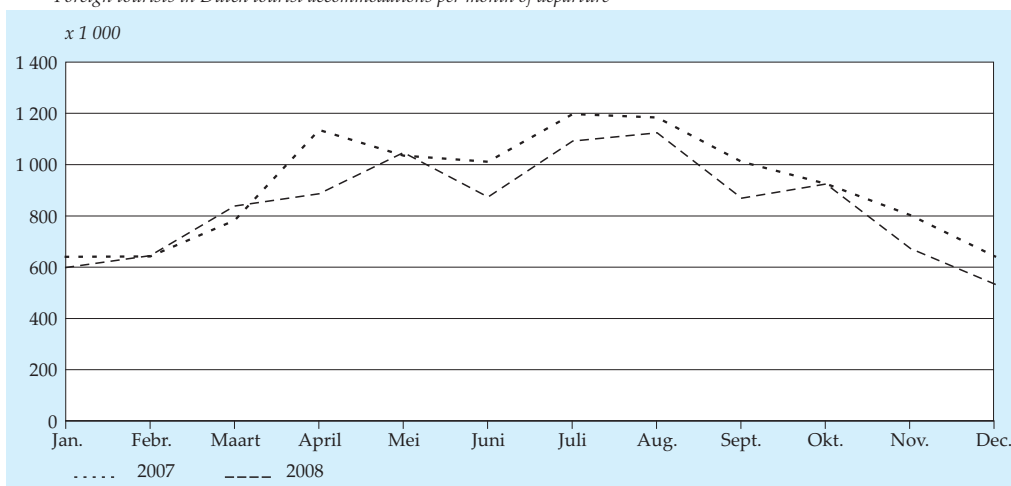
Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2008.

Frequentie: jaarlijks.

4.1.5 Buitenlandse gasten in Nederlandse logiesaccommodaties naar maand van vertrek

Foreign tourists in Dutch tourist accommodations per month of departure



Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

Tabel 4.1.6

Overnachtingen van buitenlandse gasten in Nederlandse logiesaccommodaties per maand van vertrek

Overnight stays of foreign tourists in Dutch tourist accommodations per month of departure

	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>				
Januari	1 110	1 100	1 170	1 320	1 300
Februari	1 130	1 150	1 130	1 300	1 320
Maart	1 310	1 650	1 460	1 630	2 010
April	2 810	2 110	2 920	2 990	2 100
Mei	2 280	2 340	2 290	2 510	2 540
Juni	2 470	2 210	2 870	2 670	2 220
Juli	2 970	3 430	3 730	3 920	3 480
Augustus	4 110	3 880	3 660	3 640	3 370
September	2 450	2 310	2 480	2 600	2 150
Oktober	2 120	2 350	2 400	2 270	2 350
November	1 540	1 530	1 540	1 680	1 350
December	1 080	1 170	1 220	1 420	1 090
Totaal	25 380	25 210	26 890	27 950	25 270

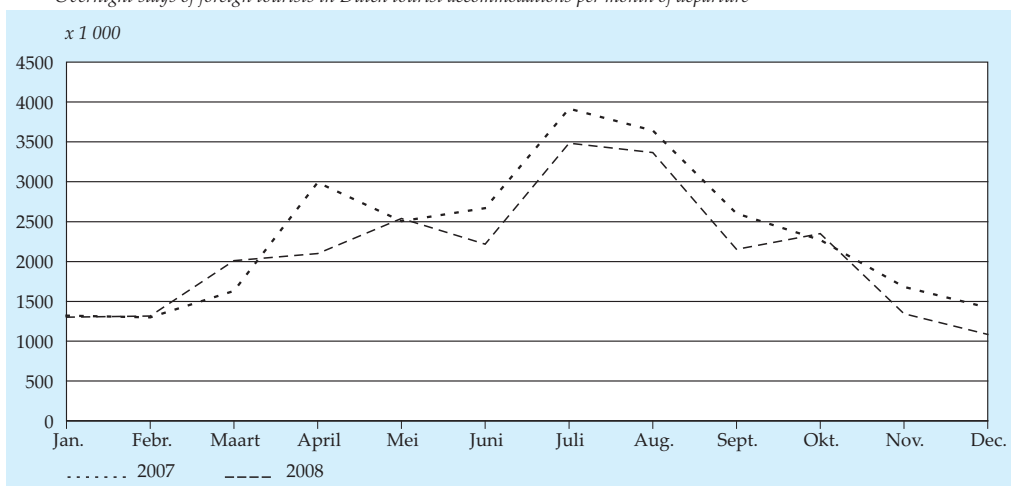
Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2008.

Frequentie: jaarlijks.

4.1.7 Overnachtingen van buitenlandse gasten in Nederlandse logiesaccommodaties per maand van vertrek
Overnight stays of foreign tourists in Dutch tourist accommodations per month of departure



Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

Tabel 4.1.8
Buitenlandse gasten in Nederlandse logiesaccommodaties per provincie
Foreign tourists in Dutch tourist accommodations per province

	2004	2005	2006	2007	2008
<i>x 1 000</i>					
Groningen	100	110	110	110	110
Friesland	240	250	290	240	230
Drenthe	140	120	160	130	110
Overijssel	270	230	240	230	240
Flevoland	90	90	90	110	110
Gelderland	310	360	360	370	350
Utrecht	250	310	360	330	320
Noord-Holland	5 030	5 340	5 570	5 770	5 210
Zuid-Holland	1 380	1 410	1 450	1 490	1 370
Zeeland	570	520	640	700	620
Noord-Brabant	610	620	700	760	690
Limburg	650	660	770	770	740
Nederland	9 650	10 010	10 740	11 010	10 100

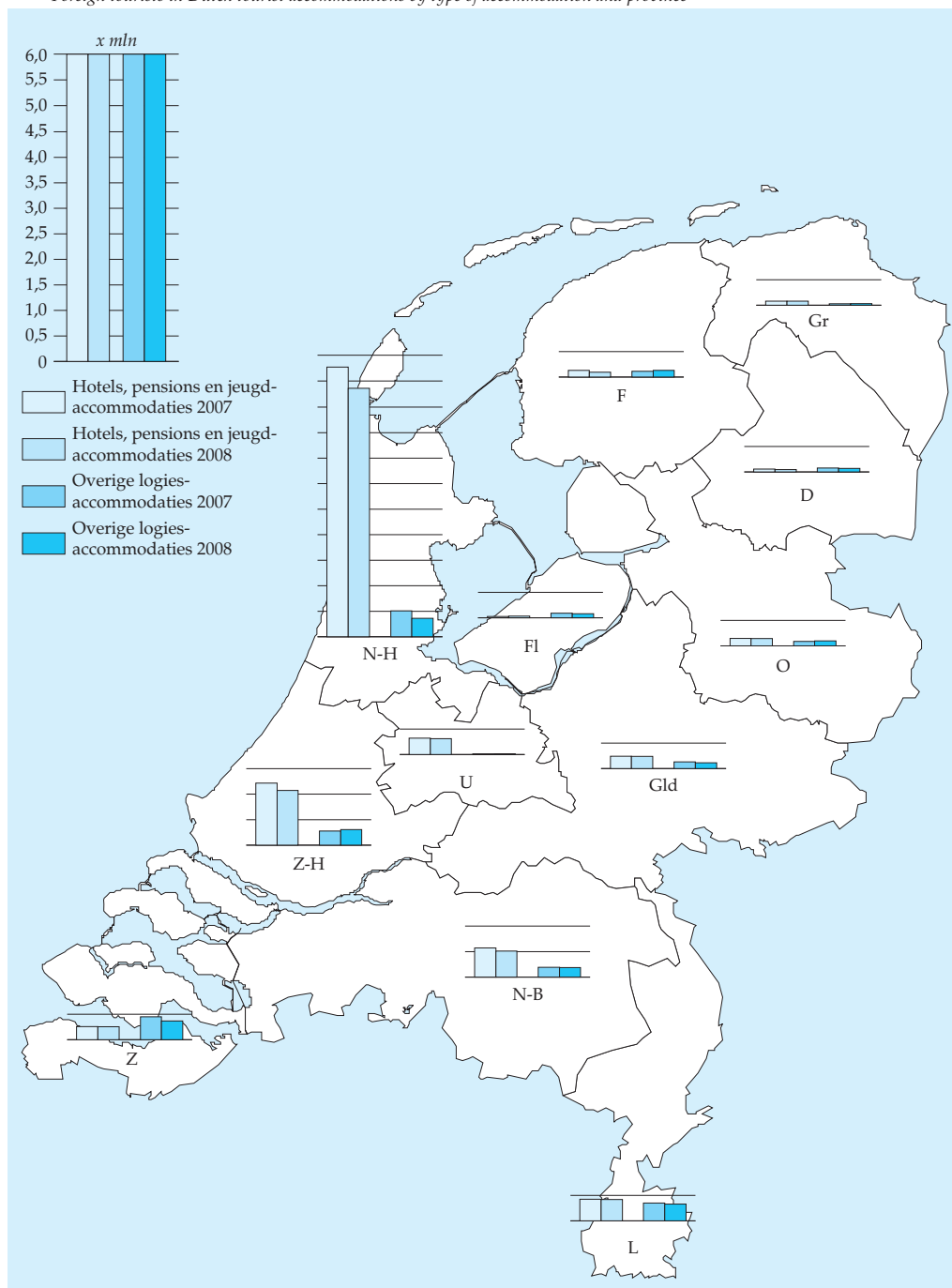
Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2008.

Frequentie: jaarlijks.

4.1.9 Buitenlandse gasten in Nederlandse logiesaccommodaties per type logiesaccommodatie naar provincie
Foreign tourists in Dutch tourist accommodations by type of accommodation and province



Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

Tabel 4.1.10
Overnachtingen van buitenlandse gasten in Nederlandse logiesaccommodaties per provincie
Overnight stays of foreign tourists in Dutch tourist accommodations per province

	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>				
Groningen	290	270	310	270	300
Friesland	1 110	1 070	1 090	950	890
Drenthe	500	370	520	460	390
Overijssel	620	500	490	520	590
Flevoland	370	380	390	450	410
Gelderland	850	1 040	1 010	1 050	940
Utrecht	470	590	620	600	600
Noord-Holland	11 130	11 180	11 830	12 110	10 820
Zuid-Holland	3 500	3 550	3 700	3 850	3 550
Zeeland	3 160	2 730	3 220	3 530	2 930
Noord-Brabant	1 510	1 590	1 660	1 890	1 760
Limburg	1 870	1 950	2 050	2 260	2 100
Nederland	25 380	25 210	26 890	27 950	25 270

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

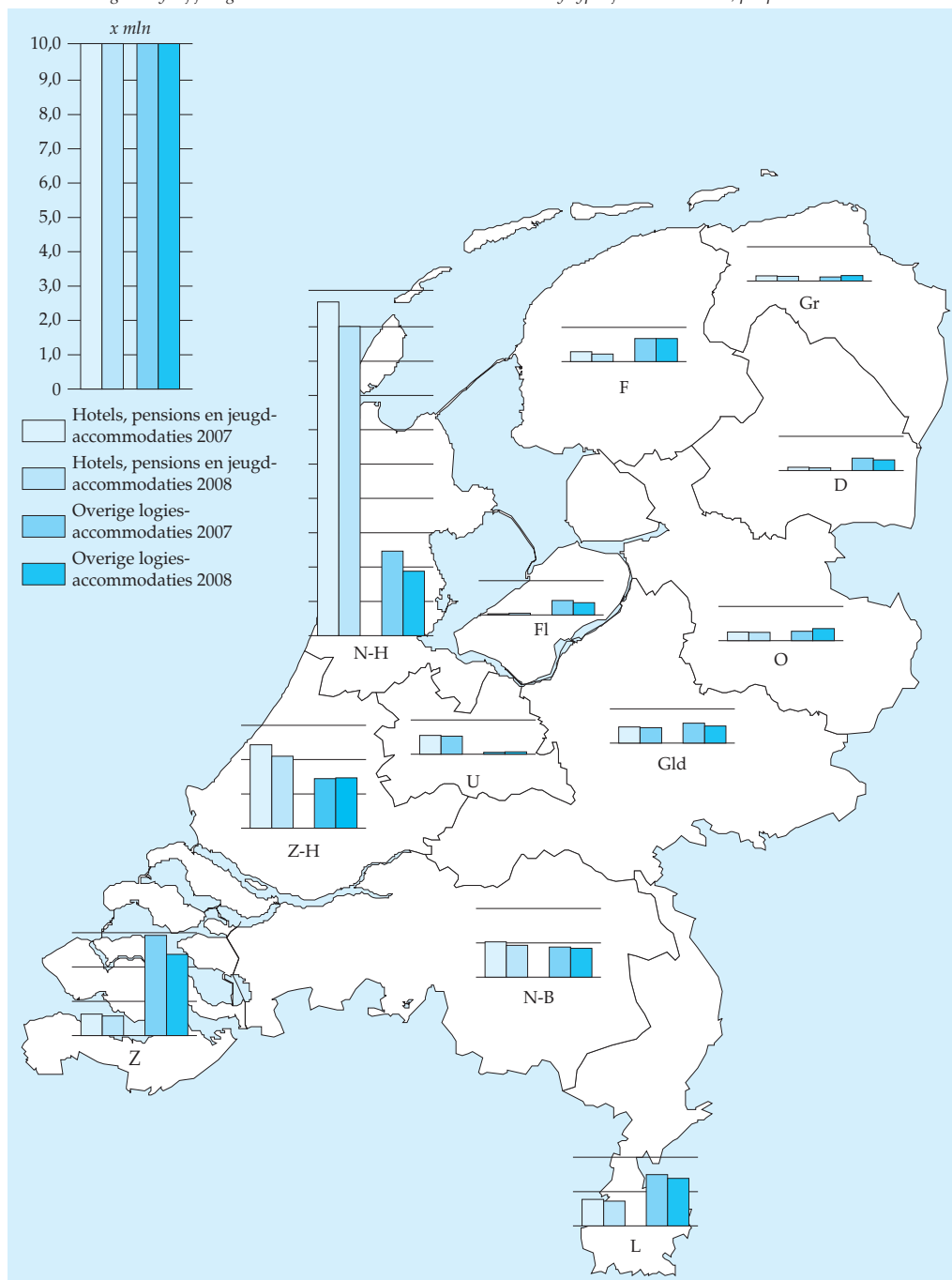
Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2008.

Frequentie: jaarlijks.

4.1.11 Overnachtingen van buitenlandse gasten in Nederlandse logiesaccommodaties naar type accommodatie per provincie

Overnight stays of foreign tourists in Dutch tourist accommodations by type of accommodation, per province



Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

Tabel 4.1.12**Buitenlandse gasten in Nederlandse logiesaccommodaties per toeristengebied***Foreign tourists in Dutch tourist accommodations per tourist area*

	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>				
Waddeneilanden	200	180	230	200	200
Noordzeebadplaatsen	1 330	1 220	1 350	1 430	1 340
IJsselmeerkust	290	260	290	310	290
Deltagebied	240	230	240	280	240
Meren in Groningen, Friesland en Noordwest-Overijssel ¹⁾	90	100	90	90	70
Hollands-Utrechtse meren	60	60	70	70	60
Utrechtse Heuvelrug en 't Gooi	100	140	140	150	120
Veluwe en Veluwerand	220	240	230	230	220
Gelders rivierengebied	10	20	20	40	30
Achterhoek	40	60	60	50	60
Twente, Salland en Vechtstreek	250	210	220	210	230
Groningse, Friese en Drentse zandgronden ¹⁾	160	130	200	150	140
West- en Midden-Brabant	540	550	640	660	600
Oost-Brabant, Noord- en Midden-Limburg en Rijk van Nijmegen	440	460	490	530	490
Zuid-Limburg	280	300	360	340	350
Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Utrecht	4 150	4 550	4 730	4 790	4 330
Overig Nederland	1 230	1 320	1 380	1 500	1 350
Totaal	9 650	10 010	10 740	11 010	10 100

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2008.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 4.1.13
Overnachtingen van buitenlandse gasten in Nederlandse logiesaccommodaties per toeristengebied
Overnight stays of foreign tourists in Dutch tourist accommodations per tourist area

	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>				
Waddeneilanden	1 420	1 220	1 350	1 280	1 140
Noordzeebadplaatsen	5 450	4 970	5 510	5 880	5 230
IJsselmeerkust	1 010	950	940	980	940
Deltagebied	1 000	980	1 040	1 170	1 020
Meren in Groningen, Friesland en Noordwest-Overijssel ¹⁾	260	290	290	210	210
Hollands-Utrechtse meren	110	110	130	120	110
Utrechtse Heuvelrug en 't Gooi	220	300	290	300	270
Veluwe en Veluwerand	610	690	620	710	610
Gelders rivierengebied	50	50	60	100	70
Achterhoek	150	190	210	120	170
Twente, Salland en Vechtstreek	590	460	450	470	570
Groningse, Friese en Drentse zandgronden ¹⁾	590	420	650	540	480
West- en Midden-Brabant	1 340	1 420	1 530	1 670	1 500
Oost-Brabant, Noord- en Midden-Limburg en Rijk van Nijmegen	1 450	1 590	1 620	1 830	1 700
Zuid-Limburg	580	580	630	670	660
Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Utrecht	8 300	8 690	9 130	9 300	8 200
Overig Nederland	2 250	2 320	2 450	2 630	2 410
Totaal	25 380	25 210	26 890	27 950	25 270

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voorname publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2008.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 4.1.14
Buitenlandse gasten in Nederlandse logiesaccommodaties naar land van herkomst
Foreign tourists in Dutch tourist accommodations by country of residence

	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>				
Duitsland	2 650	2 570	2 810	2 830	2 670
Groot-Brittannië	1 760	1 850	1 910	1 900	1 640
België	810	920	990	1 100	1 110
Frankrijk	510	530	610	610	580
Italië	370	370	400	400	370
Spanje	300	320	390	440	370
Zwitserland	140	140	170	180	150
Denemarken	130	150	170	160	150
Zweden				120	110
Overig Europa	980	1 090	1 140	1 170	1 140
Amerika	1 130	1 220	1 330	1 270	1 070
Azië	640	640	600	620	560
Australië en Oceanië	120	110	120	120	110
Afrika	120	100	90	90	80
Totaal buitenland	9 650	10 010	10 740	11 010	10 100

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2008.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 4.1.15
Overnachtingen van buitenlandse gasten in Nederlandse logiesaccommodaties naar land van herkomst
Overnight stays of foreign tourists in Dutch tourist accommodations by country of residence

	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>				
Duitsland	10 610	10 040	10 630	10 980	9 920
Groot-Brittannië	3 560	3 660	3 750	3 800	3 320
België	2 190	2 390	2 540	2 860	2 820
Frankrijk	1 020	1 020	1 230	1 250	1 130
Italië	850	840	860	850	770
Spanje	680	710	840	970	780
Zwitserland	330	300	390	380	310
Denemarken	290	310	370	340	310
Zweden				220	210
Overig Europa	2 130	2 230	2 390	2 460	2 360
Amerika	2 120	2 150	2 380	2 300	1 950
Azië	1 150	1 130	1 090	1 120	1 010
Australië en Oceanië	230	210	240	250	220
Afrika	240	230	180	180	160
Totaal buitenland	25 380	25 210	26 890	27 950	25 270

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2008.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 4.1.16
Buitenlandse gasten in Nederlandse hotels en pensions¹⁾ naar land van herkomst
Foreign tourists in Dutch hotels and boarding houses by country of residence

	2003	2004	2005	2006	2007
	<i>x 1 000</i>				
Groot-Brittannië	1 550	1 680	1 760	1 820	1 780
Duitsland	1 260	1 270	1 310	1 400	1 420
België	470	490	570	600	680
Frankrijk	390	440	470	520	500
Italië	280	320	330	350	350
Spanje	240	270	300	370	400
Denemarken	90	110	130	150	140
Zwitserland	100	120	120	150	160
Zweden	90	110	100	100	110
Ierland	90	90	100	110	110
Noorwegen	60	80	80	90	90
Rusland	50	60	70	80	90
Oostenrijk	50	50	60	60	70
Polen	40	50	60	70	80
Finland	40	40	50	50	50
Portugal	30	40	50	50	50
Griekenland	30	40	40	40	40
Luxemburg	30	30	30	30	40
Tsjechië	20	30	30	30	30
Turkije	20	30	30	40	40
Hongarije			20	30	30
Roemenie					20
Overig Europa	270	290	340	310	370
Verenigde Staten	820	900	970	1 040	980
Canada	90	120	130	130	130
Overig Amerika	80	110	100	100	100
Brazilië			30	40	60
Japan	140	160	160	140	130
China			100	100	110
Israël			60	60	50
Indonesië			20	10	10
India			30	40	40
Zuid Korea			20	20	30
Taiwan			10	20	20
Hongkong				10	10
Overig Azië	390	470	240	200	210
Australië	60	80	80	90	90
Nieuw-Zeeland en overig Oceanië	30	30	30	20	30
Zuid Afrika			30	30	30
Overig Afrika	130	120	70	70	60
Totaal buitenland	6 930	7 600	8 080	8 570	8 710

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

¹⁾ Incl. jeugdaccommodaties.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2007.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 4.1.17
Overnachtingen van buitenlandse gasten in Nederlandse hotels en pensions¹⁾ naar land van herkomst
Overnight stays of foreign tourists in Dutch hotels and boarding houses by country of residence

	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>				
Groot-Brittannië	3 160	3 190	3 280	3 210	2 840
Duitsland	2 710	2 840	2 880	2 980	2 740
België	820	960	1 010	1 130	1 120
Frankrijk	770	810	890	870	850
Italië	670	680	710	710	680
Spanje	560	610	760	830	720
Denemarken	220	240	280	260	240
Zwitserland	220	230	270	290	250
Zweden	190	180	190	200	180
Ierland	180	200	200	210	210
Noorwegen	140	150	160	160	160
Rusland	110	130	160	170	200
Oostenrijk	110	120	120	150	160
Polen	110	130	130	150	150
Finland	90	90	90	90	90
Portugal	80	90	90	90	90
Griekenland	80	70	80	80	80
Luxemburg	60	50	60	80	60
Tsjechië	60	50	60	60	60
Turkije	60	60	70	70	80
Hongarije			50	60	50
Roemenie				50	60
Overig Europa	560	650	630	720	650
Verenigde Staten	1 650	1 670	1 810	1 710	1 400
Canada	210	230	260	240	220
Overig Amerika	220	170	200	190	160
Brazilië		50	80	120	120
Japan	280	270	250	220	200
China		150	150	180	180
Israël		120	120	100	110
Indonesië		30	20	20	20
India		70	80	90	100
Zuid Korea		40	50	50	40
Taiwan		30	30	30	30
Hongkong			20	30	30
Overig Azië	850	390	340	360	280
Australië	160	150	180	170	160
Nieuw Zeeland en overig Oceanië	30	50	50	50	40
Zuid Afrika		50	50	50	50
Overig Afrika	230	130	120	120	150
Totaal buitenland	14 620	15 140	15 980	16 330	14 960

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

¹⁾ Incl. jeugdaccommodaties.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2008.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 4.1.18
Buitenlandse gasten in Nederlandse overige logiesaccommodaties naar land van herkomst¹⁾
Foreign tourists in Dutch other types of accommodation by country of residence

	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>				
Duitsland	1 380	1 260	1 410	1 420	1 320
België	320	340	380	430	420
Groot-Brittannië	80	90	90	120	100
Italië	50	50	50	50	30
Frankrijk	70	60	90	110	80
Spanje	30	20	20	30	20
Zwitserland	20	10	20	20	10
Denemarken	20	20	20	20	20
Overig Europa	50	60	60	80	60
Amerika	10	10	10	10	10
Azië	0	0	10	10	10
Australië en Oceanië	10	0	0	10	0
Afrika	0	10	0	0	0
Totaal buitenland	2 050	1 930	2 170	2 300	2 070

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

¹⁾ Onder overige logiesaccommodaties vallen campings, bungalowparken en groepsaccommodaties.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2008.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 4.1.19
Overnachtingen van buitenlandse gasten in Nederlandse overige logiesaccommodaties naar land van herkomst¹⁾
Overnight stays of foreign tourists in Dutch other types of accommodation by country of residence

	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000</i>				
Duitsland	7 910	7 210	7 750	8 000	7 180
België	1 370	1 440	1 530	1 740	1 690
Groot-Brittannië	400	470	460	590	480
Frankrijk	240	210	340	140	280
Italië	180	160	150	380	80
Spanje	110	100	80	140	60
Denemarken	70	60	90	90	70
Zwitserland	110	60	110	80	60
Overig Europa	310	260	310	350	290
Amerika	40	20	40	50	40
Azië	20	20	30	40	40
Australië en Oceanië	20	10	10	20	10
Afrika	10	50	10	10	20
Totaal buitenland	10 770	10 070	10 910	11 620	10 310

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

¹⁾ Onder overige logiesaccommodaties vallen campings, bungalowparken en groepsaccommodaties.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2008.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 4.1.20
Buitenlandse gasten en overnachtingen per type logiesaccommodatie naar land van herkomst, 2005/2006
Foreign tourists and overnight stays by type of accommodation and country of residence, 2005/2006

	Totaal		Hotels		Overige accommodaties	
	gasten	over-nachtingen	gasten	over-nachtingen	gasten	over-nachtingen
	%					
Duitsland	26	38	16	15	68	72
België	9	9	7	6	17	14
Groot-Brittannië	19	16	22	23	6	7
Frankrijk	5	4	6	5	3	2
Italië en Spanje	7	6	8	8	3	2
Oost Europa ¹⁾	1	1	1	1	0	0
Overige landen in Europa	12	11	15	16	3	3
Verenigde Staten	9	6	11	10	0	0
Overige landen	12	10	15	17	0	0
	<i>x 1 000</i>					
Totaal=100% ²⁾	10 010	25 210	8 080	15 140	1 930	10 070

Bron: Statistiek Inkomend Toerisme.

¹⁾ Polen, Rusland/GOS, Slowakije, Tsjechië.

²⁾ Door afronding kan de optelling van de onderliggende categorieën afwijken van 100%.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Buitenlandse toeristen in Nederland 2005/2006.

Frequentie: vijfjaarlijks.

Tabel 4.1.21
Buitenlandse gasten en overnachtingen per type logiesaccommodatie naar motief van verblijf, 2005/2006
Foreign tourists and overnight stays by type of accommodation and reason for stay, 2005/2006

	Totaal		Hotels		Overige accommodaties	
	gasten	over-nachtingen	gasten	over-nachtingen	gasten	over-nachtingen
	%					
Vakantie	59	73	51	58	94	95
Zakenreis	30	19	37	30	3	3
Familie- en vriendenbezoek	3	2	3	3	1	1
Overig	8	6	9	9	2	2
	<i>x 1 000</i>					
Totaal=100% ¹⁾	10 010	25 210	8 080	15 140	1 930	10 070

Bron: Statistiek Inkomend Toerisme.

¹⁾ Door afronding kan de optelling van de onderliggende categorieën afwijken van 100%.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Buitenlandse toeristen in Nederland 2005/2006.

Frequentie: vijfjaarlijks.

Tabel 4.1.22
Buitenlandse gasten en overnachtingen per type logiesaccommodatie naar vervoermiddel, 2005/2006
Foreign tourists and overnight stays by type of accommodation and means of transport, 2005/2006

	Totaal		Hotels		Overige accommodaties	
	gasten	over-nachtingen	gasten	over-nachtingen	gasten	over-nachtingen
	%					
Auto, motor en camper	42	54	30	27	93	94
Vliegtuig	44	35	54	57	2	2
Bus en touringcar	4	4	5	6	1	0
Trein	7	5	8	7	2	1
Overig	3	3	3	3	3	3
	<i>x 1 000</i>					
Totaal=100% ¹⁾	10 010	25 210	8 080	15 140	1 930	10 070

Bron: Statistiek Inkomend Toerisme.

¹⁾ Door afronding kan de optelling van de onderliggende categorieën afwijken van 100%.

Inlichtingen: CBS 088 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Buitenlandse toeristen in Nederland 2005/2006.
 Frequentie: vijfjaarlijks.

Tabel 4.1.23
Buitenlandse gasten en overnachtingen per type logiesaccommodatie naar wijze van reserveren, 2005/2006
Foreign tourists and overnight stays by type of accommodation, by way of reservation, 2005/2006

	Totaal		Hotels		Overige accommodaties	
	gasten	over-nachtingen	gasten	over-nachtingen	gasten	over-nachtingen
	%					
Bij de accommodatie	34	39	31	31	48	51
Via een instantie	28	29	28	29	26	28
Niet gereserveerd	19	18	18	20	22	17
Op andere wijze	4	3	5	5	1	1
Onbekend	15	11	18	16	4	2
	<i>x 1 000</i>					
Totaal=100% ¹⁾	10 010	25 210	8 080	15 140	1 930	10 070

Bron: Statistiek Inkomend Toerisme.

¹⁾ Door afronding kan de optelling van de onderliggende categorieën afwijken van 100%.

Inlichtingen: CBS 088 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Buitenlandse toeristen in Nederland 2005/2006.
 Frequentie: vijfjaarlijks.

5. Gebruik van Nederlandse logiesaccommodaties

Algemeen

Tabel 5.1
Overnachtingen in Nederlandse logiesaccommodaties
Overnight stays in Dutch tourist accommodations

	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x mln</i>				
Hotels en pensions	28,4	29,5	31,8	34,2	32,6
Jeugdaccommodaties					
Groepsaccommodaties	4,1	4,1	4,1	4,0	3,8
Huisjescomplexen	25,9	24,5	26,8	29,3	29,2
Kampeertreinen	22,5	22,1	21,3	20,8	18,8
Totaal	80,9	80,2	83,9	88,3	84,5

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2008.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 5.2
Slaapplaats-bezettingsgraad in Nederlandse logiesaccommodaties
Bedplace occupancy rate for Dutch tourist accommodations

	2004	2005	2006	2007	2008
	%				
Hotels en pensions	42,1	43,3	46,6	47,8	46,0
Jeugdaccommodaties					
Groepsaccommodaties	22,8	22,6	23,1	22,6	22,8
Huisjescomplexen	37,0	33,2	35,8	38,6	38,5
Kampeertreinen	13,2	12,8	12,5	11,9	10,6

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2008.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 5.3
Gemiddelde verblijfsduur in Nederlandse logiesaccommodaties¹⁾
Average length of stay (in nights) in Dutch tourist accommodations

	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>nachten</i>				
Hotels en pensions	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8
Jeugdaccommodaties					
Groepsaccommodaties	2,8	2,9	2,9	2,8	2,7
Huisjescomplexen	5,0	5,0	4,9	4,9	4,9
Kampeerterreinen	6,4	6,4	6,0	5,8	5,9

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

¹⁾ Betreft het gemiddelde aantal overnachtingen per gast in één accommodatie.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2008.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 5.4
Overnachtingen in Nederlandse logiesaccommodaties per maand van vertrek
Overnight stays in Dutch tourist accommodations per month of departure

	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x mln</i>				
Januari	3,0	3,1	3,3	3,7	3,7
Februari	3,4	3,4	3,4	4,0	4,2
Maart	3,8	4,0	3,9	4,5	4,9
April	6,2	5,1	6,4	7,0	5,9
Mei	8,7	8,7	8,2	9,6	9,5
Juni	8,3	7,9	9,8	8,8	8,3
Juli	11,7	12,1	11,9	11,9	11,8
Augustus	14,9	14,6	13,8	14,5	13,6
September	7,2	7,2	8,1	7,9	7,2
Oktober	6,3	6,6	6,9	7,2	7,1
November	4,0	3,9	4,3	4,8	4,3
December	3,3	3,6	4,1	4,4	4,1
Totaal	80,9	80,2	83,9	88,3	84,5

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

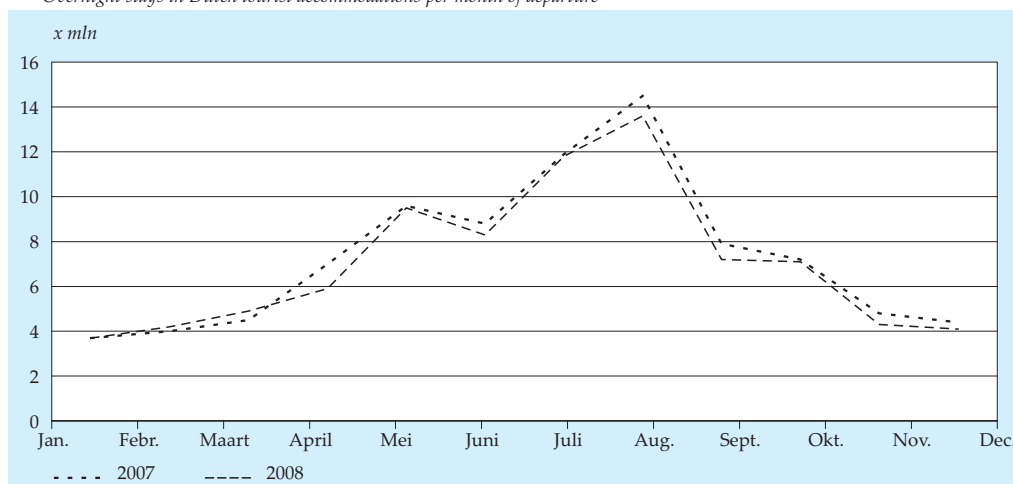
Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2008.

Frequentie: jaarlijks.

5.5 Overnachtingen in Nederlandse logiesaccommodaties per maand van vertrek

Overnight stays in Dutch tourist accommodations per month of departure



Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

Tabel 5.6

Overnachtingen in Nederlandse logiesaccommodaties per provincie

Overnight stays in Dutch tourist accommodations per province

	2004	2005	2006	2007	2008
<i>x mln</i>					
Groningen	1,2	1,1	1,4	1,3	1,3
Friesland	4,9	4,6	4,6	4,7	4,6
Drenthe	5,0	4,8	5,7	5,7	5,6
Overijssel	5,5	5,4	5,1	5,2	5,3
Flevoland	1,5	1,6	1,7	1,6	1,6
Gelderland	9,1	9,7	9,4	10,2	9,8
Utrecht	1,9	2,3	2,4	2,4	2,4
Noord-Holland	17,3	17,7	19,2	19,8	18,7
Zuid-Holland	7,6	7,4	7,9	8,6	8,6
Zeeland	8,3	7,6	8,2	9,1	7,5
Noord-Brabant	8,9	8,2	8,2	9,0	8,9
Limburg	9,8	9,8	10,1	10,5	10,0
Nederland	80,9	80,2	83,9	88,3	84,5

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

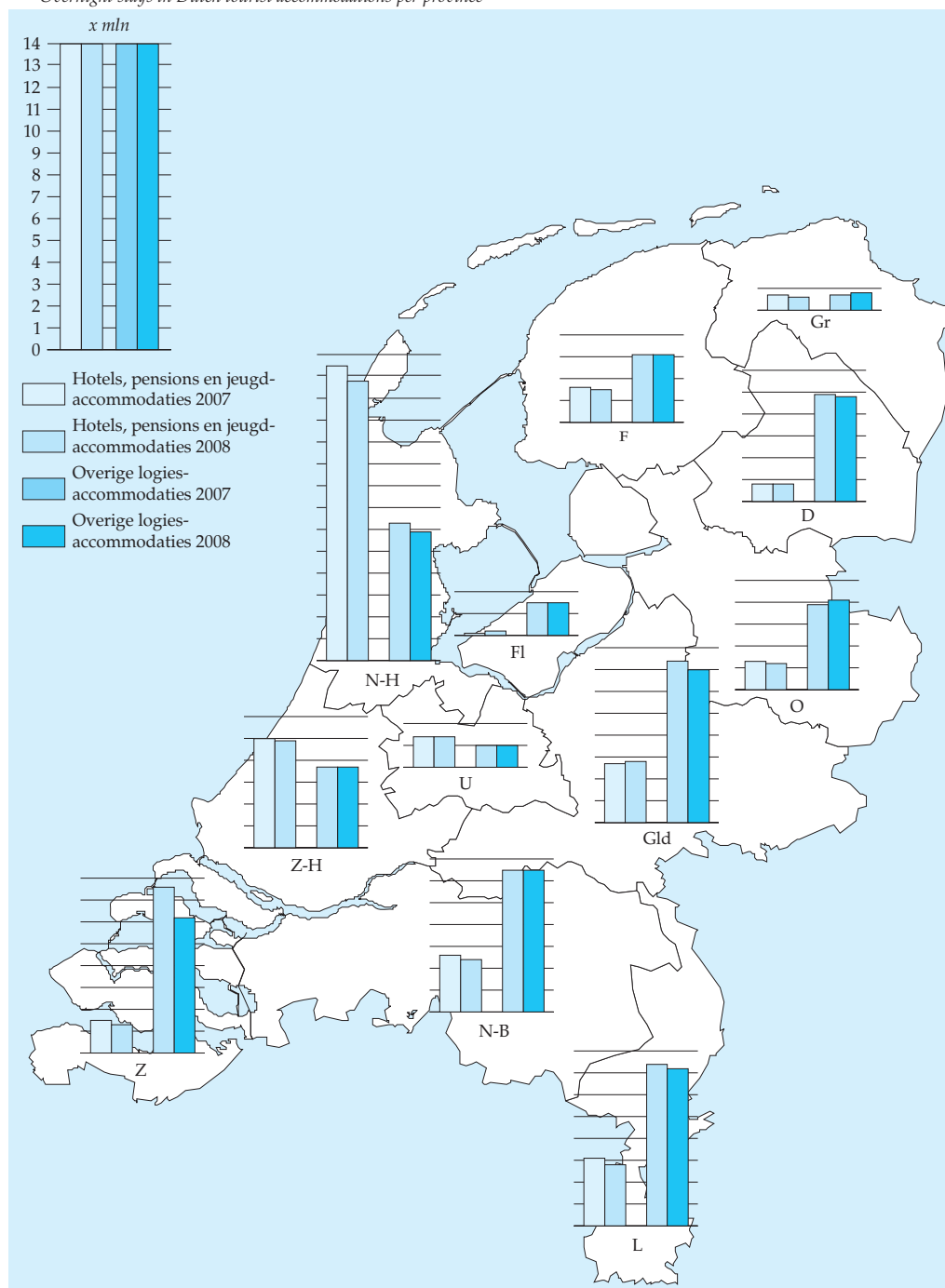
Inlichtingen: CBS(088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2008.

Frequentie: jaarlijks.

5.7 Overnachtingen in Nederlandse logiesaccommodaties per provincie

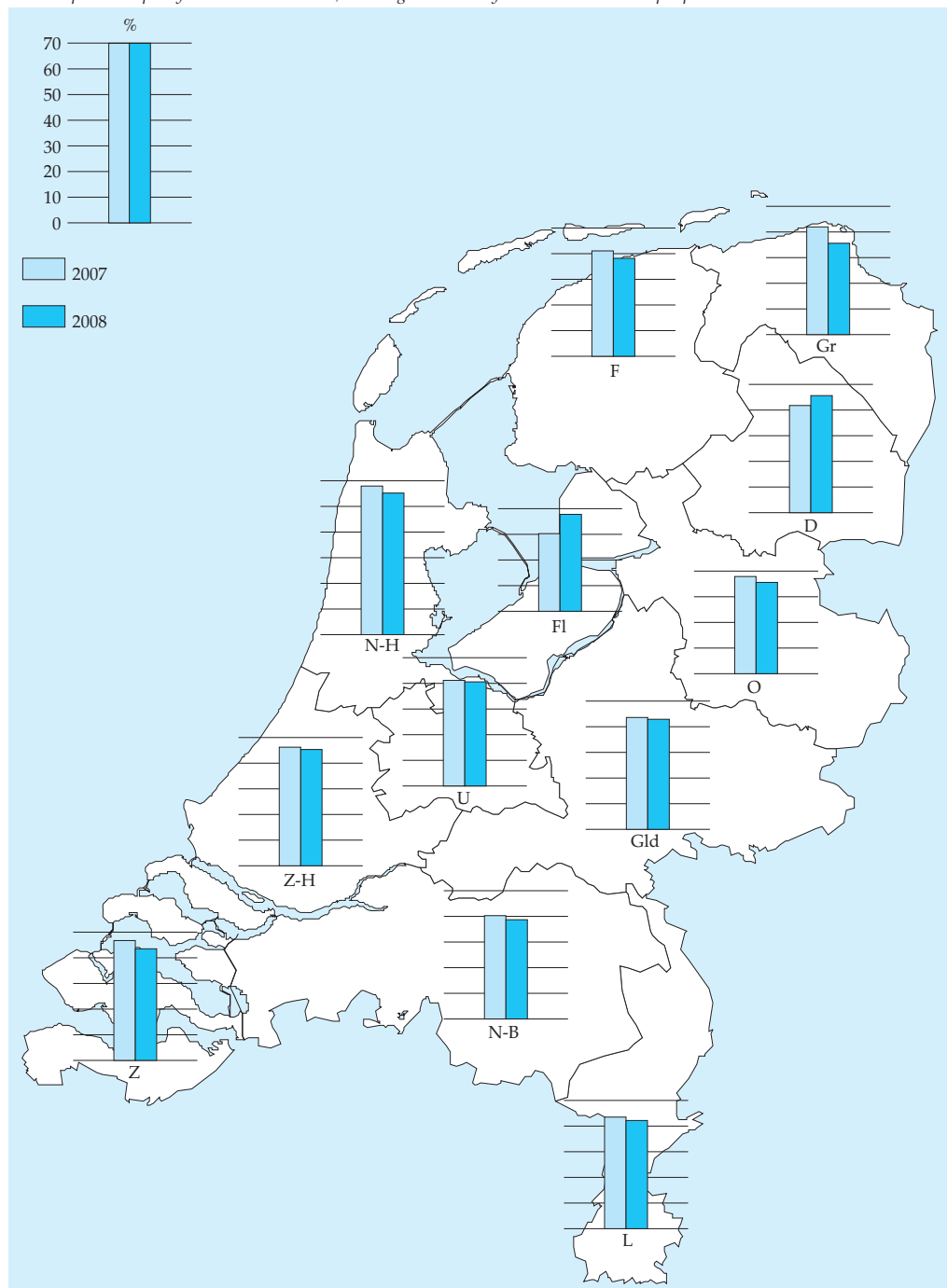
Overnight stays in Dutch tourist accommodations per province



Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

5.8 Bedbezettingsgraden in Nederlandse hotels, pensions en jeugdaccommodaties per provincie

Bed-place occupancy rates in Dutch hotels, boarding houses and youth accommodations per province



Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

Tabel 5.9
Overnachtingen in Nederlandse logiesaccommodaties naar land van herkomst
Overnight stays in Dutch tourist accommodations by country of residence

	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x mln</i>				
Nederland	55,5	55,0	57,1	60,3	59,2
Buitenland	25,4	25,2	26,9	28,0	25,3
Totaal	80,9	80,2	83,9	88,3	84,5

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2008.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 5.10
Overnachtingen in Nederlandse logiesaccommodaties naar land van herkomst en type accommodatie
Overnight stays in Dutch tourist accommodations by country of residence and type of accommodation

	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x mln</i>				
Nederland					
Hotels en pensions ¹⁾	13,8	14,4	15,8	17,8	17,7
Groepsaccommodaties	3,5	3,5	3,5	3,5	3,4
Huisjescomplexen	19,7	18,7	20,4	22,1	22,4
Kampeertreinen	18,5	18,4	17,4	16,8	15,7
Totaal	55,5	55,0	57,1	60,3	59,2
Buitenland					
Hotels en pensions ¹⁾	14,6	15,1	16,0	16,3	15,0
Groepsaccommodaties	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5
Huisjescomplexen	6,2	5,8	6,4	7,2	6,7
Kampeertreinen	4,0	3,7	3,9	4,0	3,1
Totaal	25,4	25,2	26,9	28,0	25,3
Totaal Nederland + buitenland	80,9	80,2	83,9	88,3	84,5

Bron: Statistiek logiesaccommodaties.

¹⁾ Incl. jeugdaccommodaties.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Voornaamste publicatie: Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2008.

Frequentie: jaarlijks.

6. Vrijtijdsbesteding van Nederlanders

Algemeen

Tabel 6.1
Vrijtijdsbesteding door de bevolking naar leeftijd, 2007
Leisure activities of the population by age, 2007

	Totaal	0-14 jaar	15-19 jaar	20-24 jaar	25-34 jaar	35-44 jaar	45-54 jaar	55-64 jaar	65-74 jaar	75-84 jaar	85 jaar en ouder
	%										
Sport											
Lichamelijke sport ¹⁾											
1-4 uur per week	42	62	42	42	46	42	40	34	31	25	18
5 uur of meer per week	18	28	33	24	15	13	14	19	16	8	4
Cultuur											
Bezoek aan museum ¹⁾											
12 maal per jaar	1	1	0	0	0	1	1	3	2	2	1
3-11 maal per jaar	15	20	11	8	12	12	17	18	19	8	3
Uitgaan											
Cafébezoek											
minstens 1 maal per week	10	0	22	36	13	8	6	6	6	3	1
1-3 maal per maand	16	3	30	35	29	17	13	9	4	2	3
Frequentie vakantie											
1 maal per jaar	32	36	39	39	35	34	31	26	25	24	16
meer dan 1 maal per jaar	44	46	42	38	43	48	47	51	40	21	8
Mediagebruik											
TV kijken											
20 uur of meer per week	29	13	19	24	24	26	30	38	54	63	51
10-19 uur per week	37	36	36	37	40	41	41	37	27	24	32
5- 9 uur per week	20	26	28	22	20	22	18	16	13	9	12
1- 4 uur per week	11	17	14	15	13	11	9	7	5	2	4
minder dan 1 uur per week	3	8	2	3	3	1	1	2	1	1	1

CBS: Permanent Onderzoek LeefSituatie.

¹⁾ Cijfers hebben betrekking op personen vanaf 4 jaar oud.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Tabel 6.2
Bestedingen van huishoudens aan ontspanning als percentage van hun totale bestedingen
Expenditure of households on leisure as a percentage of their total expenditure

	2003	2004	2005	2006**	2007*	2008*
	%					
Ontspanning	11,2	11,2	10,8	.		
Sport, spel en vakantie	6,7	6,9	7,3	7,2	7,6	7,5
Sport en spel	1,2	1,3	1,2	.		
Vakanties, kamperen en weekendbesteding	5,5	5,6	5,5	.		
w.o.						
Vakantie binnenland	0,5	0,5	0,5	.		
Vakantie buitenland	3,9	3,8	3,7	.		
Overige ontspanning ¹⁾	4,4	4,3	3,9	4,0	4,2	4,0
Totale bestedingen per huishouden ²⁾	28 015	28 214	28 743	29 143	29 644	31 421

¹⁾ Muziek, zang, toneel, film, fotografie, radio, tv, cd-spelers en speelgoed.
 Zie voor meer informatie in de Toelichting op gebruikte begrippen.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Tabel 6.3
Consumentenprijsindices van enkele artikelgroepen op het terrein van vrijetijdsbesteding
Consumer price indices of some leisure commodities

	2000=100	2004	2005	2006	2006=100	2007 ¹⁾	2008 ¹⁾
	<i>aandeel (%)</i>						
Diensten recreatie en cultuur	2,51	120,1	124,1	127,3	100,0	103,1	107,2
Kranten, boeken en schrijfwaren	1,86	117,2	119,5	120,8	100,0	101,1	98,8
Hotels, café's en restaurants	4,66	117,7	120,0	122,3	100,0	103,5	107,9
Pakketreizen	1,60	112,6	113,1	116,2	100,0	102,3	104,4
Totale bestedingen per huishouden	100,0	111,2	113,1	114,4	100,0	101,6	104,1

Bron: Statistiek van de consumentenprijzen.

¹⁾ Indexcijfers van 2007 en 2008 met 2006=100.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Voornaamste publicatie: Maandstatistiek van de prijzen.
 Frequentie: maandelijks.

Tabel 6.4
Percentage van de bevolking dat een sport beoefent per leeftijd en geslacht, 2007
Percentage of the population active in sports by age and sex, 2007

Beoefende sporten de laatste 12 maanden	Totaal	Mannen	Vrouwen	6-15 jaar	16-34 jaar	35-49 jaar	50-64 jaar	65 jaar en ouder
	%							
Geen enkele	22	23	22	5	15	22	30	45
Enige tak van sport	78	77	78	95	85	78	70	55
Buitensporten, team								
Veldvoetbal	14	21	6	40	20	8	2	1
Hockey	3	3	3	10	3	1	1	0
Korfbal	2	1	2	6	2	1	0	0
Softbal, honkbal	1	1	1	2	2	0	0	
Buitensporten, individueel								
Skeelers, skaten	7	5	9	21	10	6	2	1
Toerfietsen, wielrennen	23	26	19	14	18	24	30	26
Hardlopen, joggen, trimmen	19	20	17	20	30	21	10	2
Tennis	10	11	9	15	12	9	9	6
Wandelsport, Nordic walking	15	12	18	3	8	16	27	19
Zeilen, roeien, kanoen, surfen	8	8	7	11	11	7	5	2
Schaatsen	6	5	6	12	6	5	3	1
Paardrijden	4	2	6	10	5	3	1	1
Auto, motorsport	2	3	0	1	3	2	2	0
Golf	4	5	2	2	4	4	4	3
Atletiek	2	2	2	5	2	1	1	1
Binnensporten, team								
Zaalvoetbal	6	10	2	14	11	3	1	.
Volleybal	5	4	5	8	6	4	2	1
Basketbal	3	4	2	11	4	1	1	0
Handbal	2	1	2	6	2	1	0	0
Binnensporten, individueel								
Zwemmen	36	31	40	67	41	35	21	17
Fitness, aerobics	22	18	26	5	35	25	20	10
Squash	3	4	2	1	6	3	1	0
Badminton	6	6	7	17	7	5	3	1
Tafeltennis	6	7	5	16	8	4	1	1
Vecht- of verdedigingssport	3	5	2	10	5	2	1	0
Gymnastiek, turnen	6	3	9	24	3	1	4	9
Overige	7	6	8	11	8	7	5	6

Bron: Sociaal en Cultureel Planbureau, Aanvullend Voorzieningsgebruik Onderzoek.

De gegevens wijken enigszins af met 2003 doordat twee takken van sport een toevoeging hebben gekregen, te weten hardlopen bij joggen, trimmen en wandelsport, nordic walking.

De gegevens wijken enigszins af van tabel 4.6 in de Rapportage sport 2008, door de toepassing van een nieuwe weegfactor.

Inlichtingen: SCP (070) 340 71 57.

Voornaamste publicatie: Rapportage Sport 2003, 2006, 2008.

Frequentie: vierjaarlijks.

Tabel 6.5
Bezit duurzame recreatiegoederen, 2008*
*Ownership of durable recreational items, 2008**

	Percentage huishoudens dat bepaalde goederen bezit					
	2000	2001	2002	2003	2004	2008 ¹⁾
	%					
Tweede woning, vakantiehuisje of -bungalow	3	2	3	3	3	3,1
Stacaravan	2	2	2	2	2	1,6
Tourcaravan, vouwwagen	11	12	11	10	10	8,1
Bromfiets	6	6	6	.	3	4,2
Motor, scooter	8	9	9	.	9	10,9
Auto	72	73	74	76	78	76,4
Surfplank	5	5	4	.	3	.
Zeilboot of motorboot	3	3	3	.	4	3,3
Solarium, zonnebank	17	18	18	.	16	13,8

Bron: Sociaal-Economisch Panelonderzoek (2000–2004).

¹⁾ Vanaf 2008 voorlopige cijfers uit het CBS Budgetonderzoek, deze zijn niet vergelijkbaar met eerdere jaren in deze tabel.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.
 Frequentie: jaarlijks.

7. Dagtochten van Nederlanders

Algemeen

Tabel 7.1.1
Dagtochten naar belangrijkste activiteit
Day trips by most important activity

	1995/'96	2001/'02	2006/'07	Ontwikkeling 2006/'07 ten opzichte van 2001/'02
	<i>x mln</i>			%
Zonnen, zwemmen, picknicken, dagkamperen e.d.	53,2	58,0	41,4	-29
Sport en sportieve recreatie				
Wandelen	59,4	65,9	48,1	-27
Fietsen	43,0	47,9	34,8	-27
Golfen	3,8	6,2	6,8	9
Trimmen, hardlopen, fitness, e.d.	31,2	33,4	28,4	-15
Overig	160,4	150,7	130,4	-13
Onbekend	0,0	0,3	2,2	
Toeschouwer/begeleider bij sport	33,1	36,3	38,0	5
Toeren	17,4	21,5	10,9	-49
Bezoek attractiepunt, bezienswaardigheid, evenement	89,8	109,8	119,0	8
Recreatief winkelen	129,1	112,8	134,3	19
Uitgaan				
Film, toneel, concert e.d.	41,3	58,0	56,7	-2
Uit eten, café, disco e.d.	144,9	165,6	159,6	-4
Overig (verenigingen, hobby's)	129,3	115,0	96,0	-17
Totaal	935,8	981,6	906,6	-8

Bron: Onderzoek dagrecreatie 1995/'96, 2001/'02, 2006/'07.

Frequentie: vijfjaarlijks.

Tabel 7.1.2
Dagtochten naar jaargetijde en belangrijkste activiteit, 2006/07
Day trips by season and main activity, 2006/07

	Winter	Voorjaar	Zomer	Herfst	Totaal
	<i>x mln</i>				
Zonnen, zwemmen, picknicken, dagkamperen e.d.	7,2	11,7	14,7	7,7	41,4
<i>Sport en sportieve recreatie</i>					
Wandelen	11,9	14,1	9,0	13,0	48,1
Fietsen	2,8	13,6	12,3	6,1	34,8
Golfen	0,7	1,9	2,3	1,8	6,8
Trimmen, hardlopen, fitness, e.d.	9,1	7,2	3,2	9,0	28,4
Overig	32,7	35,8	20,9	41,0	130,4
Onbekend	0,4	0,3	0,4	1,2	2,2
Toeschouwer/begeleider bij sport	8,5	11,8	5,2	12,5	38,0
Toeren	1,1	3,0	4,1	2,7	10,9
Bezoek attractiepunt, bezienswaardigheid, evenement	22,4	31,9	35,6	29,1	119,0
Recreatief winkelen	38,7	30,3	26,0	39,3	134,3
<i>Uitgaan</i>					
Film, toneel, concert e.d.	15,6	13,4	13,2	14,4	56,7
Uit eten, café, disco e.d.	44,4	37,4	36,3	41,5	159,6
Overig (verenigingen, hobby's)	27,1	26,9	12,3	29,7	96,0
Totaal	222,8	239,5	195,4	248,9	906,6

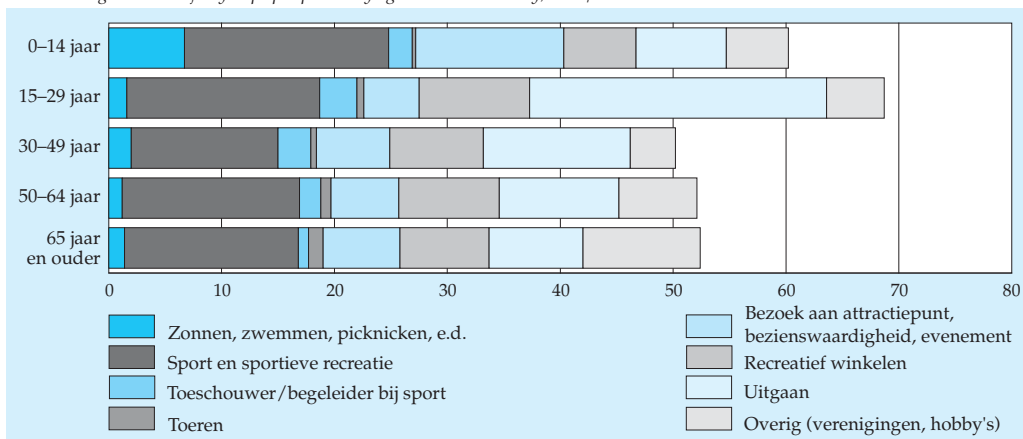
Bron: Onderzoek dagrecreatie 2006/'07.

N.B. Exclusief dagtochten vanaf een vakantieadres.

Frequentie: vijfjaarlijks.

7.1.3 Gemiddeld aantal dagtochten per persoon per leeftijd naar belangrijkste activiteit, 2006/'07

Average number of day trips per person by age and main activity, 2006/'07

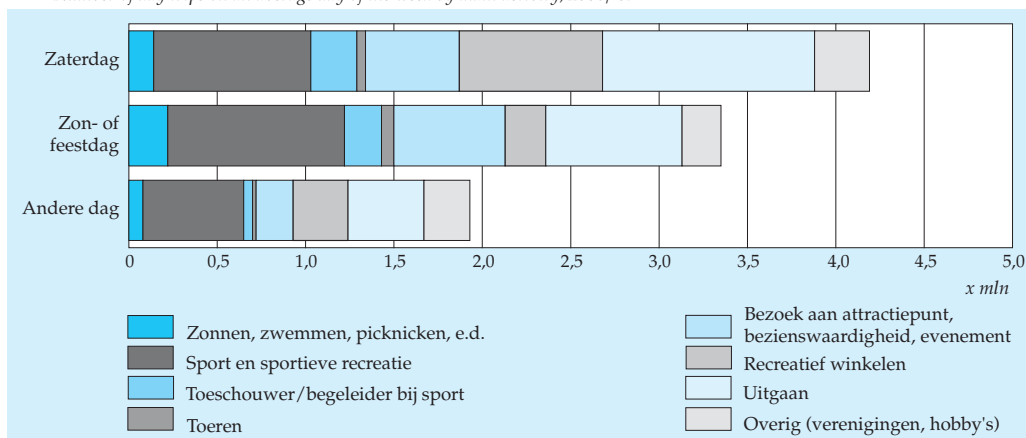


Bron: Onderzoek dagrecreatie 2006/'07.

N.B. Exclusief dagtochten vanaf een vakantieadres.

7.1.4 Aantal dagtochten op een gemiddelde dag van de week naar belangrijkste activiteit, 2006/'07

Number of day trips on an average day of the week by main activity, 2006/'07



Bron: Onderzoek dagrecreatie 2006/'07.

N.B. Exclusief dagtochten vanaf een vakantieadres.

Tabel 7.1.5
Dagtochten naar provincie van bestemming en belangrijkste activiteit, 2006/07
Day trips by main activity and province of destination, 2006/07

	Nederland						
	Gronin- gen	Friesland	Drenthe	Over- ijssel	Flevo- land	Gelder- land	Utrecht
	<i>x mln</i>						
Zonnen, zwemmen, picknicken, dagkamperen e.d.	1,5	1,0	1,6	2,8	0,7	3,9	2,3
Sport en sportieve recreatie	7,6	10,7	6,9	16,0	3,2	30,9	18,8
Toeschouwer/begeleider bij sport	1,6	1,5	1,5	2,8	0,5	3,8	2,6
Toeren	0,7	0,5	0,5	0,7	0,2	1,4	0,5
Bezoek attractiepunt, bezienswaardigheid, evenement	3,6	3,6	4,0	6,4	2,2	13,3	10,6
Recreatief winkelen	5,5	3,9	3,9	8,5	3,0	14,4	10,2
Uitgaan	6,4	7,0	4,2	13,5	2,7	21,4	17,4
Overig (verenigingen, hobby's)	4,8	3,2	2,8	4,6	1,7	11,2	7,3
Totaal	31,7	31,4	25,3	55,3	14,2	100,2	69,7
	Nederland					Buiten- land	Totaal
	Noord- Holland	Zuid- Holland	Zeeland	Noord- Brabant	Limburg		
	<i>x mln</i>						
Zonnen, zwemmen, picknicken, dagkamperen e.d.	7,6	10,3	1,9	4,6	2,4	0,8	41,4
Sport en sportieve recreatie	42,1	50,5	5,0	36,8	18,1	4,3	250,8
Toeschouwer/begeleider bij sport	6,4	7,1	0,3	6,7	2,9	0,4	38,0
Toeren	1,8	1,7	0,3	1,3	0,8	0,6	10,9
Bezoek attractiepunt, bezienswaardigheid, evenement	21,2	22,2	2,5	17,3	7,5	4,6	119,0
Recreatief winkelen	22,0	27,2	2,8	18,9	9,3	4,8	134,3
Uitgaan	40,2	46,7	3,8	34,7	15,0	3,4	216,3
Overig (verenigingen, hobby's)	14,0	19,6	2,2	13,7	10,2	0,6	96,0
Totaal	155,3	185,2	18,9	134,0	66,2	19,4	906,6

Bron: Onderzoek dagrecreatie 2006/'07.

N.B. Exclusief dagtochten vanaf een vakantieadres.

Frequentie: vijfjaarlijks.

Tabel 7.1.6
Dagtochten naar vervoermiddel en belangrijkste activiteit, 2006/'07
Day trips by means of transport and main activity, 2006/'07

	Fiets	Auto	Openbaar vervoer	Overige vervoermiddelen	Geen vervoermiddel	Totaal (abs.= 100%)
	%					x mln
Zonnen, zwemmen, picknicken, dagkamperen e.d.	22	70	2	0	5	41,4
<i>Sport en sportieve recreatie</i>						
Wandelen	7	62	4	0	26	48,1
Fietsen	89	11	1	0	0	34,8
Golfen	4	95	0	0	1	6,8
Trimmen, hardlopen, fitness, e.d.	31	56	1	1	11	28,4
Overig	35	54	2	1	7	130,4
Onbekend	2,2
Toeschouwer/begeleider bij sport	25	63	6	0	6	38,0
Toeren	5	59	16	15	6	10,9
Bezoek attractiepunt, bezienswaardigheid, evenement	14	63	12	0	10	119,0
Recreatief winkelen	13	67	15	0	5	134,3
<i>Uitgaan</i>						
Film, toneel, concert e.d.	17	62	14	0	7	56,7
Uit eten, café, disco e.d.	24	53	9	0	13	159,6
Overig (verenigingen, hobby's)	24	57	4	1	15	96,0
Totaal	24	58	8	1	10	906,6

Bron: Onderzoek dagrecreatie 2006/'07.

N.B. Exclusief dagtochten vanaf een vakantieadres. Als tijdens de dagtocht meer dan één vervoermiddel is gebruikt, is het vervoermiddel genomen waarmee de langste afstand is afgelegd.

Frequentie: vijfjaarlijks.

Tabel 7.1.7
Dagtochten naar reisafstand en belangrijkste activiteit, 2006/'07
Day trips by trip distance and main activity, 2006/'07

	Minder dan 5 km	5 tot 15 km	15 tot 30 km	30 km of meer	Totaal (abs.= 100%)
	%				<i>x mln</i>
Zonnen, zwemmen, picknicken, dagkamperen e.d.	36	31	15	17	41,4
<i>Sport en sportieve recreatie</i>					
Wandelen	40	24	17	19	48,1
Fietsen	4	33	40	23	34,8
Golfen	17	43	19	21	6,8
Trimmen, hardlopen, fitness, e.d.	55	31	7	7	28,4
Overig	53	27	11	9	130,4
Onbekend	2,2
Toeschouwer/begeleider bij sport	38	24	17	20	38,0
Toeren	12	8	15	64	10,9
Bezoek attractiepunt, bezienswaardigheid, evenement	28	20	17	36	119,0
Recreatief winkelen	24	29	22	25	134,3
<i>Uitgaan</i>					
Film, toneel, concert e.d.	33	26	19	22	56,7
Uit eten, café, disco e.d.	45	27	14	15	159,6
Overig (verenigingen, hobby's)	53	24	12	11	96,0
Totaal	38	26	16	20	906,6

Bron: Onderzoek dagrecreatie 2006/'07.

N.B. Exclusief dagtochten vanaf een vakantieadres. De reisafstand is de helft van het in totaal tijdens de dagtocht afgelegde aantal kilometers.

Frequentie: vijfjaarlijks.

Tabel 7.1.8
Dagtochten naar duur van de dagtocht en belangrijkste activiteit, 2006/07
Day trips by duration of the trip and main activity, 2006/07

	2-3 uur	4-5 uur	6-7 uur	8 uur of meer	Totaal (abs.=100%)
	%				x mln
Zonnen, zwemmen, picknicken, dagkamperen e.d.	54	27	10	9	41,4
<i>Sport en sportieve recreatie</i>					
Wandelen	66	20	6	8	48,1
Fietsen	60	22	9	9	34,8
Golfen	23	36	23	18	6,8
Trimmen, hardlopen, fitness, e.d.	81	8	4	6	28,4
Overig	66	22	5	6	130,4
Onbekend	2,2
Toeschouwer/begeleider bij sport	52	28	10	9	38,0
Toeren	31	27	15	28	10,9
Bezoek attractiepunt, bezienswaardigheid, evenement	36	25	17	23	119,0
Recreatief winkelen	51	28	11	10	134,3
<i>Uitgaan</i>					
Film, toneel, concert e.d.	40	35	14	11	56,7
Uit eten, café, disco e.d.	38	35	16	11	159,6
Overig (verenigingen, hobby's)	55	28	9	8	96,0
Totaal	50	27	11	11	906,6

Bron: Onderzoek dagrecreatie 2006/'07.

N.B. Exclusief dagtochten vanaf een vakantieadres.

Frequentie: vijfjaarlijks.

Tabel 7.1.9
Dagtochten naar bestemmingsprovincie en woonprovincie, 2006/'07
Day trips: province of residence and of destination, 2006/'07

Woonprovincie	Bestemming Provincie						
	Totaal Nederland	Groningen	Friesland	Drenthe	Overijssel	Flevoland	Gelderland
	<i>x 1 000</i>						
Groningen	31 090	24 010	1 420	3 570	520	90	620
Friesland	33 710	1 690	27 510	1 140	860	300	850
Drenthe	25 130	3 450	510	17 690	1 570	110	320
Overijssel	55 680	270	290	1 390	45 070	600	3 570
Flevoland	16 200	90	320	180	620	10 150	1 170
Gelderland	103 950	280	250	370	3 830	540	79 240
Utrecht	67 990	90	110	250	600	610	4 040
Noord-Holland	148 210	790	640	260	690	1 230	1 710
Zuid-Holland	190 460	750	280	200	860	330	2 510
Zeeland	18 630	40	40	30	60	60	100
Noord-Brabant	140 010	180	30	140	470	70	4 230
Limburg	75 580	50	0	60	130	100	1 800
Totaal	906 640	31 690	31 390	25 290	55 300	14 200	100 160
	Utrecht	Noord- Holland	Zuid- Holland	Zeeland	Noord- Brabant	Limburg	Buitenland, onbekend
	<i>x 1 000</i>						
Groningen	170	230	70	0	100	0	300
Friesland	250	700	180	30	140	0	60
Drenthe	190	360	100	0	180	30	610
Overijssel	700	890	930	100	500	160	1 200
Flevoland	1 210	1 740	420	0	120	130	70
Gelderland	6 480	3 570	2 480	250	3 700	690	2 260
Utrecht	49 380	6 550	3 670	70	1 610	600	410
Noord-Holland	4 340	130 370	6 150	310	1 120	230	350
Zuid-Holland	5 160	7 380	164 700	1 370	5 500	590	810
Zeeland	130	240	930	14 610	1 430	0	950
Noord-Brabant	1 340	2 490	4 960	1 880	115 960	3 310	4 960
Limburg	360	810	610	230	3 610	60 420	7 390
Totaal	69 730	155 330	185 200	18 860	133 980	66 160	19 370

Bron: Onderzoek dagrecreatie 2006/'07.

N.B. Exclusief dagtochten vanaf een vakantieadres.

Frequentie: vijfjaarlijks.

Tabel 7.1.10
Dagtochten naar toeristengebied, 2006/'07
Day trips: tourist area, 2006/'07

Toeristengebied	Totaal
	<i>x 1 000</i>
Waddeneilanden	1 626
Noordzeebadplaatsen	45 985
IJsselmeerkust	39 936
Deltagebied	35 463
Meren in Groningen, Friesland, N-W Overijssel	16 363
Hollands-Utrechtse meren	10 213
Utrechtse Heuvelrug en t Gooi	34 134
Veluwe en Veluwerand	41 703
Gelders rivierengebied	15 122
Achterhoek	24 701
Twente, Salland en Vechtstreek	49 729
Groningse, Friese en Drentse zandgronden	33 824
West- en Midden Brabant	100 820
Oost-Brabant, Noord- en Midden-Limburg en Rijk van Nijmegen	73 651
Zuid-Limburg	34 767
Vier grote steden	151 490
Overig Nederland	177 744
Buitenland	19 369
Totaal	906 640

Bron: Onderzoek dagrecreatie 2006/'07.

N.B. Exclusief dagtochten vanaf een vakantieadres.

Frequentie: vijfjaarlijks.

Tabel 7.1.11
De 20 meest bezochte attractiepunten
Top-twenty of most visited attractions

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	<i>x 1 000 bezoekers</i>					
1. De Efteling	3 235	3 253	3 200	3 050	3 240	3 290
2. Rondvaarten Amsterdam	2 750	2 500	2 847	3 143	3 205	2 692
3. Diergaarde Blijdorp	1 550	1 500	1 479	1 428	1 560	1 608
4. Burgers' Zoo	1 500	1 515	1 505	1 465	1 505	1 520
5. Van Gogh Museum	1 342	1 338	1 417	1 675	1 550	1 470
6. Attractiepark Slagharen	1 300	1 325	1 400	1 400	1 424	1 438
7. Duinrell (incl. Tikibad)	1 299	1 310	1 349	1 342	1 354	1 356
8. Natura Artis Magistra	1 002	1 081	1 176	1 200	1 230	1 238
9. Dierenpark Emmen	1 500	1 410	1 260	1 140	1 203	1 220
10. Anne Frank Huis	912	937	965	983	1 003	999
11. Rijksmuseum	841	810	843	1 142	966	970
12. Ouwehands Dierenpark	825	825	860	880	895	910
13. Walibi World	.	.	900	766	834	856
14. De Keukenhof	657	738	693	760	837	834
15. Safari park Beekse Bergen	500	525	595	660	730	809
16. Dolfinarium	813	733	753	808	720	765
17. De Zaanse Schans	778	886	854	849	845	705
18. Dierenpark Amersfoort	680	685	655	690	748	700
19. Madurodam	660	630	700	691	675	693
20. Sexmuseum 'Venustempel'	518	528	525	532	552	543

Bron: NBTC.

Inlichtingen: NBTC (070) 370 57 05.

In deze lijst zijn nationaal bekende permanente attractieparken, dierentuinen en musea opgenomen, waar via entreebetalingen cijfers over aantallen bezoekers kunnen worden verkregen. De cijfers zijn opgegeven door de bedrijven zelf.

Frequentie: jaarlijks.

Financieel

Tabel 7.2
Uitgaven voor dagtochten, 2006/07
Expenditure on day trips, 2006/07

	Totaal van alle dagtochten				Gemiddeld per persoon per dagtocht			
	entree- en deel- name- kosten	con- sump- tie- kosten	reis- kosten	totaal	entree- en deel- name- kosten	con- sump- tie- kosten	reis- kosten	totaal
	<i>mln euro</i>				<i>euro</i>			
Zonnen, zwemmen, picknicken, dagkamperen e.d.	137	156	64	357	3,30	3,78	1,54	8,62
Sport en sportieve recreatie	719	969	350	2 038	2,87	3,86	1,39	8,12
w.o. wandelen	31	183	114	328	0,64	3,80	2,38	6,82
Fietsen	20	171	24	215	0,58	4,91	0,69	6,18
Golfen	105	57	17	180	15,55	8,41	2,58	26,53
Trimmen, hardlopen, fitness, e.d.	193	73	29	296	6,81	2,58	1,02	10,41
Overig	355	477	160	992	2,72	3,65	1,23	7,61
Onbekend	14	8	4	27
Toeschouwer/begeleider bij sport	140	194	81	416	3,69	5,12	2,14	10,95
Toeren	77	106	80	262	7,02	9,68	7,32	24,02
Bezoek attractiepunt, bezienswaardigheid, evenement	540	914	420	1 874	4,54	7,68	3,53	15,75
Recreatief winkelen	45	991	423	1 459	0,34	7,38	3,15	10,87
Uitgaan	1 111	3 875	500	5 486	5,13	17,92	2,31	25,36
Film, toneel, concert e.d.	752	441	138	1 331	13,26	7,78	2,44	23,48
Uit eten, café, disco e.d.	359	3 434	362	4 155	2,25	21,51	2,27	26,03
Overig (verenigingen, hobby's)	347	321	155	823	3,62	3,34	1,62	8,58
Totaal	3 116	7 526	2 073	12 715	3,44	8,30	2,29	14,02

Bron: Onderzoek dagrecreatie 2006/07.

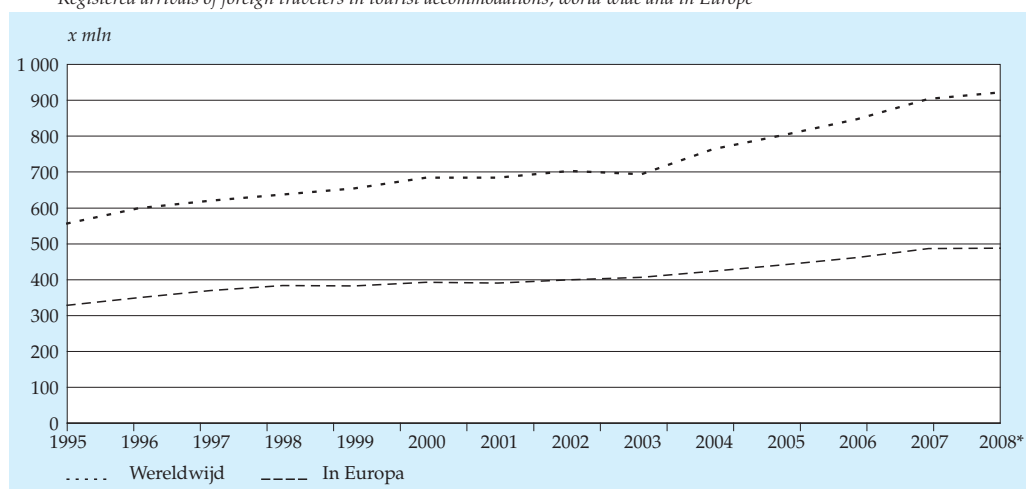
N.B. Exclusief dagtochten vanaf een vakantieadres.

Frequentie: vijfjaarlijks.

8. Internationaal toerisme

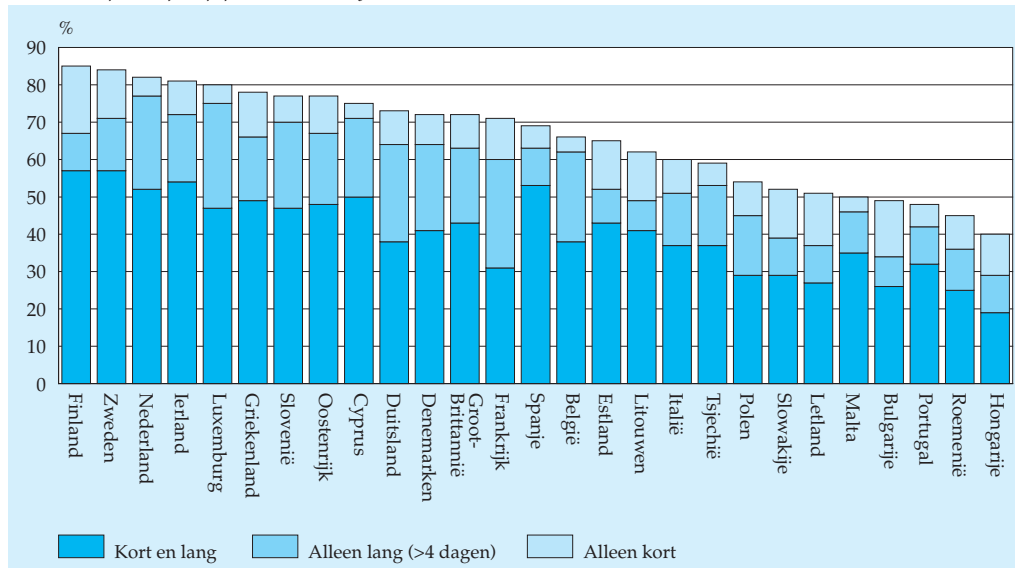
Algemeen

8.1.1 Geregistreerde aankomsten van buitenlandse reizigers in logiesaccommodaties, wereldwijd en in Europa Registered arrivals of foreign travelers in tourist accommodations, world wide and in Europe



Bron: World Tourism Organization.

8.1.2 Deelname van de bevolking aan vakanties in de EU, 2008*
*Participation of the population in holidays in the EU, 2008**

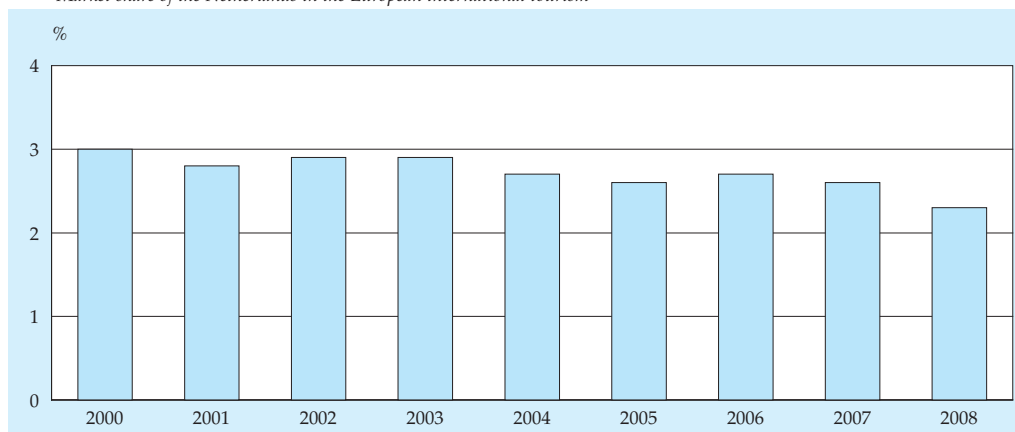


Bron: Europese Commissie.

Inlichtingen: NBTC (070) 370 57 05.

Voornaamste publicatie: Survey on the attitudes of Europeans towards tourism.

8.1.3 Marktaandeel van Nederland in het Europese internationaal toerisme¹⁾
Market share of the Netherlands in the European international tourism



Bron: ETM.

¹⁾ Het aandeel van alle uitgaande reizen van Europese landen dat naar Nederland gaat.

Inlichtingen: NBTC (070) 370 57 05.

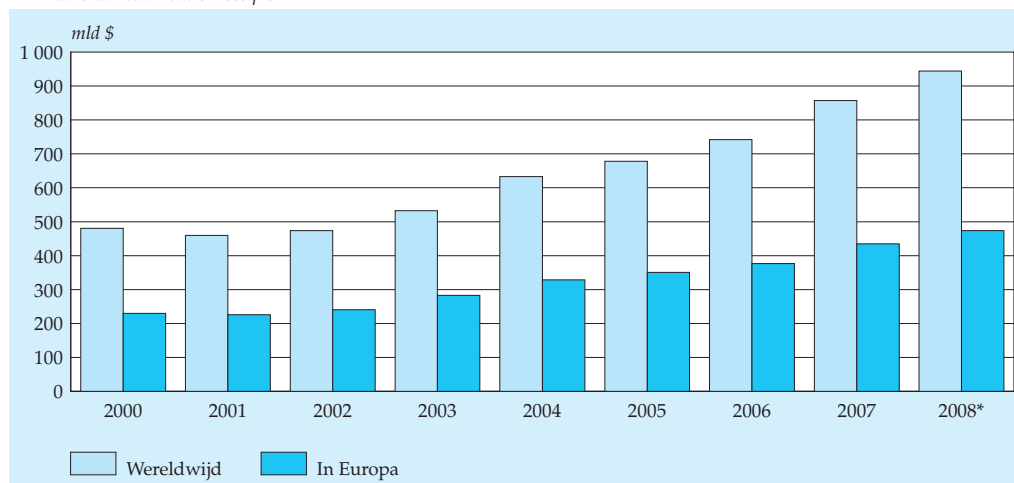
Voornaamste publicatie: European Travel Monitor.

Frequentie: jaarlijks.

Financieel

8.2.1 Ontvangsten uit het reisverkeer

International tourist receipts



Bron: World Tourism Organization.

Tabel 8.2.2

Ontvangsten uit en uitgaven aan reisverkeer per land, 2008*

*International tourists receipts and expenditure by country, 2008**

	Ontvangsten	Uitgaven
<i>mln dollars</i>		
België	12 400	19 000
Denemarken	6 700	9 700
Duitsland	40 000	91 200
Frankrijk	55 600	43 100
Griekenland	15 500	3 900
Groot-Brittannië	36 000	68 500
Ierland	6 300	10 400
Italië	45 700	30 800
Nederland	13 400	21 700
Noorwegen	4 700	16 000
Oostenrijk	21 800	11 300
Polen	11 700	9 300
Portugal	10 900	4 300
Spanje	61 600	20 300
Zweden	12 500	15 200
Zwitserland	14 400	10 800

Bron: World Tourism Organization.

Voornaamste publicatie: UNWTO World Tourism Barometer.
Frequentie jaarlijks.

Tabel 8.2.3**Ontvangsten uit en uitgaven aan internationaal reisverkeer per hoofd van de bevolking per land, 2007***International tourists receipts and expenditure per capita per country, 2007*

	Ontvangsten	Uitgaven
	US\$	
België	1 150	1 804
Denemarken	1 142	1 614
Duitsland	569	1 136
Finland	737	878
Frankrijk	1 003	703
Griekenland	1 404	307
Groot-Brittannië	775	1 455
Ierland	2 055	2 043
Italië	780	554
Nederland	1 218	1 191
Noorwegen	1 073	3 014
Oostenrijk	2 566	1 547
Portugal	1 219	456
Spanje	1 465	544
Zweden	1 504	1 722
Zwitserland	1 968	1 658

Bron: World Tourism Organization.

Frequentie: jaarlijks.

Tabel 8.2.4

Ontvangsten uit het internationaal reisverkeer als percentage van het bruto binnenlands product (BBP) en per aangekomen buitenlandse gast, 2008

Ratio of the international tourists receipts to the Gross Domestic Product and per inbound tourist, 2008

	BBP	Ontvangsten per gast
	%	US dollar
België	2,7	1 700
Bulgarije	2,5	700
Duitsland	2,2	1 600
Frankrijk	4,0	700
Griekenland	7,5	.
Groot-Brittannië	3,5	1 200
Hongarije	2,7	700
Ierland	2,1	800
Italië	4,0	1 100
Kroatië	12,1	1 200
Nederland	2,8	1 300
Oekraïne	1,6	200
Oostenrijk	4,5	1 000
Polen	1,6	900
Portugal	6,3	.
Rusland	1,0	.
Spanje	6,2	1 100
Tsjechië	1,7	1 200
Turkije	3,8	900
Zwitserland	5,4	1 700

Bron: World Tourism Organization / World Travel & Tourism Council.

Inlichtingen: NBTC (070) 370 57 05.

Voornaamste publicatie: UNWTO World Tourism Barometer.

Frequentie: jaarlijks.

9. De economische betekenis van toerisme in Nederland

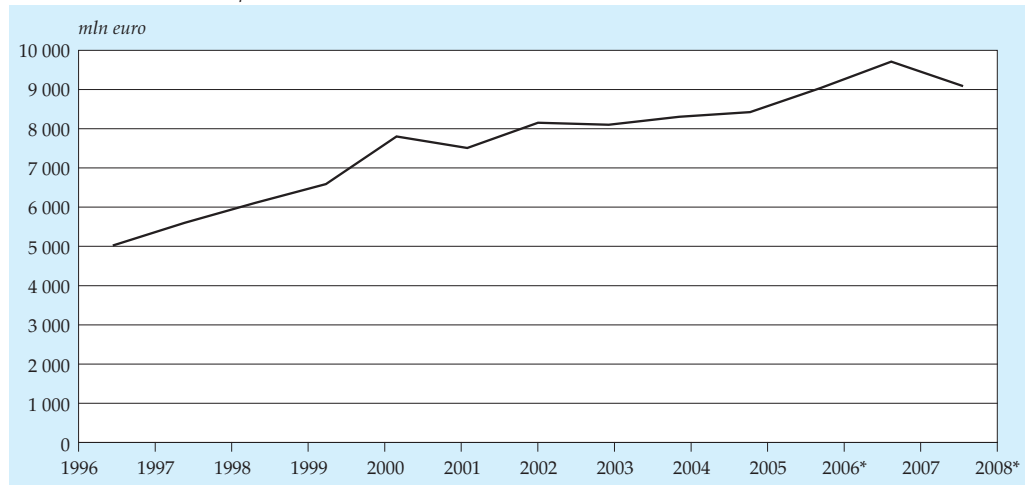
Tabel 9.1
Ontvangsten uit het reisverkeer naar land van herkomst
International tourist receipts by country of residence

	2004	2005	2006	2007	2008*
	<i>mln euro</i>				
EU euro-zone	4 987	5 121	5 530	6 018	5 718
EU 25 landen	6 582	6 677	7 178	7 743	7 284
België	731	821	873	1 012	1 024
Denemarken	99	101	124	118	113
Duitsland	3 212	3 200	3 404	3 631	3 414
Finland	36	32	34	37	39
Frankrijk	372	349	421	446	413
Griekenland	31	28	32	35	36
Groot-Brittannië	1 278	1 277	1 317	1 380	1 243
Ierland	75	77	82	88	90
Italië	240	279	291	301	283
Luxemburg	26	21	23	29	25
Oostenrijk	46	43	48	62	65
Portugal	33	33	37	37	37
Spanje	184	235	284	333	276
Zweden	77	67	77	79	76
Zwitserland	94	96	124	128	112
Verenigde Staten	609	589	647	633	540
Canada	75	79	87	85	83
Japan	108	95	90	83	75
Overige landen	978	996	850	964	903
Totaal	8 306	8 421	9 037	9 710	9 094

Bron: CBS.

Inlichtingen: NBTC (070) 370 57 05.
 Voornaamste publicatie: CBS / Statline.
 Frequentie: per kwartaal.

9.2 Ontvangsten uit het reisverkeer
International tourist receipts



Bron: De Nederlandsche Bank/CBS.

Tabel 9.3

Kerncijfers Satellietrekening Toerisme in lopende prijzen

Key figures Tourism Satellite Account in current prices

	Einheid	2002	2003	2004	2005	2006	2007*	2008*
Toeristische indicatoren								
Interne toeristische bestedingen ¹⁾	<i>mln euro</i>	30 675	30 404	30 976	32 163	33 973	35 899	36 891
Toeristisch BBP	<i>mln euro</i>	15 098	14 710	14 931	15 379	16 096	17 003	17 392
% van het totale BBP	%	3,2	3,1	3,0	3,0	3,0	3,0	2,9
Toeristische toegevoegde waarde (bruto, basisprijzen) ²⁾	<i>mln euro</i>	12 651	12 353	12 541	12 848	13 403	14 118	14 467
% van totale toegevoegde waarde	%	3,1	2,9	2,9	2,8	2,8	2,8	2,7
Toeristische banen	<i>x 1 000 banen</i>	383	378	374	377	385	395	397
% van het totale aantal banen	%	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3
Toeristisch werkzame personen	<i>x 1 000 pers.</i>	341	337	334	336	346	356	357
% van het totale aantal werkzame personen	%	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1
Toeristisch arbeidsvolume	<i>x 1 000 vte's</i>	245	239	237	237	242	248	248
% van het totale arbeidsvolume	%	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,6
Recreatieve bestedingen van ingezetenen	<i>mln euro</i>	30 879	30 609	30 454	31 077	32 615	34 170	35 637
% van de totale consumptieve bestedingen van huishoudens	%	13,5	13,1	12,8	12,6	12,8	13,0	13,1
Verskillende soorten toeristische consumptie								
Intern toerisme ¹⁾	<i>mln euro</i>	30 675	30 404	30 976	32 163	33 973	35 899	36 891
Inkomend toerisme ²⁾		6 026	5 921	5 989	6 166	6 637	7 012	7 139
Binnenlands toerisme ³⁾		20 385	20 315	20 767	21 698	22 869	24 189	24 870
bestemming binnenland		16 951	16 916	17 265	17 972	18 981	20 089	20 632
bestemming buitenland ⁴⁾		3 434	3 399	3 502	3 725	3 888	4 100	4 238
Duurzame recreatiegoederen ⁵⁾		2 689	2 578	2 643	2 670	2 752	2 901	3 019
Sociale overdrachten ⁶⁾		1 575	1 590	1 577	1 629	1 714	1 797	1 863
<i>waarde-indexcijfers (2001=100)</i>								
Toeristische indicatoren								
Interne toeristische bestedingen ¹⁾		100	102,5	104,4	108,4	114,5	121,0	124,4
Toeristisch BBP ⁸⁾		100	103,4	104,9	108,1	113,1	119,5	122,2
Toeristische toegevoegde waarde (bruto, basisprijzen) ²⁾		100	104,1	105,7	108,3	113,0	119,0	121,9
Recreatieve bestedingen van ingezetenen		100	103,1	102,6	104,7	109,9	115,1	120,1
Verskillende soorten toeristische consumptie								
Intern toerisme ¹⁾		100	102,5	104,4	108,4	114,5	121,0	124,4
Inkomend toerisme ²⁾		100	103,4	104,6	107,7	115,9	122,5	124,7
Binnenlands toerisme ³⁾		100	102,6	104,9	109,6	115,5	122,2	125,6
bestemming binnenland		100	102,2	104,3	108,6	114,7	121,4	124,7
bestemming buitenland ⁴⁾		100	104,7	107,9	114,8	119,8	126,3	130,6
Duurzame recreatiegoederen ⁵⁾		100	98,0	100,5	101,5	104,6	110,3	114,7
Sociale overdrachten ⁶⁾		100	105,2	104,3	107,7	113,4	118,8	123,2

Bron: Satellietrekening Toerisme (SRT).

¹⁾ Intern toerisme is het toerisme van niet-ingezetene en ingezetene bezoekers binnen het economische territorium van Nederland. De interne toeristische bestedingen zijn de som van bestedingen ten behoeve van inkomend toerisme, binnenlands toerisme. (inclusief de binnenlandse uitgaven aan reizen met een buitenlandse bestemming), duurzame recreatiegoederen en sociale overdrachten (incl btw).

²⁾ Inkomend toerisme is het toerisme van niet-ingezetene bezoekers binnen het economische territorium van Nederland (excl. transferpassagiers).

³⁾ Binnenlands toerisme is het toerisme van ingezetene bezoekers binnen het economische territorium van Nederland. Hier wordt alleen de component van het binnenlandse toerisme bedoeld die betrekking heeft op bestemmingen binnen Nederland, omdat de component die betrekking heeft op bestemmingen in het buitenland apart wordt weergegeven.

⁴⁾ Dit betreft het binnenlandse toerisme dat betrekking heeft op bestemmingen in het buitenland (binnenlandse uitgaven aan reizen met een buitenlandse bestemming).

⁵⁾ De duurzame recreatiegoederen zijn duurzame goederen die hoofdzakelijk voor recreatieve doeleinden worden gebruikt (zoals caravans, kampeerspullen en sportartikelen). Deze kunnen herhaaldelijk worden gebruikt en zijn daarom niet eenduidig aan één soort bezoeker of toerisme toe te wijzen.

⁶⁾ Overheidssubsidies leiden er soms toe dat een bezoeker niet de volledige kosten van een dienst op zich neemt. (voorbeelden zijn subsidies aan musea, bijstandssubsidies voor recreatieve activiteiten; of studenten OV-kaarten die voor toeristische doeleinden worden gebruikt). In deze gevallen worden de subsidies in de TSA geregistreerd als sociale overdrachten. Daarnaast worden ook de toeristische consumptieve bestedingen van IZWh's (instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van huishoudens) meegeteld in de sociale overdrachten. Voorbeelden van zulke instellingen zijn sport en hobbyverenigingen.

Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Tabel 9.4
Gebruik van kenmerkende toeristische diensten in Nederland, 2008
Use of characteristic tourism products of the Netherlands, 2008

Diensten	Zakelijke reizigers		Recreatieve toeristen		Overig gebruik ¹⁾	
	zonder overnachting	met overnachting	zonder overnachting	met overnachting		
<i>mln euro</i>						
A. Gebruik door niet-ingezetenen						
Accomodatiediensten		333		540		
Maaltijd- en drankverstreking	27	231	105	600		
Passagiersvervoer	7	360	40	1 037		
Reisbemiddeling en reisorganisatie	0	0	0	1		
Culturele diensten	0	7	13	182		
Sport en overige recreatie	0	0	11	83		
Totaal karakteristieke toeristische diensten	34	931	169	2 443		
B. Gebruik door ingezetenen						
Accomodatiediensten		500		1 359	0	
Maaltijd- en drankverstreking	559	264	7 096	844	0	
Passagiersvervoer	358	34	767	55	2 973	
Reisbemiddeling en reisorganisatie	9	4	8	15	1 023	
Culturele diensten	19	0	1 151	69	1 112	
Sport en overige recreatie	22	0	2 088	13	555	
Totaal karakteristieke toeristische diensten	967	802	11 110	2 355	5 663	
		Niet Ingezetenen		Ingezetenen		Interne toeristische bestedingen ²⁾
<i>mln euro</i>						
Accomodatiediensten	873		1 859		2 732	
Maaltijd- en drankverstreking	963		8 763		9 726	
Passagiersvervoer	1 444		4 187		5 631	
Reisbemiddeling en reisorganisatie	1		1 059		1 060	
Culturele diensten	202		2 351		2 553	
Sport en overige recreatie	94		2 678		2 772	
Totaal karakteristieke toeristische diensten	3 577		20 897		24 474	

Bron: Satellietrekening Toerisme (SRT).

¹⁾ Overig gebruik omvat sociale overdrachten en binnenlandse consumptie m.b.t. reizen naar het buitenland.

²⁾ Bestedingen van niet-ingezetene en ingezetene bezoekers binnen het economische territorium van Nederland. Merk op dat de hier genoemde interne toeristische bestedingen alleen de karakteristieke goederen en diensten omvatten, terwijl deze in tabel 9.4 ook de niet-karakteristieke goederen en diensten omvatten.

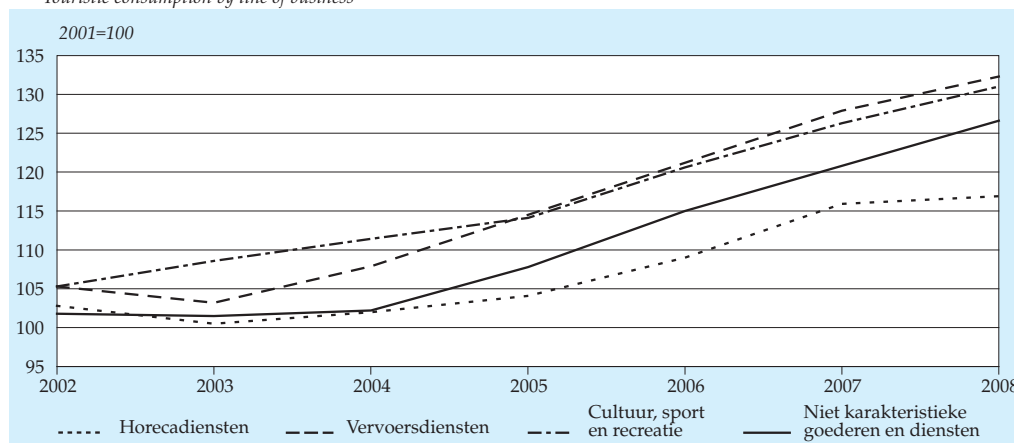
Inlichtingen: CBS (088) 570 70 70.

Tabel 9.5
Toeristische bestedingen naar bedrijfsklasse (2001=100)
Touristic expenditure by line of business

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Horecadiensten	102,8	100,5	102,0	104,1	109,0	115,9	116,9
Vervoersdiensten	105,3	103,2	107,9	114,5	121,2	127,9	132,3
Cultuur, sport en recreatie	105,3	108,6	111,4	114,1	120,6	126,3	131,0
Niet-karakteristieke goederen en diensten	101,8	101,5	102,2	107,8	115,0	120,8	126,6

Bron: Satellietrekening Toerisme (SRT).

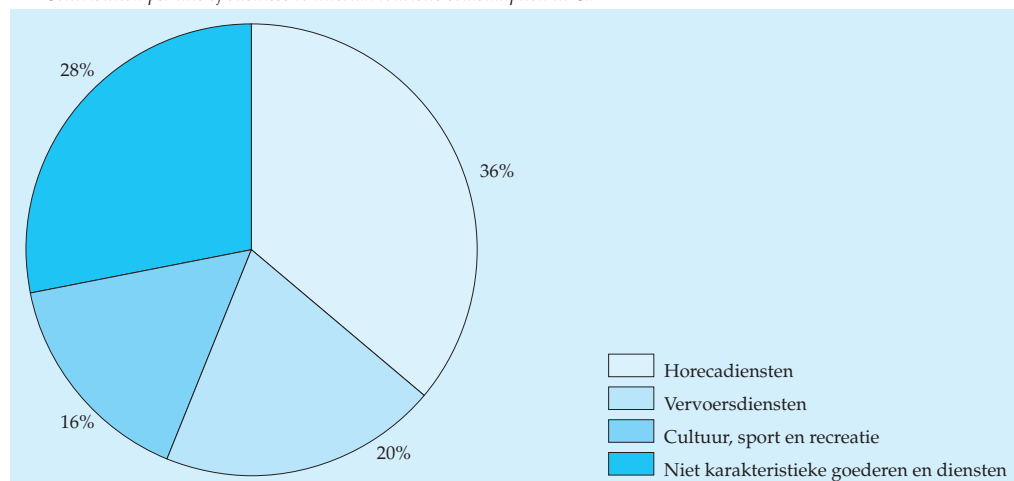
9.6 Toeristische consumptie naar bedrijfsklasse
Touristic consumption by line of business



Bron: Satellietrekening Toerisme (SRT).

N.B. Trendbreuk in 2002.

9.7 Bijdrage bedrijfsklassen aan de Interne Toeristische Consumptie in LP
Contribution per line of business to internal touristic consumption in CP



Bron: Satellietrekening Toerisme (SRT).

Tabel 9.8
Werkgelegenheid in de sector toerisme en recreatie, 31 december 2007*
*Employment in the tourism and recreation sector, December 31st 2007**

SBI-code	Bedrijfsklasse, -subklasse	Banen van werknemers		
		Totaal	Mannen	Vrouwen
<i>x 1 000</i>				
551	Hotels, pensions en conferentie-oorden	51,3	24,4	26,9
552	Kampeerterreinen en overige logiesvormen ¹⁾	15,0	6,2	8,8
553,554	Café's en restaurants	216,3	113,8	102,5
555	Kantines en catering	37,4	14,9	22,5
6010	Passagiersvervoer per spoor ²⁾	36,6	29,5	7,1
6022, 6023	Passagiersvervoer over de weg ³⁾	40,0	29,0	10,9
61102, 61204	Passagiersvervoer over water	3,9	2,7	1,1
620	Passagiersvervoer door de lucht	33,1	19,7	13,4
632	Dienstverlening voor het (personen)vervoer	14,1	10,3	3,8
633	Reisorganisatie en-bemiddeling; informatieverstrekking voor toerisme	21,4	5,4	16,0
711,712	Verhuur van personenauto's en andere transportmiddelen ⁴⁾	7,4	5,4	2,0
9231	Beoefening van kunst	8,7	4,5	4,2
9232	Theaters e.d.; dienstverlening voor kunstbeoefening	16,8	9,7	7,2
9252	Kunstgalerieën en-expositieruimten, musea en monumentenzorg	6,8	3,3	3,5
9253	Dieren- en plantentuinen; natuurbehoud	3,6	2,1	1,6
926	Sport	51,4	28,1	23,3
9233,927	Recreatie	17,6	9,8	7,9
** 5)	Overige ⁵⁾	14,3	8,0	6,1

CBS: Statistiek Werkgelegenheid en lonen.

¹⁾ Jeugdherbergen, kampeerterreinen, vakantiehuisjes, -bungalowparken enz.

²⁾ Inclusief openbaar personenvervoer over de weg.

³⁾ Exclusief openbaar personenvervoer over de weg.

⁴⁾ Inclusief verhuur van vrachtauto's, schepen voor beroepsvaart (niet voor pleziervaart) en vliegtuigen.

⁵⁾ **: 71402 Overig: Verhuur van sport- en recreatie-artikelen,
71405 Verhuur van overige roerende goederen (niet videotheken, verhuur van leesportefeuilles, kleding, huisraad),
7481 Fotografie en ontwikkelen van foto's en films,
74872 Organiseren van beurzen, tentoonstellingen e.d.,
9305 Overige dienstverlening, n.e.g.: dierenasielen, sexindustrie, gidsen, paragnosten, enz.

10. *Duurzaamheid in relatie tot toerisme en recreatie*

10.1 *Toelichting*

Hoofdstuk 10 behandelt het onderwerp duurzaamheid binnen de toerisme- en recreatiesector. Mondiale opwarming en effecten op het klimaat hebben de afgelopen jaren nadrukkelijk in de belangstelling gestaan. De toerisme- en recreatiesector is een sector die op velerlei manieren een effect heeft op haar omgeving. Zo betekenen recreëren en reizen CO₂ uitstoot en zodoende, zo leeft de overtuiging, een effect op het klimaat. Veelvuldig bezoek aan een gebied resulteert in een hogere druk op het milieu en leefomgeving en kan schade toebrengen aan ecosystemen of de aantrekkelijkheid van een gebied teniet doen. Duurzaamheid betekent meer. Duurzaamheid behelst zorgvuldige omgang met bronnen en middelen zodat activiteiten zoals reizen en recreëren kunnen blijven bestaan. Dit hoofdstuk probeert aandacht te schenken aan een aantal aspecten van reizen en recreëren in relatie tot duurzaamheid. Daarmee wordt gepoogd een voorzichtige aanzet in cijfers te geven voor de discussie op het gebied van duurzaamheid in relatie tot deze sector. Zo wordt in dit hoofdstuk de toerisme- en recreatiedruk die Nederlandse provincies te verduren krijgen weergegeven en wordt er aandacht besteed aan certificering van logies-accommodaties in Nederland en de daarbij behorende capaciteit. Tevens wordt de Carbon footprint van de Nederlandse toerist besproken als *een* benadering in de discussie over effecten die Nederlandse toeristen hebben door hun reisgedrag. Deze laatste paragraaf is geschreven in samenwerking met het NHTV en het NRIT, en wordt gevolgd door meer specifieke cijfers ten aanzien van CO₂ productie en efficiëntie als gevolg van reis- en recreatiegedrag.

10.2 *Recreatiedruk per provincie*

Recreatie is een belangrijke vorm van vrijetijdsbesteding, waarbij de omgeving, zoals de natuur, actief door de mens wordt gebruikt. De invloed van recreatie op milieu en natuur is erg complex en hangt o.a. af van het type activiteit en de wijze van verplaatsing. Directe negatieve gevolgen van recreatie voor natuur en milieu omvatten o.a. de verstoring van planten en dieren, de toename van verkeer en luchtverontreiniging door verplaatsing naar de recreatiebestemming en het ontstaan van zwerfafval. Daarnaast heeft recreatie ook indirecte negatieve gevolgen voor milieu en natuur zoals de afname van beschikbare ruimte door gebruik van recreatieve voorzieningen en de toename van het verkeer om recreatieve voorzieningen te bevoorraden.

Recreatie geeft zodoende een verhoogde druk op milieu en natuur. Deze verhoogde druk is tijd, plaats, volume en vorm afhankelijk. Zo hebben een miljoen bezoekers

voor de stad Amsterdam gedurende de hele zomer een ander effect dan een miljoen bezoekers op dag x op de Brunsummerheide. In dit deel van het hoofdstuk over duurzaamheid in relatie tot toerisme en recreatie wordt een mate van recreatiedruk gegeven. Recreatiedruk wordt in de volgende paragraaf benaderd per provincie en per oppervlaktemaat.

Dagrecreatie

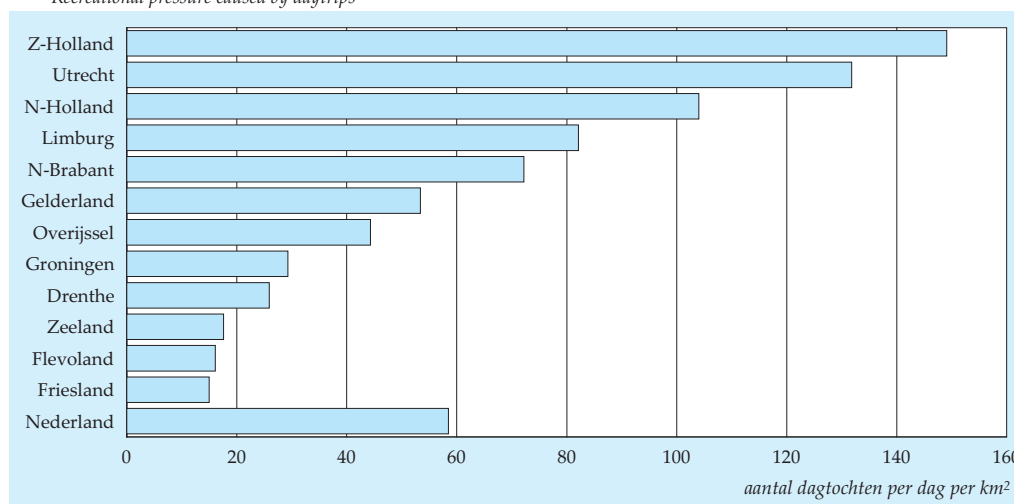
In 2006/2007 maakten Nederlanders 887 miljoen dagtochten binnen het eigen land en 19,4 miljoen dagtochten naar het buitenland. Dit zijn er 75, respectievelijk 0,4 miljoen minder dan in 2001/2002 (CBS, 2008d).

Populaire bestemmingen liggen in de provincies Zuid-Holland, Noord-Holland, Noord-Brabant en Gelderland (respectievelijk 21, 18, 15 en 11 procent van de dagtochten). De meeste dagtochten worden gemaakt voor het beoefenen van sport en sportieve recreatie (28 procent van de dagtochten; o.a. wandelen, fietsen, hardlopen en trimmen). Daarnaast is uitgaan een belangrijke reden voor het maken van een dagtocht (24 procent van de dagtochten). Voor 58 procent van de dagtochten is de auto gebruikt.

Het aantal dagtochten per dag en per km² (recreatiedruk) is in 2006/2007 het hoogst in Zuid-Holland, gevolgd door Utrecht, Noord-Holland, Limburg en Noord-Brabant. Voor alle provincies geldt dat de recreatiedruk door dagrecreatie aanzienlijk hoger dan door verblijfsrecreatie.

10.1 Recreatiedruk door dagrecreatie

Recreational pressure caused by daytrips



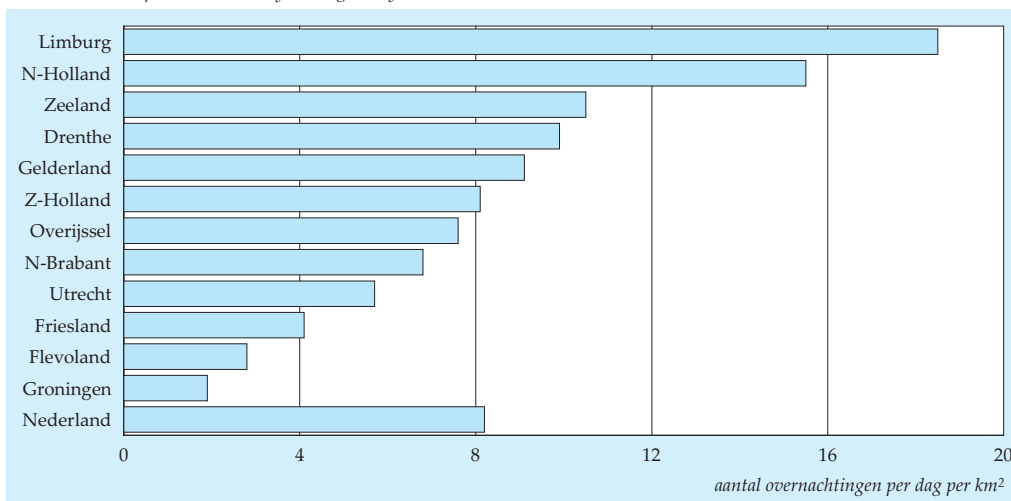
Verblijfsrecreatie¹⁾

Recreatiedruk wordt ook veroorzaakt in de vorm van overnachtingen door verblijfsrecreanten in Nederland in Nederlandse logiesaccommodaties, tweede huizen etc. 96,2 miljoen overnachtingen worden gemaakt door Nederlanders (CBS, 2008a, 2008b) en 28,0 miljoen door buitenlanders (CBS, 2008c).

De meeste overnachtingen vinden plaats in Noord-Holland (19 procent) en Gelderland (14 procent), gevolgd door Limburg (12 procent), Noord-Brabant (10 procent) en Zeeland (9 procent). Het aantal overnachtingen per dag en per km² (recreatiedruk) is het hoogst in Limburg en Noord-Holland. Overigens gaat 90 procent, van de Nederlanders die in Nederland op vakantie gaan, met de auto.

10.2 Recreatiedruk door verblijfsrecreatie

Recreational pressure caused by overnight stays



Referenties

- CBS (2005a). [Dagrecreatie](#). CBS, Den Haag/Heerlen.
- CBS (2005b). [Logiesaccommodaties](#). CBS, Den Haag/Heerlen.
- CBS (2005c). [Continu Vakantie Onderzoek \(CVO\)](#). Den Haag/Heerlen.
- CBS (2006a). [StatLine: Bodemgebruik in Nederland 1996–2003](#). CBS, Den Haag/Heerlen.
- CBS (2006b). [Bodemgebruik](#). CBS, Den Haag/Heerlen.
- CBS (2008a). [StatLine: Korte vakanties in Nederland naar achtergrondkenmerken](#). CBS, Den Haag/Heerlen.
- CBS (2008b). [StatLine: Lange vakanties in Nederland naar achtergrondkenmerken](#). CBS, Den Haag/Heerlen.

CBS (2008c). [StatLine: Logiesaccomodaties: gasten en overnachtingen naar land van herkomst](#). CBS, Den Haag/Heerlen.

CBS (2008d). [StatLine: Dagtochten per woonprovincie naar bestemmingsprovincie](#). CBS, Den Haag/Heerlen.

CBS (2008e). [StatLine: Dagtochten naar kenmerken](#). CBS, Den Haag/Heerlen.

CBS, PBL en WUR (2009). [Recreatiedruk per provincie](#). In: Milieu- en Natuurcompendium. CBS, Den Haag/Heerlen.

Laimer, P. en P. Öhlbock (2004). [Indicators measuring the sustainability of tourism; several considerations and results from the Austrian perspective](#), 7th International Forum on Tourism Statistics Stockholm, Sweden, 9-11 June 2004.

Relevante informatie

Meer informatie over dag- en verblijfsrecreatie is te vinden op [StatLine](#) (CBS) en in de publicatie [Toerisme en recreatie in cijfers 2007](#) (CBS).

Noot in de tekst

1) Deze gegevens zijn samengesteld uit de onderzoeken *Logiesaccommodaties* (recreatieve overnachtingen door buitenlanders) en *Continue Vakantie Onderzoek* (recreatieve overnachtingen door Nederlanders). Gegevens over recreatieve overnachtingen van buitenlanders in andere accommodaties dan die accommodaties die aan het onderzoek logiesaccommodaties deelnemen, zijn niet beschikbaar. Men dient zich zodoende te realiseren dat overnachtingen door buitenlanders in andere accommodaties niet in deze berekeningen zijn meegenomen.

10.3 Milieulabels van Nederlandse logiesaccommodaties

Milieulabels vormen voor toeristische bedrijven een manier om hun betrokkenheid bij het milieu te profileren. De toerist kan zodoende haar voorkeur voor haar verblijf afstemmen op bedrijven met een dergelijke doelstelling. Tabel 10.1 geeft een overzicht van de twee door Nederlandse logiesaccommodaties gevoerde milieulabels en de daarbij horende bed- dan wel slaappleatscapaciteit.

Tabel 10.1
Logiesaccommodaties gecertificeerd met Eco¹⁾ of Green Key¹⁾ label en gepaard gaande capaciteit
Lodging accommodation certified with Eco or Green Key label and their capacity

Label	Type logiesaccommodaties				Capaciteit in slaappleatsen			
	Hotels	Bungalow- parken	Campings	Groeps- accommodaties	Hotels	Bungalow- parken	Campings	Groeps- accommodaties
	<i>accommodaties</i>				<i>slaappleatsen</i>			
2008								
Totaal	3 180	813	2 358	745	198 647	215 537	735 556	52 870
w.o.								
Green Key	42	61	107	28	12 781	32 518	82 500	1 528
Eco-label	33	1	1	2	6 033	1 390	205	328
	%							
Totaal	2,4	7,6	4,6	4,0	9,5	15,7	11,2	3,5
w.v.								
Green Key	1,3	7,5	4,5	3,8	6,4	15,1	11,2	2,9
Eco-label	1,0	0,1	0,0	0,3	3,0	0,6	0,0	0,6
	<i>accommodaties</i>				<i>slaappleatsen</i>			
2009								
Totaal	3 151	843	2 324	733	203 747	226 529	722 756	51 321
w.o.								
Green Key	54	55	106	28	17 630	33 162	80 136	1 606
Eco-label	35	1	1	2	6 685	1 456	300	328
	%							
Totaal	2,8	6,6	4,6	4,1	11,9	15,3	11,1	3,8
w.v.								
Green Key	1,7	6,5	4,6	3,8	8,7	14,6	11,1	3,1
Eco-label	1,1	0,1	0,0	0,3	3,3	0,6	0,0	0,6

Bron: CBS, statistiek logiesaccommodaties 2008 en 2009 (bewerking o.b.v. internet informatie eco-label en Green Key).

¹⁾ Standen genomen in juli van de jaren 2008 en 2009.

10.4 De 'Carbon Footprint' van de Nederlandse vakantieganger

Het Centre for Sustainable Tourism and Transport (CSTT) van NHTV internationaal hoger onderwijs Breda publiceerde in samenwerking met NRIT Onderzoek en NBTC-NIPO research in 2005 (zie de Bruijn et al. 2008) een eerste onderzoek naar de ecologische voetafdruk van de Nederlandse vakantieganger. Hierin werden de resultaten gepresenteerd van berekeningen van de ecologische voetafdruk en de emissies van kooldioxide (de carbon footprint) veroorzaakt door Nederlandse vakantiegangers in binnen- en buitenland op basis van cijfers uit het Continu-VakantieOnderzoek (CVO). Inmiddels zijn de analyses uitgevoerd voor de carbon footprint (CF) in 2002, 2005 en 2008 (zie de Bruijn et al. 2009 voor een uitgebreide rapportage). In deze bijdrage presenteren we enkele resultaten.

Auteurs: Paul Peeters, Eke Eijgelaar (NHTV), Kim de Bruijn en Rob Dirven (NRIT).

Achtergrond en methode

Toerisme levert een belangrijke bijdrage aan de (Nederlandse) economie, maar vormt tegelijk een belasting voor het milieu. Deze belasting kan allerlei vormen aannemen: van geluidshinder en watervervuiling tot luchtvervuiling en klimaatverandering. Uit eerder onderzoek is gebleken dat de milieubelasting door toerisme voor een belangrijk deel wordt bepaald door de bijdrage aan klimaatverandering als gevolg van het verbranden van fossiele brandstoffen (zie bijvoorbeeld Peeters et al. 2007). In 2005 bedroeg het aandeel van al het toerisme in de wereld in de kooldioxide (CO₂-)emissies door de mens 5% (UNWTO-UNEP-WMO 2008). De emissies nemen met ruim 3% per jaar toe, terwijl steeds duidelijker wordt dat ze op korte termijn wereldwijd sterk zullen moeten dalen om de meest ernstige gevolgen van klimaatverandering te voorkomen. Deze gevolgen kunnen ook de toerismesector forse schade toebrengen (zie bijvoorbeeld UNWTO-UNEP-WMO 2008). Daarom is het voor zowel de sector als de overheid belangrijk om een goed beeld te hebben van de herkomst van emissies en de oorzaak (van de groei) ervan.

De carbon footprint ontstaat door verbranding van fossiele brandstoffen voor onder meer vervoer, elektriciteit en verwarming. CO₂-emissies veroorzaken een toename van de concentratie van CO₂ in de atmosfeer. Deze is sinds de industriële revolutie toegenomen van 280 ppm (part per million) tot 385 ppm (Hansen et al. 2008) en is een oorzaak van het opwarmen van de atmosfeer.

Bij de opwarming van de aarde spelen ook andere emissies een rol. Vaak wordt het global warming potential (GWP) gebruikt als omrekenfactor om alle broeikasgasen in kooldioxide-equivalenten (CO₂-e) uit te drukken. Voor de sector toerisme is deze factor met 1,05 vrij klein (zie Peeters et al. 2007). Een uitzondering vormt de luchtvaart. Het GWP is daarvoor onbruikbaar vanwege de vaak zeer korte levensduur van de effecten van emissies op het klimaat op grote hoogte in de atmosfeer (zie Forster et al. 2006). Dat het om een sterk effect gaat, blijkt desondanks uit het gegeven dat de huidige extra effecten op de opwarming twee tot vijf maal groter zijn

dan het totale effect van de historische CO₂-emissies van de luchtvaart sinds 1945 (zie Lee et al. 2009). De grote range van dit getal geeft al aan dat de onzekerheid over deze cijfers groot is. Daarom beperken we ons in deze publicatie tot de emissies van CO₂. Ook geven we alleen de directe emissies plus de emissies als gevolg van de productie van brandstoffen en laten we emissies als gevolg van de productie van vervoermiddelen en de bouw van hotels en infrastructuur buiten beschouwing. De emissies zijn berekend op basis van emissiefactoren voor accommodaties, vervoerwijzen, soort vakanties en vakantieactiviteiten als excursies, uitgaan en vervoer op de bestemming. Zo gebruikten we voor accommodaties per soort accommodatie een emissiefactor voor het aantal kg CO₂ per nacht en per vervoerwijze een factor uitgedrukt in het aantal kg CO₂ per personenkilometer. Door technologische verbeteringen verschillen de emissiefactoren voor de drie jaren (2002, 2005 en 2008). Door nu de milieufactoren per vakantie te vermenigvuldigen met gegevens uit het Continu Vakantie Onderzoek (CVO) over die vakantie met betrekking tot het accommodatietype, de ondernomen activiteiten en de gebruikte vervoerwijzen en vervolgens op te tellen krijgen we de totale emissies van die vakantie. Het CVO bevat geen informatie over de afstanden die vakantiegangers afleggen. Deze zijn berekend op basis van de bestemming van de vakantieganger en toegevoegd aan het CVO. Met behulp van de uit het CVO bekende duur van de vakantie is de emissie per vakantie en per vakantiedag bepaald. Ten slotte zijn gegevens over uitgaven aan de vakantie gerelateerd aan de CO₂-emissies waardoor de eco-efficiency in kg CO₂ per uitgegeven euro kon worden bepaald.

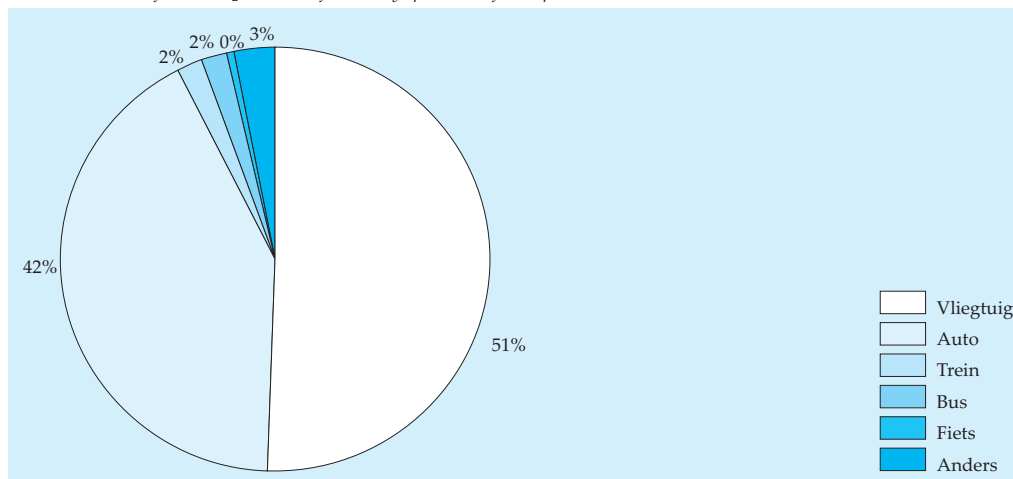
Overzicht voor 2008

In 2008 bedroeg de CO₂-emissie ten gevolge van vakanties 15,6 miljard kg. Dat is 9% van de totale Nederlandse CO₂-emissie. Van de emissies ten gevolge van vakanties werd 18% veroorzaakt door binnenlandse vakanties en 82% door buitenlandse. Voor alle vakanties samen is de verdeling over accommodaties, vervoer en overig (ook wel "vermaak") respectievelijk 32%, 45% en 23%. Voor buitenlandse vakanties is dit 26%, 53% en 21%.

Grafiek 10.3 laat zien dat vliegvakanties de meeste emissies veroorzaken, gevolgd door autovakanties. Dit terwijl vliegvakanties slechts 18% van alle vakanties uitmaken, en autovakanties 71%. Het verschil zit niet alleen in de doorgaans hogere emissies per passagierkilometer van vliegtuigen, maar vooral in het verschil in de gemiddelde afgelegde afstand: voor buitenlandse vakanties is de retourafstand per vliegtuig gemiddeld 6776 km, tegen 1200 km per auto, 1063 km per trein en 1794 km per touringcar. In totaal legden Nederlanders met deze vervoermiddelen 62 miljard kilometer af om op hun vakantiebestemming te komen. Voor alle duidelijkheid: het gaat in de berekeningen om de totale voetafdruk die gepaard gaat met vakanties die met een dergelijk vervoermiddel samengaan. Het gaat dus niet alleen om de voetafdruk van het vervoermiddel, maar tevens die van het verblijf en de activiteiten ter plaatse.

10.3 Verdeling van de totale CO₂-emissies voor vakanties per vervoermiddel

Distribution of total CO₂-emissions for holidays per mode of transport



Bron: CVO (2008) en berekeningen CSTT/NRIT Onderzoek.

Ontwikkelingen over 2002–2008

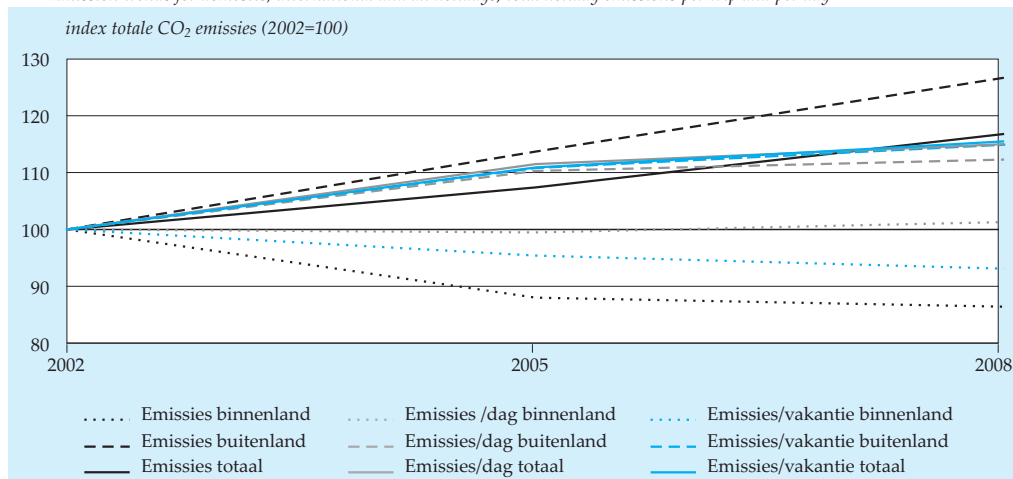
Om een indruk te krijgen van de ontwikkelingen, hebben we de CO₂-emissies voor de jaargangen 2002, 2005 en 2008 van het CVO berekend. Grafiek 10.3 geeft weer hoe de emissies zich ontwikkelden. De totale emissie is fors toegenomen, met gemiddeld 2,6% per jaar. De toename tussen 2005 en 2008 was iets hoger dan die tussen 2002 en 2005.

De toename van de emissies is geheel toe te schrijven aan groei bij buitenlandse vakanties (4,0% per jaar). De emissies van binnenlandse vakanties zijn juist afgenomen met 2,4% per jaar; het sterkst in de periode 2002-2005. Opvallend is dat de totale emissies voor buitenlandse vakanties sneller toenamen dan die per vakantie en die weer sneller dan de emissies per vakantiedag. Voor binnenlandse vakanties geldt dat de emissies per dag gelijk zijn gebleven, die per vakantie afgenomen en in totaal nog sterker zijn afgenomen. Dit wordt veroorzaakt door de veranderingen in de aantallen vakanties, de duur van de vakanties en de afgelegde afstand per vakantie alsmede veranderingen in aard van de vakanties en soort accommodaties.

De toename van de emissies veroorzaakte ook een groei van het aandeel van vakanties in de totale nationale emissies van 7,6% in 2002 tot 9,1% in 2008 (gebaseerd op de Nederlandse CO₂-emissies volgens van der Maas et al. 2009).

Grafiek 10.4 geeft de trends weer voor vakanties met verschillende vervoerwijzen en van verschillende organisatiegraad. Zeer duidelijk blijkt de sterke toename in emissies van vliegvakanties met maar liefst 10,4% per jaar in de eerste periode, afvallend naar 5,8% in de tweede periode. De emissies van auto-, bus- en treinvakanties zijn afgenomen in de eerste periode en daarna weer toegenomen, vooral bij treinvakanties. De veranderingen zitten daarbij vooral in het volume van buiten-

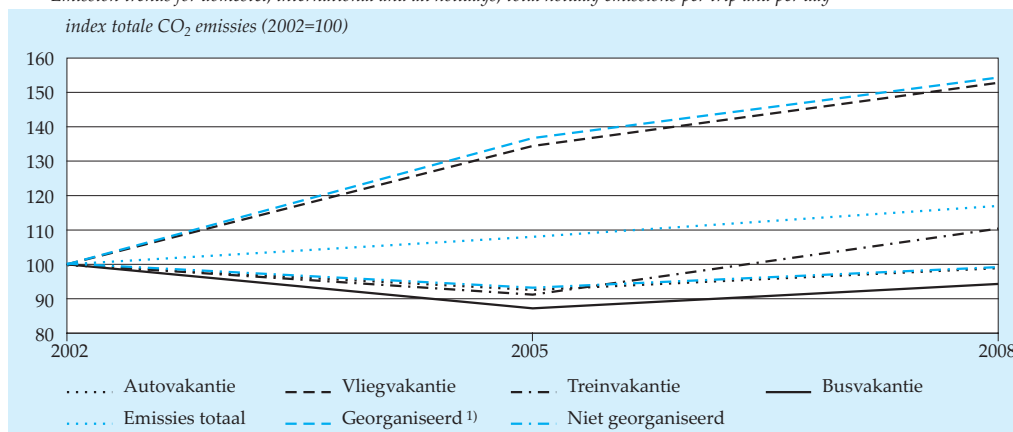
10.4 Emissietrends voor binnenlandse, buitenlandse en alle vakanties; totale emissies per vakantie en per vakantiedag
Emission trends for domestic, international and all holidays; total holiday emissions per trip and per day



Bronnen: CVO (2002, 2005, 2008) en berekeningen CSTT/NRIT Onderzoek.

landse treinreizen, dat afnam van 633 duizend vakanties in 2002 naar 607 duizend in 2005 en daarna weer groeide naar 743 duizend in 2008. Zeer opvallend zijn de relaties tussen vliegvakanties en georganiseerde vakanties en die tussen autovakanties en niet-georganiseerde vakanties. Kennelijk spelen touroperators een grote rol bij de ontwikkeling van vliegvakanties.

10.5 Emissietrends voor binnenlandse, buitenlandse en alle vakanties; totale emissies per vakantie en per vakantiedag
Emission trends for domestic, international and all holidays; total holiday emissions per trip and per day



Bronnen: CVO (2002, 2005, 2008) en berekeningen CSTT/NRIT Onderzoek.

¹⁾ Georganiseerd = pakket plus samengesteld.

Wanneer we de groei van de emissies verder ontrafelen, blijkt dat het grootste deel (2,1 Mton) van de totale groei van 2,3 Mton tussen 2002 en 2008 wordt veroorzaakt door vakanties buiten Europa. Het aandeel van de emissies van deze vakanties is tussen 2002 en 2008 gegroeid van 21% naar 33%. Dit zien we uiteraard ook terug in de totale afstand die mensen afleggen om hun vakantiebestemming te bereiken: deze groeide met gemiddeld 4,9% per jaar. De emissies van het vervoer zijn dan ook sterker dan gemiddeld gegroeid (4,2% per jaar), terwijl die van accommodaties met 1,7% en van overige vakantieactiviteiten met 1,0% per jaar toenamen. Het totale aantal vakanties groeide nauwelijks tussen 2002 en 2008 (1% in totaal), waarbij er eerst een afname was van 3% tussen 2002 en 2005 en daarna een toename met 4%. We kunnen dus vaststellen dat de groei van de CF komt door veranderingen in de aard (voornamelijk de bestemming en de daarvoor afgelegde afstanden en benodigde vervoerwijze) van vakanties, niet het aantal.

Ten slotte hebben we de trends in de eco-efficiency van het toerisme bekeken. De eco-efficiency drukken we uit in het aantal kg CO₂ emissies per uitgegeven euro. De uitgaven zijn in het CVO gemeten in werkelijke prijzen en gecorrigeerd voor de consumentenprijsindex CPI voor Nederland (CBS Statline 2009). Uit onze analyse blijkt dat de emissies per euro tussen 2002 en 2005 met ruim 12,2% zijn gegroeid, terwijl de efficiency tussen 2005 en 2008 met 6,0% is verbeterd. Per saldo groeiden de emissies dus harder dan de uitgaven en is de sector 5,5% minder eco-efficiënt geworden.

Conclusies en belang van de gegevens

Terwijl de totale Nederlandse emissies langzaam afnamen, groeiden die van het toerisme nog sterk door. De belangrijkste oorzaak daarvoor was de sterke groei van het aandeel verre reizen en de daaraan gekoppelde groei van de luchtvaart en door de vakantiegangers afgelegde afstanden. De uitgaven per vakantie zijn sterk toegenomen, maar de emissies groeiden per saldo nog harder, zodat de eco-efficiency is verminderd.

De door ons met milieugegevens verrijkte CVO-bestanden bieden een schat aan gegevens voor zowel beleidsmakers als de sector. De sector kan de gegevens bijvoorbeeld gebruiken in milieujaarverslagen in het kader van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Uiteraard zijn er meer maatschappelijke aspecten aan toerisme, maar klimaatverandering zou in dergelijke rapporten niet mogen ontbreken. Ook kan op basis van deze gegevens veel gericht worden gewerkt aan het verminderen van de emissies of tenminste het stoppen van de groei. Voor beleidsmakers kunnen deze gegevens helpen bij het ontwikkelen van mitigatie- of economisch beleid, waarin bijvoorbeeld de gevolgen van maatregelen als de emissiehandel voor luchtvaart worden ingeschat en waarop indien nodig wordt ingespeeld. Ook voor consumenten zou op basis van deze gegevens een tool kunnen worden ontwikkeld die hen helpt om rekening te houden met de carbon footprint van hun vakanties.

Referenties

- de Bruijn, K., Dirven, R., Eijgelaar, E. & Peeters, P. (2008) *Reizen op grote voet 2005. De milieubelasting van vakanties van Nederlanders. Een pilot-project in samenwerking met NBTC-NIPO Research*. Breda: NHTV University for Applied Sciences.
- de Bruijn, K., Dirven, R., Eijgelaar, E. & Peeters, P. (2009) *Reizen op grote voet 2008. De carbon footprint van vakanties van Nederlanders in 2008 en de ontwikkeling sinds 2002*. Breda: NHTV University for Applied Sciences in samenwerking met NBTC-NIPO Research.
- Forster, P. M. d. F., Shine, K. P. & Stuber, N. (2006) It is premature to include non-CO₂ effects of aviation in emission trading schemes. *Atmospheric Environment*, 40 (6), 1117–1121.
- Hansen, J., Sato, M., Kharecha, P., Beerling, D., Masson-Delmotte, V., Pagani, M., Raymo, M., Royer, D. L. & Zachos, J. C. (2008) Target Atmospheric CO₂: Where Should Humanity Aim? *The open Atmosphere Science Journal* 2 (15), 217–231.
- Lee, D. S., Fahey, D. W., Forster, P. M., Newton, P. J., Wit, R. C. N., Lim, L. L., Owen, B. & Sausen, R. (2009) Aviation and global climate change in the 21st century. *Atmospheric Environment*, 43, 3520-3537.
- van der Maas, C. W. M., Coenen, P. W. H. G., Zijlema, P. J., Brandes, L. J., Baas, K., van den Berghe, G., van den Bor, G. J., Guis, B., Geilenkirchen, G., te Molder, R., Nijdam, D. S., Olivier, J. G. J., Peek, C. J., van Schijndel, M. W. & van der Sluis, S. M. (2009) *Greenhouse Gas Emissions in the Netherlands 1990-2007. National Inventory Report 2009*. PBL report 500080012 / 2009 Bilthoven: Netherlands Environmental Assessment Agency (PBL).
- Peeters, P., Szimba, E. & Duijnisveld, M. (2007) Major environmental impacts of European tourist transport. *Journal of Transport Geography*, 15, 83-93.
- UNWTO-UNEP-WMO (2008) *Climate change and tourism: Responding to global challenges*. Madrid: UNWTO.

Noten in de tekst

- 1) Alle genoemde afstanden zijn gemeten in rechte lijn (*great circle distance*). In werkelijkheid ligt de afgelegde afstand tussen de 5% en 15% hoger, afhankelijk van vervoerwijze en afstandsklasse en komt het totaal dus op circa 68 miljard kilometer uit. Bij de berekening van de emissies is steeds een 'omwegfactor' toegepast.
- 2) Een jaargang van CVO loopt van 1 oktober tot 30 september (dus voor 2008 gaat het om 1 oktober 2007 t/m 30 september 2008).

Tabel 10.2
CO₂¹⁾ per dag, per vakantie en totaal, naar vakantieland, 2008
CO₂ per day, per holiday trip and total, by country of destination, 2008

	Korte vakantie			Lange vakantie			Totaal		
	per dag	per vakantie	totaal	per dag	per vakantie	totaal	per dag	per vakantie	totaal
Nederland	30	95	843 475	24	232	1 976 280	26	162	2 819 755
België	33	105	105 609	27	241	233 698	29	172	339 307
Luxemburg	54	183	11 389	31	380	33 377	34	298	44 766
Frankrijk	49	167	88 647	34	477	1 132 288	35	420	1 220 935
Spanje	115	426	48 978	62	794	1 374 539	63	771	1 423 517
Portugal	158	544	4 782	72	912	274 311	73	901	279 093
Oostenrijk	85	320	9 380	38	434	463 602	38	431	472 983
Zwitserland	79	259	6 746	32	467	156 429	33	452	163 175
Groot-Brittannië	82	278	62 880	42	438	159 841	48	377	222 721
Ierland	92	290	3 905	54	489	45 836	56	464	49 741
Noorwegen	104	311	547	53	809	134 696	53	804	135 243
Zweden	96	372	8 073	47	688	69 508	49	632	77 581
Finland	-	-	-	59	641	33 565	59	641	33 565
Denemarken	62	220	6 448	40	477	95 418	41	445	101 866
Duitsland	46	148	165 228	35	332	623 221	37	263	788 449
Italië	112	396	26 667	43	619	585 831	44	604	612 498
Griekenland	138	553	798	77	958	698 594	77	957	699 392
Turkije	186	724	15 480	80	1 010	766 833	81	1 002	782 314
voorm.Joegoslavië	142	474	1 653	43	770	166 726	44	765	168 379
Hongarije	68	272	1 765	40	559	64 515	41	543	66 281
Tsjechië	82	318	12 257	31	374	143 213	32	369	155 470
overig Europa	152	524	14 406	67	795	257 464	69	774	271 869
Afrika	-	-	-	103	1 501	855 958	103	1 501	855 958
Azie	298	893	3 330	139	2 680	1 114 472	140	2 664	1 117 802
VS en Canada	480	1 921	14 480	140	2 480	1 118 950	141	2 471	1 133 430
overig Amerika	-	-	-	151	2 782	1 067 543	151	2 782	1 067 543
Australië, Oceanië	-	-	-	169	5 738	443 977	169	5 738	443 977
Totaal	37	119	1 456 926	51	596	14 090 684	49	433	15 547 610

Bron: CVO, 2008 (berekening CSTT/NRIT Onderzoek) .

¹⁾ Carbon footprint in kg CO₂

Frequentie: 3 jaarlijks.

Tabel 10.3
CO₂¹⁾ per dag, per vakantie en totaal, naar vakantieduur, 2008
CO₂ per day, per holiday trip, by duration of holiday trip

	In Nederland			In het buitenland			Totaal		
	per dag	per vakantie	totaal	per dag	per vakantie	totaal	per dag	per vakantie	totaal
2-4 dagen	30	95	843 475	55	182	613 451	37	119	1 456 926
5-8 dagen	27	173	1 022 207	61	422	2 370 236	44	294	3 392 443
9 dagen of meer	22	364	954 073	62	1 028	9 744 169	53	884	10 698 242
Totaal	26	162	2 819 755	61	690	12 727 855	49	433	15 547 610

Bron: CVO, 2008 (berekening CSTT/NRIT Onderzoek).

¹⁾ Carbon footprint in kg CO₂.

Frequentie: 3 jaarlijks.

Tabel 10.4
CO₂¹⁾ per dag, per vakantie en totaal, naar vervoermiddel, Nederland en buitenland, 2008
CO₂ per day, per holiday trip and total, by mode of transport, The Netherlands and abroad, 2008

	2-4 dagen			5-8 dagen			9 dagen of meer			Totaal		
	per dag	per vakantie	totaal	per dag	per vakantie	totaal	per dag	per vakantie	totaal	per dag	per vakantie	totaal
Nederland												
Auto	30	97	776 273	27	176	941 641	23	370	876 025	26	165	2 593 939
Trein	26	75	38 525	21	132	38 308	19	301	22 398	22	113	99 231
Touringcar / pendelbus	27	87	3 983	25	168	13 049	31	376	1 831	26	147	18 863
Boot	26	89	3 687	31	205	7 233	31	600	21 138	30	286	32 058
Fiets	12	35	5 926	14	98	7 074	12	160	12 271	12	80	25 271
Anders	33	99	15 081	30	187	14 902	19	344	20 410	25	173	50 393
Totaal	30	95	843 475	27	173	1 022 207	22	364	954 073	26	162	2 819 755
Buitenland												
Auto	44	144	335 352	37	253	732 631	35	610	2 913 283	36	398	3 981 266
Vliegtuig	115	412	187 836	101	734	1 457 016	99	1 618	6 335 291	99	1 256	7 980 143
Trein	31	104	32 532	30	182	53 552	28	412	55 748	29	191	141 831
Touringcar / pendelbus	36	122	17 835	35	225	75 175	40	472	223 876	38	332	316 886
Anders	110	356	39 896	76	477	51 862	76	1 217	215 971	80	773	307 729
Totaal	55	182	613 451	61	422	2 370 236	62	1 028	9 744 169	61	690	12 727 855

Bron: CVO, 2008 (berekening CSTT/NRIT Onderzoek).

¹⁾ Carbon footprint in kg CO₂.

Frequentie: 3 jaarlijks.

Tabel 10.5
CO₂¹⁾ per vakantie en totaal, naar organisatievorm buitenland, 2008
CO₂ per holiday trip and total, by type of organised holiday trip, 2008

	Georganiseerd auto			Georganiseerd touringcar			Georganiseerd vliegtuig		
	per dag	per vakantie	totaal	per dag	per vakantie	totaal	per dag	per vakantie	totaal
België	29	242	95 876	24	216	4 522	-	-	-
Luxemburg	36	452	14 646	32	193	211	-	-	-
Frankrijk	32	409	307 689	29	251	26 928	48	481	41 991
Spanje	39	697	75 182	35	433	67 326	74	815	1 022 888
Portugal	-	-	-	-	-	-	75	904	261 081
Oostenrijk	42	499	144 510	33	300	39 084	58	421	15 467
Zwitserland	38	505	29 043	43	389	7 956	50	328	8 064
Groot-Brittannië	49	503	17 360	76	559	11 022	48	434	53 995
Ierland	59	356	612	49	498	5 978	58	484	37 410
Noorwegen	51	852	29 146	44	458	13 972	59	831	29 377
Zweden	46	864	11 050	34	169	645	51	505	10 847
Finland	-	-	-	-	-	-	62	579	24 025
Denemarken	36	418	41 271	48	350	3 318	53	385	2 728
Duitsland	35	316	217 606	46	319	29 734	57	298	2 917
Italië	37	609	179 469	37	367	17 684	64	606	169 107
Griekenland	60	1 485	8 656	68	1 021	1 846	77	939	668 650
Turkije	-	-	-	-	-	-	82	1 015	749 938
voorm. Joegoslavië	46	863	46 745	44	437	17 093	58	821	19 070
Hongarije	41	526	6 143	38	443	5 061	47	564	12 927
Tsjechië	30	385	51 806	33	230	14 081	41	883	11 248
overig Europa	53	466	5 773	47	505	9 862	74	844	187 162
Afrika	-	-	-	-	-	-	105	1 508	832 154
Azie	-	-	-	67	941	6 291	145	2 749	1 075 347
VS en Canada	151	2 887	72 320	88	1 232	1 105	139	2 456	1 030 658
overig Amerika	95	2 370	4 796	92	2 154	12 694	158	2 851	998 951
Australië, Oceanië	143	3 291	12 217	-	-	-	173	5 879	425 001
Totaal	38	450	1 371 918	39	371	296 412	100	1 325	7 691 003

Bron: CVO, 2008 (berekening CSTT/NRIT Onderzoek).

¹⁾ Carbon footprint in kg CO₂.

Frequentie: 3 jaarlijks.

Georganiseerd overig			Niet-georganiseerd			Totaal		
per dag	per vakantie	totaal	per dag	per vakantie	totaal	per dag	per vakantie	totaal
27	170	6 172	25	247	127 129	27	241	233 698
-	-	-	27	341	18 520	31	380	33 377
33	259	32 705	35	556	722 974	34	477	1 132 288
100	1 364	19 199	43	951	189 944	62	794	1 374 539
-	-	-	41	1 108	13 231	72	912	274 311
30	315	13 283	36	441	251 258	38	434	463 602
27	324	6 950	30	495	104 415	32	467	156 429
39	414	37 500	32	418	39 965	42	438	159 841
-	-	-	27	677	1 837	54	489	45 836
104	1 239	18 967	44	848	43 233	53	809	134 696
103	1 618	6 036	43	692	40 930	47	688	69 508
52	876	9 541	-	-	-	59	641	33 565
215	2 432	9 289	36	481	38 812	40	477	95 418
50	366	44 650	33	340	328 314	35	332	623 221
77	852	32 150	36	652	187 422	43	619	585 831
160	2 244	15 218	45	1 435	4 224	77	958	698 594
-	-	-	37	838	16 895	80	1 010	766 833
35	1 009	1 682	40	834	82 135	43	770	166 726
48	360	3 359	38	616	37 025	40	559	64 515
37	275	2 308	29	384	63 769	31	374	143 213
83	1 037	25 751	42	639	28 916	67	795	257 464
-	-	-	63	1 293	23 804	103	1 501	855 958
55	986	6 272	75	2 280	26 562	139	2 680	1 114 472
200	4 200	1 514	139	2 547	13 352	140	2 480	1 118 950
77	1 187	5 461	96	2 188	45 641	151	2 782	1 067 543
-	-	-	78	4 926	6 759	169	5 738	443 977
53	508	298 006	36	506	2 457 066	62	803	12 114 405

Tabel 10.6
CO₂¹⁾ per vakantie en totaal, naar logiesvorm uitgebreid, 2008
CO₂ per holiday trip and total, by type of accommodation, 2008

	Korte vakantie			Lange vakantie			Totaal		
	per dag	per vakantie	totaal	per dag	per vakantie	totaal	per dag	per vakantie	totaal
Woning van familie / vrienden of kennissen	45	144	50 861	62	828	1 053 292	61	679	1 104 153
Woning van particulier	24	74	47 136	27	303	407 866	27	230	455 002
Hotel / Motel	50	153	661 283	87	956	5 677 327	80	619	6 338 610
Pension / Bed & Breakfast	35	105	34 933	57	608	250 624	53	383	285 557
Appartement	45	160	25 793	59	693	1 491 014	59	656	1 516 806
Zomerhuisje of vakantiebungalow; in een park met meerdere huisjes	30	105	289 939	31	270	1 351 518	31	211	1 641 457
Zomerhuisje of vakantiebungalow; niet in een park met meerdere huisjes	31	105	33 375	35	469	558 318	35	393	591 693
Tent / bungalowtent op vaste seizoen- of jaarplaats	16	49	1 436	18	213	41 669	18	192	43 105
Tent / bungalowtent niet op vaste seizoen- of jaarplaats	21	65	26 461	26	363	419 987	25	286	446 448
Tourcaravan, vouwcaravan, vouwwagen op vaste seizoen- of jaarplaats	23	70	41 791	19	271	143 517	20	165	185 309
Tourcaravan, vouwcaravan, vouwwagen niet op vaste seizoen- of jaarplaats	36	119	35 930	35	599	1 044 619	35	528	1 080 549
Stacaravan	25	80	66 613	27	342	462 468	27	242	529 081
Camper	51	153	25 712	84	1 417	489 189	81	1 003	514 901
Boot; zeecruise	230	699	23 524	239	3 067	245 501	238	2 367	269 025
Boot; riviercruise	107	354	2 123	131	1 454	107 317	130	1 371	109 440
Boot; zeilboot / motorjacht	26	81	36 382	22	291	100 397	23	172	136 779
Jeugdherberg of andere groepsaccommodatie	30	92	36 482	45	404	100 024	40	212	136 506
Trekkershut	19	68	2 353	41	684	29 447	38	411	31 800
Volkstuinhuisje	12	33	1 367	7	129	3 957	8	74	5 324
Anders	39	110	13 431	64	714	112 634	60	451	126 065
Totaal	37	119	1 456 926	51	596	14 090 684	49	433	15 547 610

Bron: CVO, 2008 (berekening CSTT/NRIT Onderzoek).

¹⁾ Carbon footprint in kg CO₂.

Frequentie: 3 jaarlijks.

Tabel 10.7
CO₂ ¹⁾ per vakantie en totaal, naar afstand, 2008
CO₂ per holiday trip and total, by distance, 2008

	Korte vakantie			Lange vakantie			Totaal		
	per dag	per vakantie	totaal	per dag	per vakantie	totaal	per dag	per vakantie	totaal
<500 km	31	98	1 035 086	25	240	2 501 773	27	168	3 536 859
500–1 000 km	50	167	144 603	34	327	334 706	38	254	479 309
1 000–1 500 km	70	247	116 781	34	428	1 162 615	36	401	1 279 396
1 500–2 000 km	88	311	28 969	38	530	1 472 917	38	523	1 501 886
>2 000 km	138	509	131 487	90	1 293	8 618 673	90	1 264	8 750 160
Totaal	37	119	1 456 926	51	596	14 090 684	49	433	15 547 610

Bron: CVO, 2008 (berekening CSTT/NRIT Onderzoek).

¹⁾ Carbon footprint in kg CO₂.

Frequentie: 3 jaarlijks.

Tabel 10.8
Eco-efficiency ¹⁾, naar vakantieland, 2008
Eco-efficiency, by country of destination, 2008

	Korte vakantie	Lange vakantie	Totaal
	<i>CO₂ per euro</i>		
Nederland	0,94	1,10	1,05
België	0,62	0,95	0,81
Luxemburg	1,09	1,11	1,11
Frankrijk	0,66	0,88	0,86
Spanje	0,86	0,99	0,98
Portugal	0,91	0,95	0,95
Oostenrijk	0,76	0,62	0,62
Zwitserland	0,80	0,64	0,64
Groot-Brittannië	0,77	0,72	0,74
Ierland	1,25	0,57	0,60
Noorwegen	1,31	0,69	0,69
Zweden	0,83	0,97	0,95
Finland	–	0,70	0,70
Denemarken	0,69	0,93	0,91
Duitsland	0,96	0,91	0,92
Italië	1,08	0,79	0,79
Griekenland	0,55	0,96	0,96
Turkije	0,98	1,23	1,23
voorm. Joegoslavië	1,05	1,02	1,02
Hongarije	0,50	0,94	0,91
Tsjechië	0,79	0,85	0,84
overig Europa	1,25	0,94	0,95
Afrika	–	1,13	1,13
Azie	–	1,19	1,19
VS en Canada	2,92	1,21	1,22
overig Amerika	–	1,37	1,37
Australië, Oceanië	–	1,44	1,44
Totaal	0,88	1,02	1,00

Bron: CVO, 2008 (berekening CSTT/NRIT Onderzoek).

¹⁾ Milieubelasting van een vakantie afgezet tegen de bestedingen tijdens de vakantie uitgedrukt in kg CO₂ per euro.

Frequentie: 3 jaarlijks.

Tabel 10.9
Eco-efficiency¹⁾, naar vakantieduur, 2008
Eco-efficiency, by duration of holiday trips, 2008

	In Nederland	In het buitenland	Totaal
<i>CO₂ per euro</i>			
2-4 dagen	0,94	0,81	0,88
5-8 dagen	0,95	0,90	0,91
9 dagen of meer	1,33	1,03	1,05
Totaal	1,05	0,99	1,00

Bron: CVO, 2008 (berekening CSTT/NRIT Onderzoek).

¹⁾ Milieubelasting van een vakantie afgezet tegen de bestedingen tijdens de vakantie uitgedrukt in kg CO₂ per euro.

Frequentie: 3 jaarlijks.

Tabel 10.10
Eco-efficiency¹⁾, 2008
Eco-efficiency, 2008

	Per vakantie
<i>CO₂ per euro</i>	
Naar toeristische logiesvormen buitenland	
Woning van familie \ vrienden of kennissen	1,36
Woning van particulier	0,72
Hotel / Motel	0,94
Pension / Bed & Breakfast	0,76
Appartement	0,94
Zomerhuisje, vakantie bungalow	0,93
Tent, bungalowtent	0,75
Caravan, vouwwagen, camper	1,22
Boot	1,43
Jeugdherberg of andere groepsaccommodatie	1,10
Anders	0,89
Totaal	0,99
<hr/>	
Korte vakantie	
<hr/>	
<i>CO₂ per euro</i>	
Naar logiesvorm verkort	
Hotel	0,67
Bungalow	1,11
Kamperen	1,58
overig	1,17
Totaal	0,88

Bron: CVO, 2008 (berekening CSTT/NRIT Onderzoek).

¹⁾ Milieubelasting van een vakantie afgezet tegen de bestedingen tijdens de vakantie uitgedrukt in kg CO₂ per euro.

Frequentie: 3 jaarlijks.

Tabel 10.11
Eco-efficiency¹⁾, naar afstand, 2008
Eco-efficiency, by distance, 2008

	Korte vakantie	Lange vakantie	Totaal
<i>CO₂ per euro</i>			
<500 km	0,89	1,07	1,01
500–1 000 km	0,78	0,83	0,81
1 000–1 500 km	0,86	0,80	0,81
1 500–2 000 km	1,01	0,74	0,74
>2 000 km	0,98	1,11	1,11
Totaal	0,88	1,02	1,00

Bron: CVO, 2008 (berekening CSTT/NRIT Onderzoek).

¹⁾ Milieubelasting van een vakantie afgezet tegen de bestedingen tijdens de vakantie uitgedrukt in kg CO₂ per euro.

Frequentie: 3 jaarlijks.

Tabel 10.12
Afstanden¹⁾ naar vervoermiddel, 2008
Distance covered by mode of transport, 2008

	Aantal vakanties		Totale afstand (heen en terug)		
	1 000	%	gemiddeld km	1 miljoen km	%
Auto	25 730	71,7	589	15 155	24,5
Vliegtuig	6 355	17,7	6 776	43 060	69,5
Trein	1 619	4,5	595	963	1,6
Touringcar/pendelbus	1 083	3,0	1 605	1 738	2,8
Boot	112	0,3	200	22	0,0
Fiets	317	0,9	200	63	0,1
Anders	690	1,9	1 383	954	1,5
Totaal	35 907	100,0	1 726	61 957	100,0

¹⁾ Alle genoemde afstanden zijn gemeten in rechte lijn (great circle distance). In werkelijkheid ligt de afgelegde afstand tussen de 5% en 15% hoger, afhankelijk van vervoerswijze en afstandsklasse en komt het totaal dus op circa 68 miljard kilometer uit. Bij de berekening van de emissies is steeds een specifieke 'omwegfactor' toegepast voor de specifieke vervoerswijze en relatie.

Externe bronnen en relevante organisaties

Algemeen of meerdere terreinen omvattend

Internationaal

Eurostat
Bâtiment Jean Monnet
Rue Alcide de Gasperi
L-2920 Luxemburg
Luxemburg
Tel. 00 – 800 – 6789-1011
Fax 00 – 352 – 4301-35349
<http://europa.eu.int/comm/eurostat>
estat-infodesk@cec.eu.int

Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO)
Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)
2, rue André-Pascal
75775 Paris Cedex 16
Frankrijk
Tel. 00 – 33 – 1 – 45 24 82 00
Fax 00 – 33 – 1 – 45 24 85 00
<http://www.oecd.org>

World Tourism Organization (WTO-OMT)
Capitán Haya, 42
28020 Madrid
Spanje
Tel. 00 – 34 – 91 – 5 67 81 00
Fax 00 – 34 – 91 – 57 13 733
<http://www.world-tourism.org>
omt@world-tourism.org

World Tourism and Travel Council (WTTC)
1-2 Queen Victoria Terrace
Sovereign Court
London E1W 3HA
Verenigd Koninkrijk
Tel. 00 – 44 – 870 727 9882
Fax 00 – 44 – 870 728 9882
www.wttc.org
enquiries@wttc.org

Nationaal

Sociaal en Cultureel Planbureau

Parnassusplein 5

Postbus 16164

2500 BD 's-Gravenhage

Tel. (070) 340 70 00

Fax (070) 340 70 44

<http://www.scp.nl>

Stichting Recreatie

Raamweg 19

2596 HL 's-Gravenhage

Tel. (070) 312 49 70

Fax (070) 312 49 99

<http://www.stichtingrecreatie.nl>

secretariaat@kicrecreatie.agro.nl

Toerisme en recreatie

Algemeen Nederlands Verbond van Reisondernemingen (ANVR)

Rijnzathe 8d

Postbus 55

3454 ZH De Meern

Tel. (030) 669 70 33

Fax (030) 669 70 34

<http://www.anvr.nl>

Alterra

Afdeling Ecosystemen, of Afdeling Landschap

Droevendaalsesteeg 3

Postbus 47

6700 AA Wageningen

Tel. (0317) 48 07 00

Fax (0317) 419 000

<http://www.alterra.nl>

info@alterra.nl

ANWB Afdeling Toerisme en recreatie

Wassenaarseweg 220

Postbus 93200

2509 BA 's-Gravenhage

Tel. (088) 269 29 99

Fax (070) 314 69 69

<http://www.anwb.nl>

Bedrijfschap Horeca en Catering
Baron de Coubertinlaan 6
Postbus 121
2700 AC Zoetermeer
Tel. (079) 368 07 07
Fax (079) 361 73 12
<http://www.kenniscentrumhoreca.nl>
ish@kenniscentrumhoreca.nl

Koninklijk Horeca Nederland (KHN)
Pelmolenlaan 10
Postbus 566
3440 AN Woerden
Tel. (0348) 48 94 89
Fax (0348) 48 94 00
www.horeca.org
info@horeca.org

Ministerie van Economische Zaken
Directie Ruimtelijk Economisch Beleid
Bezuidenhoutseweg 30
Postbus 20101
2500 EC 's-Gravenhage
Tel. (070) 379 89 11
Fax (070) 347 40 81
<http://www.minez.nl>
ezinfo@postbus51.nl

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
Directie Groene Ruimte en Recreatie
Bezuidenhoutseweg 73
Postbus 20401
2500 EK 's-Gravenhage
Tel. (070) 378 68 68
Fax (070) 378 61 00
<http://www.minlnv.nl>

Nederlands Research Instituut voor Recreatie en Toerisme (NRIT)
Paardeweide 3L
4824 EH Breda
Tel. (076) 548 21 70
Fax (076) 548 21 79

<http://www.nrit.nl>
info@nritonderzoek.nl
info@nritmedia.nl
info@nritadvies.nl

Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen
Vlietweg 15
Postbus 458
2260 MG Leidschendam
Tel. (070) 370 57 05
Fax (070) 320 16 54
<http://www.holland.com>
<http://www.nbtc.nl>

Vereniging van Recreatie Ondernemers in Nederland (Recron)
Hoofdstraat 82
Postbus 102
3970 AC Driebergen
Tel. (0343) 52 47 00
Fax (0343) 52 47 01
<http://www.recron.nl/>
info@recron.nl

Sport en recreatie-instellingen

HISWA Vereniging
Hoofdstraat 82
Postbus 102
3970 AC Driebergen-Rijsenburg
Tel. (0343) 52 47 24
Fax (0343) 52 47 25
<http://www.hiswa.nl/vereniging>
communicatie@hiswa.nl

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Directie Sport
Parnassusplein 5
Postbus 20350
2500 EJ 's-Gravenhage
Tel. (070) 340 79 11
Fax (070) 340 78 34
<http://www.minvws.nl>

Nederlands Olympisch Comité en de Nederlandse Sport Federatie (NOC*NSF)
Papendallaan 60
Postbus 302
6800 AH Arnhem
Tel. (026) 483 44 00
Fax (026) 482 12 45
<http://www.sport.nl>
info@noc-nsf.nl

Toelichting op enkele gebruikte begrippen en onderzoeken

Begrippen

Bestedingen van huishoudens

Bestedingen van huishoudens bestaan uit de waarden van goederen en diensten die in de onderzoeksperiode door ingezeten huishoudens zijn aangeschaft (totale aankoopprijs) in Nederland of in het buitenland ter bevrediging van individuele behoeften of wensen (niet-productieve doeleinden). Daartoe behoren ook de aan consumptie gerelateerde overdrachten aan de overheid en aan instellingen zonder winstoogmerk. Betalingen die al in mindering zijn gebracht op het inkomen (bijv. premie ziektekostenverzekeringen en alimentatie) worden niet tot de bestedingen gerekend. Uitgaven in de spaar- en beleggings sfeer zijn ook geen onderdeel van de bestedingen. Verder worden ook de hypotheeklasten en de aanschaf van de eigen woning niet tot de bestedingen gerekend; bij eigenaar-bewoners behoort in plaats daarvan wel de (bruto) huurwaarde van de eigen woning tot de bestedingen. De bruto huurwaarde is de huur die verschuldigd zou zijn als de betreffende woning zou worden gehuurd. De definitie van huurwaarde is m.i.v. het BudgetOnderzoek 2000 gewijzigd (zie hieronder).

De bestedingen zijn ingedeeld naar functie: goederen en diensten die in een bepaalde behoefte voorzien, zijn in dezelfde groep ingedeeld. Zo zijn bijv. bestedingen aan benzine ingedeeld bij verkeer en vervoer en bestedingen aan huur bij woning. In budgetonderzoeken worden de bestedingen aan bepaalde categorieën goederen en diensten systematisch onderschat. Voorbeelden hiervan zijn de categorieën horeca, vermaak, alcoholica en tabakswaaren.

In 2000 is in het Budgetonderzoek de component 'huurwaarde van de woning' in de bestedingen veranderd. Hiervoor werd in de jaren '90 uitgegaan van taxaties van makelaars. Met ingang van 2000 wordt bij de raming van de huurwaarde van de woning aangesloten bij de methode van Nationale Rekeningen waarbij wordt uitgegaan van de huur van een vergelijkbare huurwoning volgens een negental kenmerken. Voor meer details hierover wordt verwezen naar de toelichting in de CBS Database StatLine: [www.cbs.nl/StatLine/Arbeid_inkomen_en_sociale_zekerheid/Inkomen_bestedingen_en_vermogen/Bestedingen/Bestedingen uitgebreid huishoudkenmerken](http://www.cbs.nl/StatLine/Arbeid_inkomen_en_sociale_zekerheid/Inkomen_bestedingen_en_vermogen/Bestedingen/Bestedingen Uitgebreid huishoudkenmerken).

Bestemming

Bij vakanties is het land waar men het grootste aantal overnachtingen heeft doorgebracht aangemerkt als het vakantieland. Bij de binnenlandse vakanties is de bestemming met behulp van gemeentecodes vastgelegd. Bij de buitenlandse vakan-

ties zijn alle landen op de wereld afzonderlijk gecodeerd en is binnen een aantal landen onderscheid gemaakt naar toeristengebied. Bij een gelijk aantal overnachtingen op meerdere plaatsen is die locatie genoteerd, welke het verst van de woonplaats van de respondent ligt.

Bij dagtochten is de bestemming de plaats waar men is geweest of, indien meerdere plaatsen zijn aangedaan, de plaats die het verst van het vertrekadres ligt. Wanneer een respondent geen plaatsnaam kon noemen is gevraagd naar de provincie.

Dagtocht

Iedere recreatieve activiteit waarvoor men ten minste twee uur van huis is, zonder dat daarbij een overnachting plaatsvindt.

Tot dagtochten worden gerekend: uitstapjes vanuit de eigen woning, school, kantoor of fabriek, en uitstapjes vanuit de woning van familie, kennissen of vrienden – waar men al dan niet logeert – indien deze zelf aanwezig zijn. Tot dagtochten worden niet gerekend: bezoek aan familie, kennissen of vrienden, en uitstapjes vanuit een vakantieadres: hotel, pension, recreatiebungalow, camping, tweede woning, (sta)caravan, ‘geruilde’ woning e.d.

Een dagtocht kan bestaan uit maximaal drie opeenvolgende recreatieve activiteiten, bijv. museumbezoek, een rondvaart maken, uit eten. Als tijdens een dagtocht meer dan één activiteit is ondernomen, wordt de activiteit die het langste heeft geduurd als de belangrijkste aangemerkt.

Iedere ‘dagtocht’ staat voor één dagrecreant. Als een gezin van vier personen gezamenlijk een dagje naar een attractiepark gaat, dan zijn dat vier dagtochten.

Duur van de dagtocht

De duur van dagtochten is berekend met behulp van de door de respondent opgegeven vertrek- en terugkomsttijden. Een dagtocht duurt minimaal twee uur.

Gast

Voor de hoofdstukken 4 en 5:

Een gast is een bezoeker die één of meer nachten achtereenvolgend in een logiesaccommodatie verblijft.

Navolgende personen tellen niet mee voor de statistiek logiesaccommodaties:

- Vaste gasten, d.w.z. bezoekers die meer dan twee maanden in een hotel of pension verblijven.
- Bezoekers die een vaste standplaats op een kampeerterrein of een huisje voor langer dan twee maanden hebben gehuurd.
- Asielzoekers, ook niet als ze korter dan twee maanden in een accommodatie verblijven.

Per maand worden de in die maand vertrokken gasten waargenomen, ongeacht in welke maand de gast aangekomen is. Het is mogelijk dat een persoon twee of meerdere malen in een maand in dezelfde accommodatie of in verschillende accommodaties als gast wordt geteld.

Georganiseerde reis

Een reis in het kader van een vakantie waarbij logies en/of vervoer geboekt zijn bij:

- een reisbureau of ANWB-kantoor;
- een bank, warenhuis, postkantoor, VVV-kantoor, vakantieboekingscentrale van de VVV;
- een boekingscentrale van een hotel- of bungalowketen;
- rechtstreeks bij een reisorganisatie (vervoersmaatschappij, accommodatieverschaffer of andere bemiddelende instantie).

Groepsaccommodatie

Voor hoofdstuk 5:

Een accommodatie met ten minste 20 slaappleaatsen die logies overwegend aan personen in groepsverband (geen gezinsverband zijnde) verstrekt, met slaapgelegenheid in kamers, zalen, huisjes, tenthuisjes, appartementen en/of tenten, die gasten mogelijk met 'vreemden' moeten delen. Tot groepsaccommodaties worden gerekend: kampeerboerderijen, vakantiehuizen, kindervakantiehuizen, scoutinghuizen, natuurvriendenhuizen, tentenkampen en logiesaccommodaties behorende tot watersportcentra en maneges.

Hotel

Voor de hoofdstukken 4 en 5:

Een accommodatie met slaappleaatsen voor logiesverstrekking in overwegend één- en tweepersoons-kamers tegen boeking per nacht, waar afzonderlijke maaltijden, kleine etenswaren en dranken kunnen worden verstrekt aan gasten en aan passanten. Hierbij is een gast iemand die overnacht in de accommodatie, en een passant iemand die niet blijft overnachten. Ook appartementen met hoteldienstverlening behoren hiertoe.

Hoteldienstverlening

Dit is het gedurende het verblijf schoonhouden van kamers en opmaken van bedden. Verder kunnen nog andere diensten ter beschikking worden gesteld zoals receptie, room- en telefoonservice.

Huisjescomplex (of huisjesterrein)

Dit is een complex met slaappleaatsen, bestaande uit een aantal zomerhuisjes, (vakantie)bungalows of (vakantie)appartementen, die hoofdzakelijk voor verhuur door de exploitant of beheerder van het complex beschikbaar zijn. Als bungalow of zomerhuisje worden in dit verband ook appartementen zonder hoteldienstverlening beschouwd, die vaak deel uitmaken van een groter gebouw.

Niet als huisjescomplexen worden beschouwd:

- complexen tweede woningen waarvan de individuele woningen in eigendom zijn van afzonderlijke particulieren en die niet hoofdzakelijk beschikbaar zijn voor verhuur door de exploitant van het complex;

- complexen appartementen die verhuurd worden met hoteldienstverlening; deze worden beschouwd als (appartementen)hotel.

Inkomend Toerisme

Inkomend toerisme behelst de activiteiten van toeristen tijdens hun reizen in een ander land dan hun land van herkomst.

Jachthaven, exploitant van jachthavens

Een bedrijf of instelling met als hoofdactiviteit het exploiteren van één of meer jachthavens. Een jachthaven is een accommodatie met zomerligplaatsen of passantenligplaatsen voor pleziervaartuigen.

Jeugdaccommodatie

Voor hoofdstuk 5:

Als zodanig worden beschouwd jeugdhotels en jeugdherbergen.

Jeugdherberg

Een accommodatie met ten minste vijf slaappleaatsen voor overwegend jeugdige gasten, met slaapgelegenheid in kamers en/of zalen die men mogelijk met 'vreemden' moet delen.

Jeugdhotel

Hotel met ten minste vijf slaappleaatsen voor overwegend jeugdige gasten, met slaapgelegenheid die men niet met 'vreemden' hoeft te delen.

Kampeerterein

Voor hoofdstuk 5:

Terrein of een deel van een terrein met ten minste 20 toeristische slaappleaatsen en met wasgelegenheid en toiletten, waarop kan worden overnacht in tenten, toercaravans, kampeerauto's, stacaravans, tenthuisjes of trekkershutten.

Korte vakantie

Verblijf buiten de eigen woning voor ontspanning of plezier met ten minste één en ten hoogste drie opeenvolgende overnachtingen. Het gaat daarbij zowel om binnen- als buitenlandse vakanties. Ook het logeren bij familie, vrienden of kennissen in het buitenland valt onder het begrip vakantie. Een verblijf bij familie, vrienden of kennissen in Nederland telt echter niet mee, tenzij de bewoners de hele tijd of de meeste dagen afwezig waren.

Lange vakantie

Verblijf buiten de eigen woning voor ontspanning of plezier met ten minste vier opeenvolgende overnachtingen. Het gaat daarbij zowel om binnen- als buitenlandse vakanties. Ook het logeren bij familie, vrienden of kennissen in het buitenland

valt onder het begrip vakantie. Een verblijf bij familie, vrienden of kennissen in Nederland telt echter niet mee, tenzij de bewoners de hele tijd of de meeste dagen afwezig waren.

Logiesaccommodatie

Voor de hoofdstukken 4 en 5:

Een ruimte, zowel overdekt als in de open lucht, die bestemd, ingericht en in gebruik is voor het tegen betaling overnachten door gasten. Een accommodatie kan meerdere logiesvormen aanbieden. In deze publicatie worden als logiesaccommodatie aangemerkt: hotels en pensions, jeugdaccommodaties (jeugdhotels en jeugdherbergen), groepsaccommodaties, huisjescomplexen, kampeerterreinen en mengvormen van deze accommodaties.

Mengvormen. In de praktijk komen de hierboven vermelde logiesvormen vaak in combinatie voor. Wordt een combinatie aangetroffen van hotel/pension met een andere logiesvorm, waarbij de slaappleatscapaciteit in beide sectoren boven de gestelde waarnemingsgrens ligt, dan wordt de accommodatie beschouwd en behandeld als twee accommodaties. Bij een mengvorm van kampeerterreinen, huisjescomplexen en/of groepsaccommodaties worden alleen die onderdelen waargenomen die boven de waarnemingsgrens liggen.

Logiesvorm

Voor de hoofdstukken 1, 2 en 3:

Als van meerdere logiesvormen gebruik is gemaakt, wordt die vorm genoteerd waarin de meeste nachten zijn doorgebracht.

Bij de *Seizoenrecreatieve logiesvormen* zijn ondergebracht: een zomerhuisje, vakantie-bungalow, tweede woning, stacaravan, kajuitboot of volkstuinthuisje of boot in het bezit van het huishouden en een eigen tent, bungalowtent, tourcaravan, vouwcaravan of vouwwagen of tent op een vaste seizoen- of jaarplaats.

Onder toeristische logiesvormen worden verstaan:

- Woning van familie, vrienden of kennissen,
- Woning van een andere particulier,
- Hotel,
- Pension, bed & breakfast,
- Appartement,
- Zomerhuisje, vakantiebungalow (gehuurd),
- Tent, bungalowtent,
- Caravan, vouwwagen, camper,
- Boot (cruiseschip en gehuurde zeilboot of motorjacht),
- Jeugdherberg of andere groepsaccommodatie,
- Overige logiesvormen.

Niet-georganiseerde reis

Een vakantie reis waarbij men:

- het logies rechtstreeks bij de eigenaar boekte;
- of zonder te reserveren op pad ging;
- of op een vaste seizoen- of jaarplaats verbleef;
- of in een eigen recreatief onderkomen verbleef.

Overnachting (of nacht)

Elke nacht die een gast doorbrengt in een logiesaccommodatie, voor zover dit er geen is van een vaste gast in een hotel of pension of van een vaste huurder van een huisje of vaste standplaats op een kampeertrein.

Participatie, deelname

Het aandeel van de bevolking (of een categorie daaruit) dat in de periode waarop de analyse betrekking heeft ten minste eenmaal een vakantie heeft doorgebracht.

Passant

Een passant (in een hotel) overnacht niet.

Pension

Een accommodatie met tenminste vijf slaappleaatsen voor logiesverstrekking in overwegend één- en tweepersoons-kamers tegen boeking anders dan per nacht, waar afzonderlijke maaltijden, kleine etenswaren en dranken kunnen worden verstrekt aan gasten doch niet aan passanten. Hierbij is een gast iemand die overnacht in de accommodatie, en een passant iemand die niet blijft overnachten.

Recreatieve activiteiten (Dagrecreatie)

Dit zijn alle activiteiten die iemand voor zijn plezier onderneemt. Bijvoorbeeld: een dagje naar het strand of pretpark, wandelen, sporten, bezoek aan museum, theater of café, een rondvaart, de wekelijkse zangavond, uit eten gaan, winkelen voor het plezier.

Reisverkeer

Met ingang van 2002 worden financiële gegevens met betrekking tot inkomend en uitgaand reisverkeer niet meer samengesteld door De Nederlandsche Bank, maar door het CBS. Elk kwartaal publiceert het CBS voortaan in Statline cijfers over de invoer resp. de uitvoer van reisverkeersdiensten van Nederland uit/naar de belangrijkste partnerlanden, verbijzonderd naar privé dan wel zakelijk verkeer. Het onderdeel reisverkeer binnen de diensten verschilt van de meeste internationale diensten omdat de consument het kenmerkende karakter geeft aan het reisverkeer. De consument (of de reiziger) gaat naar een andere economie om goederen en/of diensten te verkrijgen. Daarom is reisverkeer, in afwijking van de meeste overige diensten, geen specifiek product, maar veel meer een scala van goederen en

diensten die de reiziger in het buitenland gebruikt. Het uitgaande reisverkeer is de invoer van de dienst: de Nederlandse reiziger in het buitenland. Het inkomende reisverkeer is de uitvoer van de dienst: de buitenlandse reiziger in Nederland.

Een *reiziger* is een individu dat korter dan een jaar verblijft in een land waarvan hij/zij geen ingezetene is.

Reisverkeer omvat alle goederen en diensten die tijdens het reisverblijf zijn verkregen. De meest voorkomende goederen en diensten zijn logies, voedingsmiddelen, drank, amusement en vervoer binnen de bezochte landen, en cadeaus, souvenirs en andere artikelen die aangekocht zijn voor het eigen gebruik van de reiziger en die meegenomen worden uit het bezochte land. Uitgesloten is internationaal passagiersvervoer, een onderdeel van vervoersdiensten. Vakantiegangers betalen vaak één prijs voor de gehele reis en kunnen vaak geen onderscheid maken tussen accommodatie-uitgaven en transportuitgaven. In overleg met de reisbranche heeft het CBS hiervoor correctiefactoren gekwantificeerd.

Inkomend reisverkeer

Een eigen bron over het niveau van de bestedingen van buitenlanders in Nederland is nog niet voorhanden. Het CBS baseert zich daarom nog op de cijfers van De Nederlandsche Bank. Deze cijfers over 2001 zijn voor de jaren vanaf 2002 geëxtrapoleerd aan de hand van gegevens uit de Statistiek Logiesaccommodaties en de waardemutaties van privé-bestedingen van buitenlanders in Nederland volgens Nationale Rekeningen.

Seizoen

Bij het Continu Vakantie Onderzoek omvat de zomerperiode 22 weken in de maanden mei–september. De winterperiode omvat de overige 30 weken.

Winterperiode: oktober–april van het jaar daaropvolgend

Zomerperiode: mei–oktober

De dag waarop een vakantie begint is bepalend voor de toedeling aan een bepaald seizoen.

Voor het onderzoek Dagrecreatie is de volgende indeling gebruikt:

Winter: december 2007–februari 2008;

Voorjaar: maart 2008–mei 2008;

Zomer: juni 2008–augustus 2008;

Herfst: september 2008–november 2008.

Slaapplaats

Ieder bed of andere ruimte in een logiesaccommodatie waar één persoon kan slapen. Tweepersoons-bedden worden als twee slaappleatsen geteld. Bijzetbedden in hotels worden niet meegeteld; bedden in dependances wel. Op kampeertreinen telt een standplaats voor vijf slaappleatsen. Vast verhuurde standplaatsen en vast verhuurde huisjes worden niet meegeteld.

Slaapplaatsbezettingsgraad

Voor hoofdstuk 5:

Dit is het aantal overnachtingen in een bepaalde periode gedeeld door het product van het aantal slaappleaatsen en het aantal dagen van de betreffende periode (bruto slaappleaatsbezettingsgraad). De netto bezettingsgraad gaat uit van de capaciteit in accommodaties die op dat moment geopend zijn voor gasten. Een voorbeeld:

Stel dat het aantal overnachtingen in januari, februari en maart respectievelijk 1 000, 1 200 en 1 800 bedraagt en het aantal slaappleaatsen in de geopende accommodaties respectievelijk 100, 120 en 150, dan is de netto bezettingsgraad in het eerste kwartaal $0,36 (= (1\ 000 + 1\ 200 + 1\ 800) / (31 \times 100 + 28 \times 120 + 31 \times 150))$, uitgedrukt als percentage: 36%.

Bij het gebruik van de aldus berekende bezettingsgraad dient men zich te realiseren dat:

- de kamer-, huisjes- en standplaatsbezetting veelal aanmerkelijk hoger is dan de slaappleaats-bezetting, omdat meestal niet alle slaappleaatsen van deze verblijfs-eenheden bezet worden.
- bezetting door vaste gasten in hotels en pensions niet inbegrepen is.
- Alleen de netto slaappleaatsbezettingsgraad wordt gepubliceerd.

Sterindeling

In 2005 is het Bedrijfschap Horeca gestart met een herwaardering van de sterindeling volgens de Benelux. Deze overgang heeft in het bijzonder in 2006 en 2007 plaatsgevonden.

De indeling die het CBS hanteert in de statistiek logiesaccommodaties, is de indeling zoals de accommodatie deze hanteert dat jaar. Dit heeft tot gevolg dat de cijfers naar ster in 2006 en 2007 zowel bedrijven volgens de oude (Benelux) als de nieuwe (nationale) indeling in zich hebben. Dien ten gevolge zijn cijfers naar de sterindeling van 2006, 2007 en de sterindeling van daarvoor niet volledig vergelijkbaar. Zo geldt tevens dat de sterindeling van de jaren na 2007 niet vergelijkbaar zijn met de sterindeling van de jaren erna.

Toerisme

De activiteiten van personen die reizen naar en verblijven op plaatsen buiten hun normale omgeving, voor niet langer dan een (aaneengesloten) jaar, om redenen van vrijetijdsbesteding, zaken en andere doeleinden die niet zijn verbonden met het uitoefenen van activiteiten die worden beloond vanuit de plaats die wordt bezocht. Buitenlanders die in Nederland komen werken en betaald worden door mensen, organisaties of bedrijven in Nederland tellen dus niet mee als toerist. Zakelijke reizigers op dienstreis of congres tellen wel mee. Binnenlandse reizigers die forensen, vracht vervoeren, of als verkoper reizen tellen niet mee. Verder kunnen we eendaagse (of dag-) en meerdaagse toeristen onderscheiden.

De normale omgeving van een persoon is de directe nabijheid van zijn of haar huis en plaats van werk of studie en andere plaatsen die regelmatig worden bezocht.

Toelichting: deze definitie is weliswaar internationaal geaccepteerd, maar erg algemeen. Elk land vult het anders in met frequentie / tijd en/of afstandscriteria. In Nederland hanteren wij twee criteria waaraan samen moet zijn voldaan: bezoeken die 1) langer duren dan twee uur en 2) gedaan zijn vanuit een recreatief toeristisch of zakelijk toeristisch motief zijn bezoeken buiten de normale omgeving en dus toeristisch.

Toeristische logiesvorm

Zie onder: Logiesvorm.

Toeristische slaappleaats

Slaappleaats in een toeristische logiesvorm

Toeristische vakantie

Vakantie waarbij voornamelijk van toeristische logiesvormen gebruik is gemaakt.

Uitgaand toerisme

Uitgaand toerisme betreft de activiteiten van een inwoner van een bepaald land buiten zijn/haar land.

Uitgaven

Zie: Bestedingen, en Vakantie-uitgaven

Vakantieduur

De vakantieduur omvat de totale duur in dagen van een vakantie, inclusief de dag van vertrek en van terugkeer.

Vakantieganger

Een persoon die een lange of korte vakantie doorbrengt. Achter iedere vakantie staat één vakantieganger.

Vakantieland

Het land waar men het grootste aantal overnachtingen heeft doorgebracht.

Vakantie-uitgaven

Dit zijn de specifieke kosten, die gemaakt zijn voor de vakantie zelf, dat wil zeggen reiskosten, verblijfkosten, uitgaven aan voeding en overige kosten die rechtstreeks verband houden met de vakantie zoals verzekeringen, entrees, souvenirs, foto- en filmmateriaal. De uitgaven aan duurzame recreatiegoederen, zoals caravan, tent, boot, kampeeruitrusting en dergelijke zijn buiten beschouwing gelaten, omdat ze niet aan één vakantie kunnen worden toegerekend. Dit geldt ook voor de huur van een vaste stand- of ligplaats, die eveneens voor een onbekend aantal vakanties wordt benut.

Als een respondent de vakantie-uitgaven niet meer wist, is gevraagd om dit aan de hand van een gedetailleerde klassenindeling zo goed mogelijk te schatten. Achteraf is bij deze vakanties voor de berekening van de gemiddelde uitgaven uitgegaan van het klassemidden van de aangegeven categorie.

Vaste gast

Bezoeker die meer dan twee maanden in een hotel of pension verblijft.

Vervoermiddel

Bij het Continu Vakantie Onderzoek is uitsluitend gevraagd naar het vervoermiddel waarmee op de heenreis de langste afstand werd afgelegd.

Bij de indeling naar vervoermiddelen zijn in de categorie 'boot' zeilboten, motorjachten en schepen voor zee- of riviercruises ondergebracht. Veerboten en ferry's zijn als een afzonderlijke categorie vermeld of bij de 'overige vervoermiddelen' ondergebracht.

Watersportclubs en organisaties

Clubs waarvan de leden als hoofdactiviteit één of andere vorm van watersport beoefenen zoals zeilen, roeien, motorbootvaren, surfen of waterskiën. Watersportclubs kunnen bovendien het beheer voeren over een of meer jachthavens. Sporten als vissen, ijszeilen, zwemmen of duiken worden hier niet tot de watersport gerekend.

Werkgelegenheid

Voor een inzicht in de werkgelegenheid in de sector Toerisme en recreatie is tabel 9.6 samengesteld. De gegevens komen uit de Enquête Werkgelegenheid en Lonen (EWL). Met de EWL wordt informatie verzameld over het niveau, de ontwikkeling en de verdeling van het aantal banen, de verdiende lonen en de arbeidsduur van werknemers. In de CBS-database Statline zijn gedetailleerde gegevens beschikbaar over de economische activiteit van de werknemers. Uit deze gegevens is een selectie gemaakt van bedrijfsklassen en -subklassen op geleide van richtlijnen van de Tourism Satellite Accounts van de Europese Unie. Dat heeft geleid tot de indeling van de voorkolom van tabel 9.6.

Werknemers zijn mensen die arbeid verrichten tegen loon of salaris. Omdat een werknemer bij meerdere bedrijven kan werken, hebben de uitkomsten betrekking op het totaal aantal banen van werknemers (en niet op het aantal werknemers). In deze aantallen banen tellen alle banen mee, ongeacht hun arbeidsduur. Ook directeurs die tevens grootaandeelhouder zijn worden meegeteld.

Niet meegeteld worden zelfstandige ondernemers. Daarom geven de cijfers niet de totale werkgelegenheid weer.

Op grond van de regels m.b.t. geheimhouding van gegevens van afzonderlijke bedrijven zijn er geen cijfers over het aantal banen in het passagiersvervoer door de lucht en in de dienstverlening voor het (personen)vervoer.

Onderzoeken

In 'Toerisme en recreatie in cijfers' wordt gebruik gemaakt van cijfermateriaal uit verscheidene bronnen. Dit leidt soms tot verschillen in uitkomsten over hetzelfde onderwerp. Zo geven zowel de statistiek over het onderdeel reisverkeer van de betalingsbalans als de statistiek Inkomend Toerisme informatie over de bestedingen van de buitenlandse toeristen in Nederland. Dit laatste cijfer slaat op de buitenlandse toeristen die overnachten in Nederlandse logiesaccommodaties. Het cijfer van het inkomend reisverkeer bevat ook de bestedingen van andere categorieën buitenlandse toeristen zoals de bestedingen van niet-ingezetenen in het bezit van een tweede woning of een boot, van buitenlandse passagiers op cruises en andere boottochten, van bezoek aan familie en vrienden door de buitenlandse toerist en van de buitenlandse toerist op doortocht. Definitieverschillen en verschillen in populatieafbakening en methoden van onderzoek verklaren in belangrijke mate de optredende variatie in uitkomsten. Dit geldt eveneens voor de cijfers over overnachtingen in logiesaccommodaties in Nederland van het Continu Vakantie Onderzoek en die van de Statistiek logiesaccommodaties.

Nauwkeurigheid

Omdat dit boekje een globaal beeld wil geven is de nauwkeurigheid vaak op het niveau van tienduizendtallen, waarbij als teleenheden 'x 1 000' wordt vermeld. In andere publicaties worden nauwkeuriger cijfers over dezelfde onderwerpen verstrekt.

Het Continu Vakantie Onderzoek 2006

Doel van het onderzoek

Het Continu Vakantie Onderzoek (CVO) heeft tot doel om informatie te verstrekken over de lange en korte vakanties van Nederlanders.

Vanaf 2002 is het Continu Vakantie Onderzoek opnieuw opgezet. Een gevolg daarvan is dat de uitkomsten vanaf het vakantiejaar 2002 niet goed te vergelijken zijn met die van voorgaande onderzoeken. Het verschil met voorgaande jaren wordt onder meer veroorzaakt door een verruiming van de vakantiedefinitie. Zo worden vanaf 2002 ook de vakanties bij familie, vrienden of kennissen in het buitenland meegeteld. Daarnaast is ten opzichte van de vorige opzet de begindatum van het vakantiejaar twee maanden naar voren gehaald. Het verslagjaar 2002 begon daardoor op 1 oktober 2001.

Door wijzigingen in de vragenlijst is ook de indeling van enkele kenmerken van de vakanties en vakantiegangers aangepast, waardoor ook een verschil met de oude opzet ontstond. Een ander punt van verschil is de methode van waarneming. Bij het vernieuwde CVO wordt gebruik gemaakt van [Capi@Home](#). De vragenlijsten worden daarbij via een eigen pc ingevuld en via een modem naar TNS-NIPO verzonden. In het vorige CVO vond de waarneming via een schriftelijke enquête plaats.

Het CVO wordt jaarlijks gehouden onder een steekproef van netto circa 6 500 à 7 000 personen. Ten opzicht van de CVO's t/m 2001 betekent dit bijna een verdubbeling, waardoor de betrouwbaarheid in gunstige zin is beïnvloed. Bij de interpretatie van de uitkomsten moet men er echter rekening mee houden dat een steekproef niet altijd exacte uitkomsten oplevert, maar dat de uitkomsten statistische marges kennen. De grootte daarvan is mede afhankelijk van het aantal personen of vakanties in de onderscheiden categorieën waar de uitkomsten betrekking op hebben. Voor meer informatie hierover kunt u de publicatie 'Vakanties van Nederlanders' raadplegen.

Onderzoek Dagrecreatie 2006–2007

Het Onderzoek Dagrecreatie heeft tot doel een beeld te schetsen van de dagrecreatie in Nederland in al zijn facetten. Het onderzoek is een vijfjaarlijkse telefonische enquête gehouden onder personen woonachtig in Nederland. Per dagtocht worden gegevens verzameld over datum en tijd, vertrekplaats en bestemming, activiteiten, reisgezelschap, vervoer en uitgaven. De dagtochten die worden gemaakt vanaf een vakantiebestemming vallen buiten het kader van het onderzoek. Het onderzoek van 2006/'07 vond plaats van 1 oktober 2006 tot en met 30 september 2007.

Populatie

De doelpopulatie voor het Onderzoek Dagrecreatie zijn alle personen woonachtig in Nederland, ongeacht de leeftijd. Personen woonachtig in institutionele huishoudens (verzorgingstehuizen, verpleeghuizen enz.) worden niet in het onderzoek meegenomen. Proefpersonen worden getrokken uit de Gemeentelijke Basis Administratie. Iedere twee weken word een nieuwe groep proefpersonen benaderd. Er word bij het bepalen van de grootte van de te trekken steekproef rekening gehouden met o.a. uitval door non-respons en selectieve uitval van proefpersonen (proefpersonen die bijvoorbeeld geen telefoonnummer of een geheim nummer hebben).

Bij dit onderzoek werden om en nabij 21.500 personen benaderd. 1100 personen namen uiteindelijk deel aan het onderzoek.

Deelname aan onderzoek

Het onderzoek bestaat uit twee delen: Allereerst vindt de werving plaats. Dat gebeurt middels een telefonisch vraaggesprek waarin aan de steekproefpersonen gevraagd wordt of ze bereid zijn om gedurende ongeveer twee weken (van de 1e t/m de 15e of van de 16e t/m de laatste dag van de maand) bij te houden welke dagtochten ze hebben gemaakt. Als ze hiertoe bereid zijn wordt het vraaggesprek voortgezet met enkele algemene vragen over hun deelname aan recreatieactiviteiten en over hun achtergrondkenmerken.

Het tweede deel van het onderzoek bestaat uit tweetal telefonische peilingen van de ondernomen dagtochten: één over de eerste week en één over de tweede week van de onderzoeksperiode. Per dagtocht worden gegevens verzameld over datum en tijd, vertrekplaats en bestemming, activiteiten, reisgezelschap, vervoer en uitgaven.

Wanneer de proefpersoon jonger is dan 12 jaar, worden de vragen namens het kind beantwoord door een ouder of verzorger van het kind. Kinderen ouder dan 12, maar jonger dan 16 jaar mogen desgewenst zelf de vragen beantwoorden of dit door een ouder of verzorger laten doen.

Ophoging

Bij de ophoging van de uitkomsten van de steekproef naar de hele bevolking wordt de verdeling van personen naar leeftijd en geslacht, stedelijkheid en grootte van het huishouden aangepast aan die van de bevolking. De herweging vindt voor ieder van de 24 groepen plaats. Op die manier vindt een correctie plaats voor de lagere respons tijdens de vakantiemaanden.

Nauwkeurigheid

Het onderzoek betreft een steekproef. De uitkomsten kennen daarom nauwkeurigheidsmarges. Bij de interpretatie van de uitkomsten dient hiermee rekening te worden gehouden.

Vergelijkbaarheid met voorgaande onderzoeken

Het Onderzoek Dagrecreatief 2006/'07 is op dezelfde wijze uitgevoerd als de Onderzoeken Dagrecreatie uitgevoerd in 2001/'02, 1995/'96 en 1990/'91. De resultaten van deze onderzoeken zijn zodoende onderling vergelijkbaar.

Onderzoek logiesaccommodaties

Het onderzoek logiesaccommodaties heeft tot doel maandelijks het aantal gasten en hun overnachtingen naar nationaliteit te bepalen. Er zijn in Nederland om en nabij 7 500 accommodaties die logies verstrekken, daarvan worden er om en nabij 2 300 benaderd voor maandelijks deelname aan het onderzoek.

Satellietrekening Toerisme

De Satellietrekening Toerisme (SRT) beoogt als satellietrekening van de Nationale Rekeningen (NR) het toerisme te beschrijven in nauwe aansluiting op de concepten, definities en uitkomsten van de NR. Daardoor is het mogelijk het toerisme met de rest van de economie te vergelijken. Door de methode van de Recommended Methodological Framework (RMF) te volgen worden ook internationale vergelijkingen mogelijk. De nadruk van de RMF methodiek ligt op het gebruik door toeristen van goederen en diensten. Om de bronnen op dit gebied te kunnen benutten, diende allereerst bepaald te worden wat onder een 'toerist' wordt verstaan.

Toerist/bezoeker

Het RMF definieert een toerist/bezoeker als iedereen die zich buiten zijn 'normale omgeving' (zoals huis en werk) begeeft voor minder dan twaalf maanden, waarbij het belangrijkste doel van de reis anders is dan het uitoefenen van activiteiten die vanuit de bezochte plaats beloofd worden. In dit onderzoek werd gekozen om

motief en duur van de tocht als criteria te gebruiken om te bepalen of iemand buiten zijn “normale omgeving” reist. Iemand met een toeristisch motief, die een tocht langer dan 2 uur maakt, wordt gezien als toerist. Het RMF rekent naast recreatieve uitstapjes ook zakelijke tochten tot het toerisme. In combinatie met de duur van de tocht worden in de SRT de volgende typen toeristen onderscheiden:

Onderscheiden typen toeristen

Eendaags		Meerdaags = met overnachting	
recreatief	zakelijk	recreatief	zakelijk

Diensten

Het RMF onderscheidt enkele soorten producten, al naar gelang het directe belang voor het toerisme. Kenmerkende toeristische diensten zijn essentieel voor het toerisme. De volgende hoofdcategorieën worden onderscheiden:

- Hotels en overige logiesaccommodaties;
- Maaltijd- en drankverstrekking;
- Vervoer;
- Reisbemiddeling en reisorganisaties;
- Amusement en cultuur;
- Sport, bioscoop en overige recreatie;
- Overige toeristische diensten.

De tabel over het aanbod (9.4) geeft de productie van kenmerkende (karakteristieke) toeristische diensten weer. In de SRT wordt onderzocht wat de totale productie van die diensten is en welk deel daarvan daadwerkelijk door toeristen wordt geconsumeerd. Hoe groter het gebruik van een bepaalde dienst door toeristen is, hoe meer de productie van die dienst van het toerisme afhankelijk is. Met de gegevens van het gebruik kan vervolgens worden bepaald van welk type toerist het totale gebruik van de dienst het meest afhankelijk is.

De tabel over het gebruik (9.4) geeft de totale consumptie weer door Nederlandse en buitenlandse toeristen, binnen Nederland (en een klein deel buiten Nederland).

Het toeristisch bruto binnenlands product (table 9.4) is gelijk aan de toegevoegde waarde gegenereerd door toerisme, gegeven het feit dat ze deel uitmaken van de zogenaamde finale consumptie inclusief product gerelateerde belasting en subsidies.

Explanatory notes on definitions and studies used

Definitions

Bed-place

Every bed or space in a tourist accommodation where one person can sleep. Twin beds are counted as two bed-places. Occasional beds in hotels are not counted; beds in annexes are. A campsite pitch is counted as five bed-places. Fixed campsite pitches and permanently rented holiday cottages are not included.

Bed-place occupancy rate

Chapter 5:

The gross occupancy rate of bed-places is obtained by dividing total overnight stays in a period by the product of the bed-places and the number of days of that period for the same group of accommodations. The net occupancy rate of bed-places is obtained by dividing total overnight stays in a period by the product of the bed-places and the number of days on which the bed-places are actually available for guests, and multiplying the quotient by 100 to express the result as a percentage. Only the net occupancy rate is published.

Example: If the numbers of overnight stays in January, February and March are 1,000, 1,200 and 1,800, and the numbers of bed-places in open accommodations for each month are: 100, 120 and 150, the net occupancy rate in the first quarter is then $0.36 (= (1,000 + 1,200 + 1,800) / (31 * 100 + 28 * 120 + 31 * 150))$, or 36%. When using this occupancy rate, one should be aware that:

- room, dwelling and site occupancy rates are usually much higher than the bed-place occupancy rate, because in general not every bed-place of these units is occupied;
- guests staying longer than two months are not included, because they are not considered to be tourists or visitors.

Boarding house

Chapters 4 and 5:

Tourist accommodation with at least five bed-places providing lodging accommodation, usually in single or double rooms, not on a night-to-night basis, where meals and other small consumptions may be provided for guests, but not for non-guests.

Campsites

Chapter 5

Campsites provide collective lodging facilities in enclosed areas for tents, caravans, trailers, mobile homes and shelters or cabins, with collective washroom and toilet facilities for. The figures cover tourist campsites with at least 20 bed-places.

Day trip

A day trip is a recreational activity for which a person is away from his or her usual environment for at least two hours, without an overnight stay.

Day trips include excursions departing from the usual environment (home, school, office, factory), and excursions departing from the homes of relatives or friends, if they are at home themselves, regardless of whether or not the night is also spent there. Day trips do not include visits to relatives or friends, and excursions starting from a holiday address: hotel, boarding house, bed & breakfast, apartment, holiday cottage, campsite, second home, caravan, camper.

A day trip may comprise at most three consecutive recreational activities, e.g. visiting a museum, making a round trip, dining. If there was more than one activity during the day trip, the activity that took the longest time is marked as the most important.

Each 'day trip' refers to one person. A family of four who visit an attraction together is counted as four day trips.

Destination

The holiday destination is the country where the largest number of nights was spent. The destination of domestic holidays is indicated by municipality codes. Holidays abroad (outbound holidays) use country codes, and tourist regions of some countries. If an equal number of nights is spent at two or more locations, the destination furthest away from the respondent's home is taken.

For day trips the destination is the place where the visitor has been. If the visitor went to more than one place, the place that is furthest away from the place of departure is used. If a respondent did not know the name of the place, the name of the province is used.

Domestic tourism

Domestic tourism comprises the activities of residents of a given country travelling to and staying in places only within that country but outside their usual environment.

Employment

Table 9.6 provides an insight into the employment situation in the tourism and recreation industry. The data are derived from the employment and earnings survey (Enquête Werkgelegenheid en Lonen, EWL). The purpose of this survey is to collect information on the level, development and distribution of jobs, wages earned and employee working hours. Statistics Netherlands' StatLine database has detailed figures on economic activities of employees. Data were selected from this source on the number of jobs in various branches of industry based on the guidelines of the Tourism Satellite Accounts of the European Union. This selection resulted in the first column of the table.

Employees are persons working for a wage or salary. As an employee may work for more than one enterprise, the data present the total number of jobs of employees, not the total number of employees. All jobs are counted, irrespective of the weekly working hours. As manager-shareholders are also counted in these statistics, while self-employed persons are not, the figures do not represent the complete employment situation.

Data on several branches of the tourism industry are lacking because of confidentiality regulations.

Expenditure of households

See: Household expenditure.

Group accommodation

Chapter 5:

An establishment providing lodging accommodation mainly to groups of persons (not families), with at least 20 bed-places, arranged in rooms, dormitories, cottages, dwelling-type units and/or tents that tourists may have to share with 'strangers'. These include farmyard campsites, holiday homes (for children), holiday camps, scout camps, ecological/nature camps, marina lodgings, accommodations belonging to riding schools.

Guest

See: Tourist.

Holiday cottage park

Chapters 4 and 5:

Collective lodging facility with at least 20 bed-places under common management, such as a cluster of holiday cottages arranged as dwelling-type accommodation and providing limited hotel services (not including daily bed-making and cleaning). Also includes holiday apartments without hotel service, often located in an apartment building.

Not included in this definition are:

- Groups of individually owned second homes which are generally not for rent through a common manager.
- Holiday homes with full hotel service; these are included under hotels.

Holiday expenditure

This covers the spending specifically on the actual holiday, i.e. on transport, lodging, food, and other spending directly related to the holiday such as insurance, entrance fees, souvenirs, photo and film material. Spending on durable recreational consumer goods such as caravans, boats, camping equipment, etc. is not included as it cannot be charged to one holiday. The same applies for the rent of a permanent campsite pitch or berth that may be used for an unknown number of holidays.

Holiday length

The total length of a holiday measured in days, including the days of departure and of return.

Holiday (long)

Until 2002: Stay away from home for leisure or recreation purposes with at least four consecutive nights spent away from home but not at the home of relatives or friends. From 2002 onwards: Stay away from home for leisure or recreation purposes with at least four consecutive nights spent away from home. Stays at the home of relatives or friends abroad are also included. Stays at the homes of relatives or friends in the Netherlands are not included, unless the habitual occupants were away from home for all or most of the time.

Holidaymaker

A person who is on holiday. Every holiday has one holidaymaker.

Hotel

Chapters 4 and 5:

Tourist accommodation with at least 5 bed-places providing not only lodging accommodation, usually in single or double rooms, on a night-to-night basis, but also certain services including room service, daily bed-making and cleaning of sanitary facilities. A hotel may provide meals and other small consumptions to guests as well as to non-guests. This category includes apartment-hotels providing hotel services.

Hotel services

These comprise cleaning the room and making beds during a hotel stay. Other services may be reception, room and telephone services.

Household expenditure

Household expenditure consists of the value of goods and services purchased during the period under review by resident households (total retail price) in the Netherlands or abroad to satisfy individual needs and desires (non-productive ends). This includes consumption-related transfers to government and to non-profit institutions. Payments that are deductible from the gross income, such as premiums for health insurance and alimony, are not part of expenditure, nor are expenses for savings and investment. Moreover, mortgages and the purchase of a house are not part of household expenditure, but the gross economic rent value of owner-occupied houses is included. The gross rent value is the rent that would be due if the house were rented. The definition of rental value was changed in the Budget Survey 2000 (see below).

Household expenditure is classified by function: goods and services satisfying specific needs are grouped together. Thus petrol expenses are grouped with transport and communication, and rents with housing. Budget surveys are subject

to underreporting in some categories, e.g. hotels and restaurants, recreation, alcoholic beverages and tobacco consumption.

The definition of the rental value of the house was changed in the 2000 Budget Survey. In the 1990s these figures were based on valuations by real estate agents. From the 2000 Budget Survey, the calculation of rental value links up with that in the National Accounts; it is now calculated on the basis of the rent of a comparable rented house according to nine characteristics. More details on the method of calculation can be found in Statistics Netherlands' database StatLine: [www.cbs.nl/StatLine/Labour, income and social security/Consumption/Actual individual consumption households](http://www.cbs.nl/StatLine/Labour,_income_and_social_security/Consumption/Actual_individual_consumption_households).

Inbound tourism

Inbound tourism comprises the activities of non-residents in a country travelling to and staying in places in that country.

Length of a day trip

The length of day trips is calculated from the times of departure and arrival provided by the person making the day trip. A day trip lasts for at least two hours.

Long holiday

Absence from home for leisure or recreation purposes with at least four consecutive nights spent away from home. Stays at the home of relatives or friends abroad is also included. Stays at the home of relatives or friends in the Netherlands is not included unless the habitual occupants are away from home for all or most of the time.

Means of transport

The interview question in the Continuous Holiday Survey relates only to the means of transport used for the largest distance during the outward journey. In the classification of the means of transport the category 'boats' includes yachts, cabin cruisers, and sea and river cruise ships. Ferries either constitute a separate category, or are included in 'other means of transport'.

Occupancy rate

See: Bed-place occupancy rate.

Organised trip

A holiday for which lodging and/or transport was booked through a travel agent or tour operator, the national motoring organisation ANWB, a bank, post office, tourist office, department store, booking agency of a chain of hotels or holiday cottages.

Outbound tourism

Outbound tourism comprises the activities of residents of a given country travelling to and staying in places outside that country.

Overnight stay

Chapters 4 and 5:

Each night that a tourist spends in a tourist accommodation; excludes regular hotel and boarding house guests, and persons renting a fixed campsite pitch or permanently renting a holiday cottage.

Participation

The proportion of the population (or a population category) who took at least one holiday during the period under review.

Non-guest

A hotel visitor who does not stay overnight.

Recreational activities (Day trips)

All leisure activities. Examples: a day trip to the beach or an amusement park, walking, playing sports, visiting a museum, theatre or bar, a boat trip, singing in a choir, dining, shopping.

Season

In the Continuous Holiday Survey, the summer encompasses 22 weeks in the months May up to and including September. The winter covers the remaining 30 weeks.

Winter: October–April of the following year

Summer: May–September

For the Day trip survey the following definition of seasons was used:

Winter: December 2006–February 2007;

Spring: March 2007–May 2007;

Summer: June 2007–August 2007;

Autumn: September 2007–November 2007.

Short holiday

Stay away from home for leisure or recreational purposes with a minimum of one and a maximum of three consecutive nights spent away from home. Stays at the home of relatives or friends abroad are included. Stays at the homes of relatives or friends in the Netherlands are not included unless the habitual occupants were away from home for all or most of the time.

Tourism

The activities of persons travelling to and staying in places other than their usual environment for less than one consecutive year for leisure, business and other purposes, and whose main purpose of the trip is other than an activity remunerated from within the place visited.

Foreigners who come to the Netherlands to work and are paid by people, organisations or businesses in the Netherlands are not counted as tourists. Business travellers and conference visitors are counted as tourists. Travellers who commute or transport goods, and travelling salesmen are excluded. Day visitors can be distinguished from tourists who stay for more than one day.

A person's usual environment is the direct vicinity of his or her home and place of work or study and other places they regularly visit.

This definition is internationally accepted, but very general. Every country completes it with its own criteria of frequency, time and/or distance. In the Netherlands two criteria must be met: (1) trips take more than two hours, and (2) are made for leisure or business purposes outside the usual environment.

Tourist (guest)

Chapters 4 and 5:

A tourist is a visitor who spends one or more consecutive nights in a tourist accommodation.

The following persons are not included in the statistics:

- regular guests: visitors who spend more than two months in a hotel or boarding house;
- visitors who have rented a fixed campsite pitch or a holiday cottage for more than two months;
- asylumseekers, even if they stay in a lodging accommodation for less than two months.

Every month all tourists who departed in that month are counted, irrespective of the month in which they arrived. The same person may be counted more than once in the same tourist accommodation or in different accommodations.

Tourist accommodation

Chapters 4 and 5:

Any place, indoors or outdoors, equipped for and in use as a place where guest (tourists) can pay to stay overnight. One establishment may offer several types of accommodation. This publication includes the following types of tourist accommodation: hotels and boarding houses, including youth accommodations; other tourist accommodations comprising group accommodations, holiday dwellings, tourist campsites and combinations of these accommodations.

Mixed accommodation types

Tourist accommodations sometimes combine more than one type of accommodation. If in such cases the bed-place capacity exceeds the minimum required for any type of accommodation, each type in the combination is treated separately as hotel, holiday dwelling, campsite or group accommodation.

Tourist traffic

Since 2002 financial data on inbound and outbound tourism are no longer compiled by De Nederlandsche Bank (the Dutch central bank), but by Statistics Netherlands. Statistics Netherlands publishes quarterly data on tourist receipts and tourist expenses in relation to the main partner countries, broken down into travel for leisure and travel for business purposes. The item tourist traffic within the services classification differs from most international services in that the consumer defines the character of the traffic. The consumer or traveller/visitor enters another economy in order to acquire goods and/or services. Therefore, unlike most other services, tourist traffic is not a specific product, but a range of goods and services that the visitor uses abroad. Outbound tourism is the import of the service: the Dutch visitor abroad. Inbound tourism is the export of the service: the foreign visitor in the Netherlands.

A visitor is any person travelling to a place other than that of his/her usual environment for a period of less than 12 months.

Tourist traffic comprises all goods and services purchased during the trip. The most common goods and services are lodging, food, drinks, transport services and leisure within the countries visited, and presents, souvenirs and other articles bought for own use by the visitor or taken home from the visited country. International passenger traffic is excluded, as it is part of transport services. Holidaymakers often pay one price for the whole holiday package and thus cannot distinguish between spending on lodging and that on transport. Statistics Netherlands has quantified correction factors in consultation with the travel industry for this phenomenon.

Inbound tourist traffic

As there is as yet no proper source for data on the level of spending by visitors to the Netherlands, Statistics Netherlands uses data from the Dutch central bank. 2001 figures were extrapolated for 2002 using data from the statistics of accommodation establishments and value changes of private expenses of inbound visitors in the Netherlands according to the National Accounts.

Tourist holiday

Holiday in which mainly tourist accommodation is used.

Type of accommodation

Chapters 1, 2 and 3:

If a holidaymaker uses more than one type of lodging accommodation, the type in which he or she spends most nights is taken.

Seasonal types of accommodation include summer and holiday cottages, second homes, boats, caravans (touring and stationary), trailer tents and tents owned by the household.

Tourist accommodation is classified as follows:

- Home of relatives or friends,
- Private home,

- Hotel,
- Boarding house, bed & breakfast,
- Flat/apartment,
- Holiday cottage/home (rented),
- Tent,
- Caravan, trailer tent, camper,
- Boat, ship (cruise vessel, rented yacht or cabin cruiser),
- Youth hostel or other group accommodation,
- Other types of accommodation.

Unorganised trip

A holiday:

- for which accommodation is booked directly with the owner or manager;
- for which no accommodation or transport was booked before the day of departure;
- in a second home or permanently rented residence.

Water sport club and organisation

Club or organisation with members that practice a form of water sport such as sailing, rowing, surfing, waterskiing or motorboat sailing. Sports like fishing, ice sailing, swimming or diving are not included here.

Yacht-basin, developer of yacht-basins

Chapter 10:

A company or enterprise that exploits of one ore more yacht-basins as main purpose. A yacht-basin is an accommodation with summer berths or passer-by berths.

Youth accommodation

Chapters 4 and 5:

Youth hotel or youth hostel.

Youth hostel

A tourist accommodation with at least five bed-places catering mainly for young guests, offering accommodation to groups as well as to individual persons in rooms or dormitories that may have to be shared with 'strangers'.

Youth hotel

A tourist accommodation with at least five bed-places catering mainly for young guests, offering accommodation to individual persons in rooms not shared with 'strangers'.

Surveys

As the figures in Tourism and recreation in figures are derived from several surveys, figures on the same subject may differ. Both the section on tourist traffic in the

Balance of payments and the Inbound tourist survey, for example, publish figures on spending by foreign tourists in the Netherlands. The latter figure refers to foreign tourists in tourist accommodations in the Netherlands. The Balance of payment figures also include expenditure by other categories of foreign tourists, such as non-residents owning a second house or boat, people on cruises or other boat trips, foreigners visiting relatives and friends, and transit tourists. Differences in definitions and methods largely explain the observed variation in results. This is also the case for figures on overnight stays from the Continuous Holiday Survey and the Survey on tourist accommodations.

Break in the time series of the Continuous Holiday Survey 2002

The Continuous Holiday Survey aims to present a picture of short and long holidays taken by the Dutch population.

This survey was redesigned in 2002. As a consequence the results for the holiday year 2002 and later are not completely comparable with those of earlier surveys. The definition of holidays was broadened in the new design. One of the changes is that from 2002 onwards, stays with relatives or friends abroad are included. Moreover, the starting date of the holiday year was brought forward by two months: holiday year 2002 started on 1 October 2001.

Because of changes in the questionnaire, some characteristics of the holidays and holidaymakers were altered, creating a difference with the former design. Another difference is the method of data collection. The new Continuous Holiday Survey uses Capi@Home: respondents fill in the questionnaires on their own computers and send them to TNS-NIPO (the enterprise that carries out the survey). The former Continuous Holiday Survey used paper questionnaires.

Day Trip Survey 2006–2007

The Day Trip Survey aims to present a picture of same day visits in the Netherlands with all their aspects. The survey is a five yearly telephone survey held among a sample of the Dutch population. Information about date, time, place of departure and destination, activities, members of the group on the day trip, means of transport, and spending per are collected for each day trip. Day trips taken from a holiday location are not included in the survey. The 2006/'07 survey took place in the space of one year, from October 2006 to September 2007.

Population

The target population for the Day Trip Survey is the resident population of the Netherlands, irrespective of age, excluding persons in institutional households (e.g. nursing homes, homes for the elderly, prisons). Every two weeks a new sample is drawn from the municipal population registration. The sample size was determined taking into account losses as a result of non-response and non-availability of telephone numbers (unlisted numbers, mobile phones).

In the 2006/'07 survey, 21,500 persons were asked to participate; 1,100 persons actually took part.

Participation in the survey

The survey consists of two parts. First a recruitment interview is held in which persons from the sample are asked to keep a diary of their day trips for two weeks. If they are willing to participate, the interview is continued with general questions about their participation in recreational activities and about their background.

The second part comprises two measurements of the day trips made. Information about date, time, place of departure and destination, activities, members of the group on the day trip, means of transport, and spending per are collected for each day trip. Day trips taken from a holiday location are not included in the survey.

For respondents younger than 12 years, the questions were answered by a parent or guardian. Children aged between 12 and 16 were allowed to answer themselves, but they could also let their parents answer the questions.

Raising procedures

To raise the results to the overall population, the distribution in the sample was converted to conform with the overall population in terms of age, sex, degree of urbanisation and size of household. This reweighting took place for each of the 24 groups. In this way the lower response rate during the summer season was corrected for.

Accuracy

As the survey is sample based, the results are subject to margins of error. These should always be taken into account when interpreting the results.

Comparability with earlier surveys

The results of the Day Trip Survey 2006/'07 are comparable with the earlier surveys of 1990/'91 and 1995/'96 and 2001/'02.

Tourist accommodation survey

The tourist accommodation survey is a monthly survey that aims to present a picture of the number of guests and their overnight stays. There are around 7,500 dwellings that provide accommodation in the Netherlands. 2,300 of the dwellings are included in the survey and receive a questionnaire monthly.

Tourism Satellite Account

The Tourism Satellite Account (TSA) of the National Accounts (NA) aims to describe tourism in terms of the concepts, definitions and results of the National Accounts. This makes it possible to compare tourism with the rest of the economy. Using the methodology of the Recommended Methodological Framework (RMF)¹⁾

international comparisons are also possible. The emphasis of the RMF methodology is on the use of goods and services by tourists. In order to be able to use the available sources, it was first necessary to define 'tourism'.

Tourism/visitor

The RMF defines tourism as 'the activities of visitors travelling for leisure, business and other purposes'. This implies that a 'visitor' is 'any person travelling to a place other than that of his/her usual environment for less than 12 months and whose main purpose of the trip is other than the exercise of an activity remunerated from within the place visited'. In this project only reason and duration are taken into account as criteria to determine whether a person travels outside his/her 'usual environment'. If a person has a tourist motive to travel and the length of his/her trip exceeds 2 hours then that person is considered to be a visitor.

In accordance with the RMF, several types of tourism can be distinguished: leisure ²⁾ trips (leisure tourist) and business trips (business tourist). If the duration of the trip, same-day or overnight stays, is also taken into account, the following combinations can be distinguished:

Types of tourism			
Same-day visits		Overnight stays	
leisure	business	leisure	business

Tourism goods and services

Characteristic tourism goods and services are defined as 'products and services, which, in the absence of visitors, in most countries would probably cease to exist in meaningful quantity or for which the level of consumption would be significantly reduced and for which it seems possible to obtain statistical information'. The main categories in this group are:

- Hotels, etc.
- Restaurants, etc.
- Transport services
- Travel agencies, etc.
- Cultural services
- Sports and other recreational services
- Other tourism services.

The supply table (9.4) presents the production of characteristic tourism goods and services. The TSA investigates total production of those (goods and) services and which part is consumed by tourists.

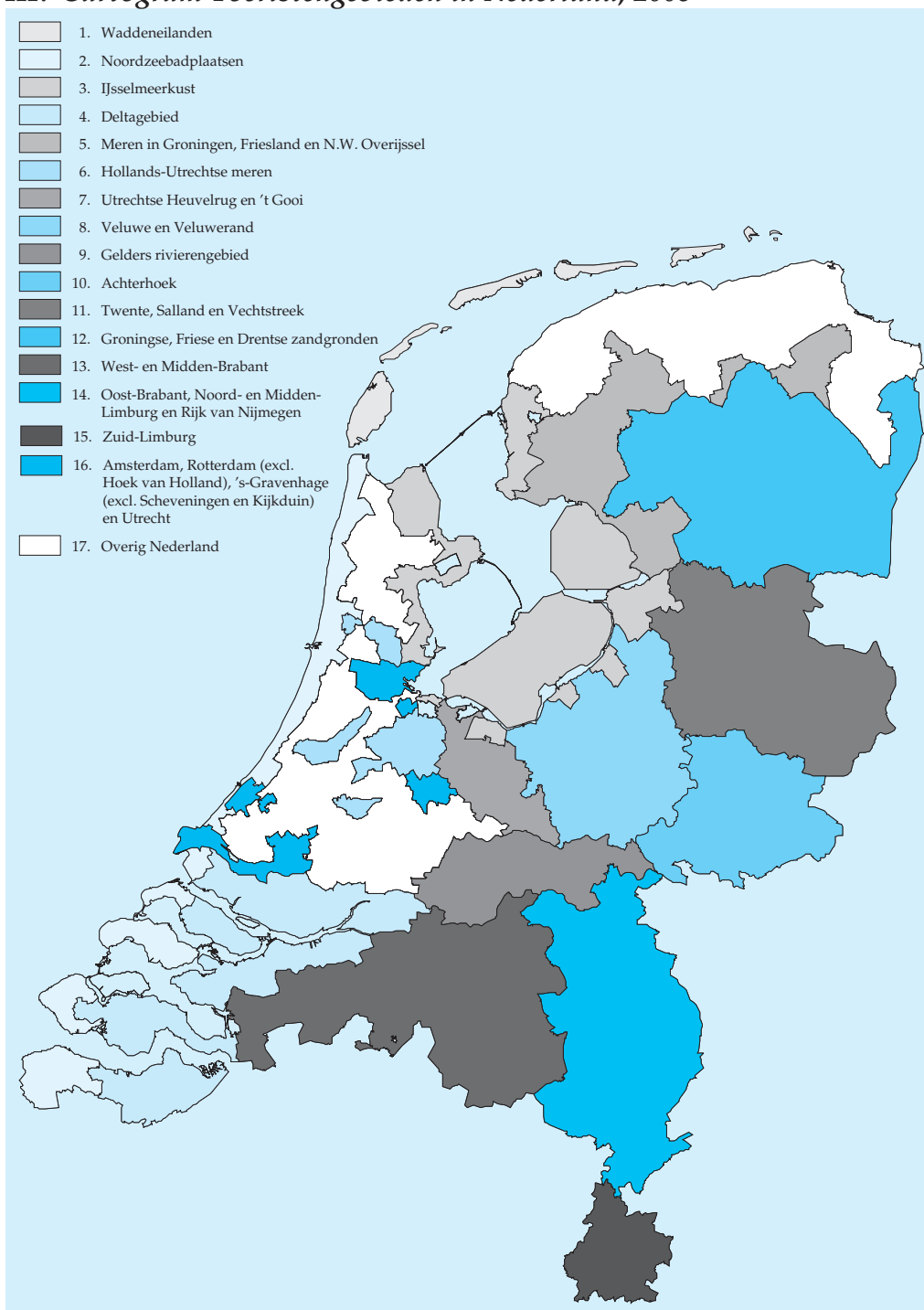
The use table (9.4) presents total consumption by domestic and inbound tourists within the Netherlands (and a small part outside the Netherlands).

The tourism Gross Domestic Product (table 9.4) is equal to the value added generated by tourism services, provided they are part of the final consumption, including the balance of product-related taxes and subsidies.

Notes in the text

- 1) UNSD et al., 2001, Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework, United Nations Statistics Division, World Tourism Organisation, Statistical Office of the European Communities (Eurostat) and Organisation for Economic Co-operation and Development, New York, Madrid, Luxemburg, Paris (RMF).
- 2) Leisure includes purposes such as recreation, holiday, visiting friends and relatives, health treatment or pilgrimages.

III. Cartogram Toeristengebieden in Nederland, 2008



Register

A

aanbod van toeristische diensten 116
aankomsten, geregistreeerde 107
activiteit 95, 100, 105
Afrika 76–81
Amerika 76–81
amusement en cultuur 116
Anne Frank huis 104
appartement 25, 48, 49, 55
Artis, Aquarium, Planetarium 104
Attractie /-park bezoeken 95–100, 104, 105
Australië en Oceanië 76–81
auto 11, 83, 99
 bij binnenlandse vakanties 27–29
 bij buitenlandse vakanties 49–52, 55
Azië 76–81
 zie ook: Verre Oosten

B

banen van werknemers 117
bed & breakfast zie: pensions
bedrijfstakken, -klassen 117
België
 gasten uit 76–82
 internationaal toerisme 107–111
 Nederlanders op vakantie in 45–47, 51–54,
 56, 59
 ontvangst uit reisverkeer uit 113
beroepsbevolking 11
bestedingen
 aan ontspanning 92
 van buitenlandse gasten 12, 114
 zie ook: uitgaven
bevolking 11
bezettingsgraad 84, 88
bezit van duurzame gebruiksgoederen 92
binnenlands toerisme 114
binnenlandse toeristische vakanties 21
binnenlandse vakanties hfds 1, 2

binnensporten 92
bioscoopbezoek 90
boot 25, 27, 28, 48, 92
bos, oppervlak 11
bruto binnenlands product 11, 111, 114
buitenlandse gasten hfds 4
 bestedingen van 12, 114
 land van herkomst 76–82
 naar soort vervoermiddel 83
 per maand 68–70
 per provincie 70–73
 per toeristengebied 74, 75
 type logiesaccommodatie 67, 68, 71, 73,
 82, 83
buitenlandse vakanties 11–15, hfds 3
 naar land van bestemming 11, 46, 47,
 51–54, 56–66
 naar soort verblijf 48, 49
 per seizoen 15–17, 45–47, 52, 53,
 57–66
 uitgaven aan 17, 54, 55
buitensporten 93
Burgers' Zoo 103

C

cafébezoek 92, 95, 96, 99, 100, 105
Canada 78, 79, 113
caravan, vouwwagen, camper 93
 binnenlandse vakanties met 25–27, 29
 buitenlandse vakanties met 48, 49, 55
Carbon footprint 124–137
Caribisch gebied 46, 47, 51, 56
concertbezoek 92, 95, 96, 99, 105
consumentenprijsindex 92
consumptiekosten 105
CO₂ 124–137
cultuur 90
cultuur, sport en recreatie,
 werkgelegenheid in 117

D

dagtochten 12, hfd's 7, 114, 116
dans- en discoavonden, bezoek aan 90
deelname aan
vakanties 11, 13, 14, 18, 19, 107
vrijtijdsactiviteiten 91-92, 94
Denemarken
gasten uit 76-81
internationaal toerisme 108-111
Nederlanders op vakantie in 46, 47, 51, 56
ontvangsten uit reisverkeer uit 113
zie ook: Scandinavië
denksport 90
Dierenpark Amersfoort 104
dierentuinen 104, 117
Diergaard Blijdorp 104
Dolfinarium 106
doorreis 82
Duinrell 104
Duitsland
gasten uit 76-82
internationaal toerisme 107-111
Nederlanders op vakantie in 45-47, 51-54, 56, 58
ontvangsten uit reisverkeer uit 113
duur van
binnenlandse vakanties 21, 25-30, 32-43
buitenlandse vakanties 45, 48, 49, 56-66
dagtochten 100
zie ook: korte vakanties, lange vakanties
duurzaamheid 119-137

E

echtparen met / zonder kinderen 84, 86
eco-efficiency 124-137
Eco label 123
eenpersoonshuishoudens 11
zie ook: alleengaanden
Efteling 104
Egypte 46, 47, 51, 56
entree- en deelnamekosten 105

F

familie- en vriendenbezoek 82
fiets 27, 28
fietsen als recreatie 93, 95, 96, 99, 100, 105
film, toneel, concert e.d. bezoeken 91, 95, 96, 99, 100, 105
Finland 78, 79, 113
internationaal toerisme 107-111
zie ook: Noorwegen-Zweden-Finland, Scandinavië
Frankrijk
gasten uit 76-82, 84
internationaal toerisme 107-111
Nederlanders op vakantie in 45-47, 51-54, 56, 57
ontvangsten uit reisverkeer uit 113

G

gasten 12
gebruik van toeristische diensten 116
gecertificeerde accommodaties 123
georganiseerde reizen 28, 51, 52
geslacht 93, 117
gezellige middag of avond 12, 91
golven 92, 95, 96, 99, 100, 105
Griekenland
gasten uit 78, 79
internationaal toerisme 107-111
Nederlanders op vakantie in 46, 47, 51, 54, 56, 65
ontvangsten uit reisverkeer uit 113
Green Key 123
groepsaccommodaties 12, 25, 48, 84, 85, 89
Groot-Brittannië
gasten uit 76-82
internationaal toerisme 107-111
Nederlanders op vakantie in 45-47, 51, 52, 54, 56, 64
ontvangsten uit reisverkeer uit 113

H

herfst 96
hobby's 91, 95-100, 105

Hongarijē 46, 47, 51, 56
horeca-uitgaven 115, 116
hotels 25–27, 29
 Nederlanders in buitenlandse 48, 49, 55
hotels, cafés en restaurants, prijsindex 92
hotels en pensions
 buitenlandse gasten in 12, hfds 4
 gebruik van Nederlandse
 slaapplaatsen in 12, 84, 85, 87–89
 werkgelegenheid in 117
huishoudens 11, 18, 92
huisjescomplexen 12, 84, 85, 89

I

Ierland 78, 79, 115
 internationaal toerisme 107–111
individuele sporten 93
inkomend toerisme 114
internationaal toerisme hfds 8
interne toeristische consumptie 116
invoer 115
Italië
 gasten uit 76–81
 internationaal toerisme 107–111
 Nederlanders op vakantie in 46, 47, 51, 53,
 54, 56, 63
 ontvangsten uit reisverkeer uit 113

J

jaargetijde 96
 zie ook: seizoen
Japan 78, 79, 113
jeugdaccommodaties zie: hotels en pensions
jeugdherberg 25, 48

K

kampeertreinen 12, 84, 85, 89, 117
kantines en catering 117
Keukenhof 104
Koningin Julianatoren 104
korte vakanties 11, 13, 14, 15
 binnenlandse 14, 21, 22, 25, 27, 28
 buitenlandse 45, 48, 49, 52

 naar bestemming 22, 30, 45, 52
 uitgaven aan 54
kranten, boeken en schrijfwaren, prijsindex
 92
kunstbeoefening, werkgelegenheid in 117

L

land van bestemming 45–47, 51–54, 56–66
land van herkomst 76–82, 89, 113
lange vakanties 11, 13, 14
 binnenlandse 15, 21, 23, 25, 27, 28
 buitenlandse 15, 16, 45, 46, 48, 49, 51, 53
 naar bestemming 23, 30, 46, 51, 53
 uitgaven aan 54
leeftijd 11, 18, 91, 93
ligplaats
logiesaccommodaties 114, 115
 buitenlandse gasten in 12, hfds 4
 gebruik van Nederlandse 12, hfds 5
 naar type 67, 68, 73, 82–89
 zie ook: verblijf, soort
Luxemburg 113
 gasten uit 78, 79
 Nederlanders op vakantie in 45–47, 51,
 56

M

maaltijd en dranken 115, 116
maand, buitenlandse gasten per 68–70
 overnachtingen per 85, 86
Madurodam 104
marktaandeel 107
meerpersoonshuishoudens 11
milieubelasting van vakanties van
Nederlanders
motief van verblijf 82
museumbezoek 90

N

natuur 11, 90
niet-ingezetenen 116
Nieuw-Zeeland 78, 79
Noorder Dierenpark 104

- Noorwegen
 gasten uit 78, 79
 internationaal toerisme 107–111
- Noorwegen-Zweden-Finland
 Nederlanders op vakantie in 46, 47, 51, 53, 56
 zie ook: Scandinavië
- O**
 ontspanning 90–92
 ontvangsten uit reisverkeer 98–111, 113
 Oostenrijk
 gasten uit 78, 79
 internationaal toerisme 107–111
 Nederlanders op vakantie in 46, 47, 51, 53, 54, 56, 61
 ontvangsten uit reisverkeer uit 113
 openbaar vervoer 98
 zie ook: trein
 oppervlakte 11
 organisatievorm 28, 51, 52
 Ouwehands Dierenpark 104
 overnachtingen in Nederlandse logies-
 accommodaties 12, 84–89
 overnachtingen van buitenlandse gasten 12, 89
 naar land van herkomst 77, 79, 81, 82
 per maand 69, 70
 per provincie 72, 73
 per toeristengebied 75
 type logiesaccommodatie 12, 67, 73, 82, 83
 overnachtingen van Nederlanders 12, 89
 naar land van bestemming 47, 57–66
 naar soort verblijf 26, 27, 49
 per provincie 30–43
 per toeristengebied 24
- P**
 pakketreizen, prijsindex 92
 pension, bed & breakfast 25, 48
 personenvervoer, werkgelegenheid in 117
 Polen 78, 79
 Portugal 115
 gasten uit 78, 79
 internationaal toerisme 107–111
 Nederlanders op vakantie in 46, 47, 51, 56
 pretparken, bezoek aan 104
 provincie, cijfers per – over:
 binnenlandse vakanties 30–43
 buitenlandse gasten 70–73
 gebruik van logiesaccommodaties 86–88
 dagtochten 98, 101–103
- R**
 Recreatiedruk per provincie 119–122
 recreatie- en cultuur diensten, prijsindex 92
 recreatief winkelen 95–100, 105
 recreatieterreinen, oppervlakte 11
 reiskosten, bij dagtochten 105
 reisorganisaties 115, 116
 reisverkeer, internationaal
 ontvangsten uit 109–111, 113
 uitgaven aan 109
 reisverkeersbalans 12, 113
 reserveren, wijze van 83
 restaurant, bezoek aan 12, 91
 rondvaarten Amsterdam 106
 Rusland enz. 78, 79
 Rijksmuseum 104
- S**
 Safaripark Beekse Bergen 104
 Scandinavië 82
 zie ook: Denemarken, Noorwegen,
 Zweden, Finland
 seizoen, cijfers per – over:
 binnenlandse vakanties 22–24, 30, 31
 buitenlandse vakanties 45–47, 57–66
 vakanties van Nederlanders 15–17
 seizoenrecreatieve logiesvormen 25–27, 29,
 32–43, 48, 49, 55
 sexmuseum 'Venustempel' 104
 slaappleaatsbezettingsgraad 84, 88
 Slagharen 104
 sociale klasse 19
 Spanje

gasten uit 76–81
internationaal toerisme 107–111
Nederlanders op vakantie in 46, 47, 51, 54,
56, 60
ontvangsten uit reisverkeer uit 113
speeltuinen, bezoek aan 90
sport en recreatie 115, 116
sport en spel, bestedingen aan 92
sportbeoefening 12, 91, 93
per tak van sport 93
sportieve recreatie 95–100, 105
sport(wedstrijden) zien 95–100, 105
subsidies min belastingen 115
surfplank 94

T

teamsporten 93
tent, bungalowtent 25, 26, 29, 48, 49, 55
theaters, werkgelegenheid 117
toeren 95–100, 105
toerisme en recreatie, werkgelegenheid 117
toeristengebied 22–24, 74, 75, 171
toeristisch aandeel 115
toeristische bestedingen 114
toeristische dagtochten 114
toeristische diensten 115, 116
toeristische logiesvormen 25–27, 29, 32–43,
48, 49, 55
toeristisch-recreatieve goederen 114
toeristische voetafdruk
toeschouwers sportwedstrijden 95–100, 105
toneel, bezoek aan 91
touringcar 27, 28, 49–52, 55, 83
trein 27–29, 49, 50, 55, 83
zie ook: openbaar vervoer
trimmen, hardlopen, fitness 93, 95, 96, 99,
100, 105
Tsjechië
gasten uit 78, 79
Nederlanders met vakantie in 46, 47, 51,
53, 56
Turkije
gasten uit 78, 79

Nederlanders met vakantie in 46, 47, 51,
56, 62
TV kijken 12, 91
tweede woning, vakantiehuisje 94

U

uitgaan 88, 93–97, 102,
uitgaand toerisme, bestedingen 111
uitgaven
aan dagtochten 105, 114
aan reisverkeer 12, 109
aan vakanties 17, 29, 54, 55
in buitenland 54, 55
naar categorie 81, 82
zie ook: bestedingen
uitstapjes in vrije natuur 12, 91

V

vakantie
frequentie 14, 91
motief van verblijf 82
prijzen van 92
vakantieduur
binnenlandse vakanties 21, 25–28, 30,
32–43
buitenlandse vakanties 45, 48, 49, 56–66
vakantieduur, gemiddelde 17, 21, 29, 45, 55
vakanties van Nederlanders
binnenlandse hfds 2, 92
buitenlandse hfds 3, 92
deelname aan hfds 1
vakanties, kamperen en weekendbesteding
in huishoudbudget 92
Van Goghmuseum 104
verblijf, soort 25–27, 29
op buitenlandse vakanties 48, 49, 55
per provincie 32–43
zie ook: logiesaccommodaties
verblijfsduur, gemiddelde 68, 85
Verenigde Staten
gasten uit 78, 79, 82
Nederlanders op vakantie in 46, 47, 51,
56

ontvangsten uit reisverkeer uit 113
Verre Oosten 46, 47, 51, 56
zie ook: Azië
vervoermiddel voor
binnenlandse vakanties 27-29
buitenlandse gasten 83
buitenlandse vakanties 49-52, 55
dagtochten 99
vervoersdiensten 115, 116
voorjaar 95
vliegtuig 49-52, 55, 80
vrijtijdsbesteding 12, hfd 6

W
wandelen 93, 95, 96, 99, 100, 105
water, oppervlak 11
werkgelegenheid in toeristische sector 117
werklozen 11
winterperiode 22-24, 30, 31, 45-47, 57-66,
98
wintersportvakanties 52, 53
woning van familie, vrienden of
kennissen 48, 49, 55
woning van andere particulier 25, 48, 49, 55

Z
Zaanse Schans 104
zakelijke dagtochten en verblijven 114, 116
zakenreis 82
zingen, muziek maken 91
zomerhuisje, vakantiebungalow, tweede
woning 25-27, 29, 48, 49, 55
zomerperiode 22-24, 30, 31, 45-47, 57-66,
96
zonnen, zwemmen, picknicken,
dagkamperen e.d. 95-100, 105

Zweden
gasten uit 78, 79
internationaal toerisme 107-111
ontvangsten uit reisverkeer uit 113
zie ook: Noorwegen-Zweden-Finland,
Scandinavië

Zwitserland
gasten uit 76-81
internationaal toerisme 107-111
Nederlanders op vakantie in 46, 47, 51,
53, 56, 66
ontvangsten uit reisverkeer uit 113

Index

A

accommodation, type of 25–27, 29
 domestic holiday trips per province 32–43
 outbound holiday trips 48, 49, 55
accommodations
 foreign tourists in Dutch chap 4
 use of Dutch chap 5, 115, 116
activity by type, on day trips 95–100, 105
admission fees, expenditure on 105
Africa 76–81
age 11, 18, 91–93, 97
airplane 49–52, 55, 83
America 76–81
amusement and culture 115, 116
apartment 25, 48, 49, 55
area 11
attractions 95–100, 104, 105
Australia and Oceania 76–81
Austria
 Dutch on holiday in 46, 47, 51, 53, 54, 56, 61
 international tourism 107–111
 tourist receipts 113
 tourists from 78, 79
Asia 76–81
 see also: Far East
autumn 96

B

bar, pub, café
 visits 91, 95, 96, 99, 100, 105
 employment in 117
bed place occupancy 84, 88
bed & breakfast 25, 48
Belgium
 Dutch on holiday in 45–47, 51–54, 56, 59
 international tourism 107–111
tourists from 76–82
berth
bike 27, 28

biking, on day trips 92, 93, 96, 97, 102
boarding houses 25, 48
 Dutch in foreign 48, 49
 see also: hotels and boarding houses
books, newspapers and magazines,
 price index 92
booking method 83
boat 25, 27, 28, 48, 92
business trip 82
business visitors 114, 116

C

campsites 12, 84, 85, 89, 117
Canada 78, 79, 113
car 11, 83, 99
 domestic holidays by 27–29
 outbound trips by 49–52, 55
caravan, folding trailer, camper 91
 domestic holidays with 25–27, 29
 outbound trips with 48, 49, 55
Carbon footprint 124–137
Caribbean 46, 47, 51, 56
Certified accommodations 123
cinema, going to 91
coach 27, 28, 49–52, 55, 83
concert, going to 91, 95, 96, 99, 105
consumption costs 104
consumer price index 92
country of destination 45–47, 51–54, 56–66
country of origin 76–82, 89, 115
culture 90
culture, sport and recreation, jobs in 117
Czech Republic
 Dutch on holiday in 46, 47, 51, 53, 56
 tourists from 78, 79

D

dancing and discos, visiting 91
day trips 12, ch. 7, 114, 116

- Denmark
 Dutch on holiday in 46, 47, 51, 56
 international tourism 107–111
 tourist receipts 113
 tourists from 76–81
 see also: Scandinavia
- do-it-yourself work in the home 91
- domestic holiday trips chap 1, 2
- domestic supply 115
- domestic tourist holiday trips 21, 114
- duration, of day trips 100
 see also: length of stay
- Dutch citizens, tourism consumption 116
- dwelling, of relatives or friends 48, 49, 55
- dwelling, private 25, 48, 49, 55
- E**
- Eco label 123
- eco efficiency 124–137
- employment in tourist sector 117
- Egypt 46, 47, 51, 56
- expenditure 92
 international tourist – 12, 99
 of foreign tourists 12
 on day trips 105, 114
 on holidays 12, 17, 29, 54, 55
- F**
- family and friends, visits to 82
- Far East 46, 47, 51, 56
 see also: Asia
- Finland 78, 79, 112
 international tourism 107–111
 See also: Norway-Sweden-Finland
- food and beverages 115, 116
- foreign tourists chap 4, 118
 by country of origin 76–82
 expenditure of 12, 114
 by month 68–70
 by province 70–73
 by tourist area 74, 75
 by type of accommodation 67, 68, 71, 73, 82, 83
- France
 Dutch on holiday in 45–47, 51–54, 56, 57
 international tourism 107–111
 tourist receipts 113
 tourists from 76–82
- G**
- games of skill 91
- gender / sex 93, 117
- Germany
 Dutch on holiday in 45–47, 51–54, 56, 58
 international tourism 107–111
 tourist receipts 113
 tourists from 76–82
- golf 93, 97–100, 105
- going out 91, 95–100, 105
- Greece
 Dutch on holiday in 46, 47, 51, 54, 56, 65
 international tourism 107–111
 tourist receipts 113
 tourists from 78, 79
- Green Key 123
- Great-Britain
 Dutch on holiday in 45–47, 51, 52, 54, 56, 64
 international tourism 107–111
 tourist receipts 112
 tourists from 76–82
- gross domestic product 11, 111, 114
- group accommodations 12, 25, 48, 84, 85, 89
- H**
- hobbies 93, 94–100, 105
- holiday dwellings 94
- holiday length, average 17, 21, 29, 45, 55
 see also: length of stay
- holiday traffic, international chap 8
- holidays of the Dutch
 domestic trips chap 2
 frequency 14, 91
 outbound trips chap 3
 participation in chap 1

holidays, camp and weekend, spending in
 household budget 92
holidays, long 11, 13, 14
 by destination 23, 30, 46, 51, 53
 domestic 15, 21, 23, 25, 27, 28
 expenditure on 54
 outbound 15, 16, 45, 46, 48, 49, 51, 53
holidays, short 11, 13, 14, 15
 by destination 22, 30, 45, 52
 domestic 14, 22, 25, 27, 28
 expenditure on 54
 outbound 45, 48, 49, 52
 see also: outbound trips
hotels 25–27, 29
 Dutch in foreign 48, 49, 55
hotel and catering, price index 92
hotels and boarding houses 25–27, 29
 employment in 116
 foreign tourists in 12, chap 4
 use of Dutch – 12, 84, 85, 87–89
households 11, 18, 92
Hungary 46, 47, 51, 56

I

import 115
individual sports 93
indoor sports 93
internal tourism consumption 115, 116
international tourism chap 8
Ireland 78, 79, 113
 international tourism 107–111
Italy
 Dutch on holiday in 46, 47, 51, 53, 54, 56,
 63
 international tourism 107–111
 tourist receipts 113
 tourists from 76–81

J

Japan 78, 79, 113
jobs of employees in tourism 117
jogging, running, fitness 93, 95, 96, 99,
100, 105

L

labour force 11
land area 11
leisure activities 12, 91–92
leisure/ recreational shopping 95–100, 105
length of stay
 domestic holidays 21, 25–28, 30, 32–43
 outbound trips 45, 48, 49, 56–66
length of stay, average 68, 88
Luxembourg
 Dutch on holiday in 45–47, 51, 56
 tourist receipts 113
 tourists from 78, 79

M

market share 108
month, foreign tourists per – 68–70
 overnight stays per – 85, 86
movies, theatre, concert etc. visiting 91, 95,
96, 99, 100, 105
multi-person households 11
museum visits 91

N

nature area 11
New Zealand 78, 79
Norway
 international tourism 107–111
 tourists from 78, 79
Norway-Sweden-Finland
 Dutch on holiday in 46, 47, 51, 53, 56
 see also: Scandinavia

O

occupancy rate 84, 88
organizing trips, way of 28, 51, 52
outbound holiday trips 11–15, chap 3
 by country of destination 11, 46, 47,
 51–54, 56–66
 by type of accommodation 48, 49
 by season 15–17, 45–47, 52, 53, 57–66
 expenditure on 17, 54, 55
outdoor sports 93

- overnight stays foreign tourists 12, 89
 - by country of origin 77, 79, 81, 82
 - per month 69, 70
 - per province 72, 73
 - by tourist area 75
 - type of accommodation 12, 67, 73, 82, 83
 - overnight stays in Dutch accommodations 12, 84–89
 - overnight stays of the Dutch 12, 89
 - by type of accommodation 26, 27, 49
 - per country of destination 47, 57–66
 - per province 30–43
 - per tourist area 24
 - ownership of durable recreational items 94
- P**
- package tours, price index 92
 - participation in
 - holidays chap 1, 107
 - leisure activities chap 6
 - passenger transport, employment 117
 - playground visits 90
 - Poland 78, 79
 - population 11
 - Portugal 113
 - Dutch on holiday in 46, 47, 51, 56
 - international tourism 107–111
 - tourists from 78, 79
 - province, figures per – on:
 - day trips 98, 101–103
 - domestic holidays 30–43
 - foreign tourists 70–73
 - use of accommodations 86–88
 - public transport 99
 - see also: train
- R**
- reason for stay 82
 - recreation, area for 11
 - recreation and culture,
 - price index 92
 - recreational items, ownership 94
 - recreational pressure 119–122
 - renting cars 119
 - restaurant, visits to 12, 91
 - Russia etc. 78, 79
- S**
- sailboards and surfboards 94
 - Scandinavia 82
 - see also: Denmark, Norway-Sweden-Finland
 - season, figures by – on:
 - day trips 96
 - domestic holidays 22–24, 30, 31
 - holidays of the Dutch 15–17
 - outbound trips 45–47, 57–66
 - seasonal types of accommodation 25–27, 29, 32–43, 48, 49, 55
 - second home, holiday cottage 94
 - singing, making music 91
 - single household 11
 - sociable meetings 12, 91
 - social class 19
 - Spain
 - Dutch on holiday in 46, 47, 51, 54, 56, 60
 - international tourism 107–111
 - tourist receipts 113
 - tourists from 76–81
 - spectators sports competition / matches 95–100, 105
 - sporting recreation 95–100, 105
 - sports and games, expenditure for 92
 - sports and recreation 115, 116
 - employment 117
 - sports, practice of 12, 90, 93
 - by type of sport 93
 - spring 96
 - subsidies minus taxes 117
 - summer house, bungalow 25–27, 29, 48, 49, 55
 - summer season 22–24, 30, 31, 45–47, 57–66, 96
 - sunbathe, swimming, picnic, day camp etc. 95–100, 105
 - surface area 11

- sustainability 119–137
 - Sweden
 - international tourism 107–111
 - tourist receipts 113
 - tourists from 78, 79
 - see also: Norway-Sweden-Finland, Scandinavia
 - Switzerland
 - Dutch on holiday in 46, 47, 51, 53, 56, 66
 - international tourism 107–111
 - tourist receipts 113
 - tourists from 76–81
- T**
- team sports 93
 - tent, family tent 25, 26, 29, 48, 49, 55
 - theatre, going to 91
 - tour operators and travel agencies 115–117
 - touring, on day trips 95–100, 105
 - tourism and recreation, employment in 117
 - tourism industries 115
 - tourism products and services 115, 116
 - tourism ratio 115
 - tourist accommodations 25–27, 29
 - domestic holiday trips per province 32–43
 - outbound holiday trips 48, 49, 55
 - tourist area 22–24, 74, 75, 171
 - tourist consumption 115
 - tourist expenditure 84, 85, 109, 114
 - tourist GDP 115
 - tourist receipts 109–111, 113
 - train 27–29, 49, 50, 55, 83
 - see also: public transport
 - transit 82
 - transport, mode of – , for:
 - domestic holidays 27–29
 - foreign tourists 83
 - outbound trips 49–52, 55
 - day trips 99
 - transport services 115, 116
 - travel agencies 115, 116
 - travel balance 12
 - travel costs, of day trips 105
 - trips in the open air 12, 90
 - Dutch on holiday in 46, 47, 51, 56, 62
 - tourists from 78, 79
- U**
- unemployed 11
 - United States
 - Dutch on holiday in 46, 47, 51, 56
 - tourist receipts 113
 - tourists from 78, 79, 82
- W**
- walking 93, 94, 96, 99, 100, 105
 - watching television 12, 91
 - water area 11
 - winter season 22–24, 30, 31, 45–47, 57–66, 96
 - winter sports holidays 52, 53
 - woodland and nature area 11
- Y**
- youth hostels 25, 48
 - yacht
- Z**
- zoo 91, 105, 117

Enkele aanverwante onderzoeken en publicaties

In dit overzicht worden de titels vermeld van enerzijds regelmatig uitgevoerde onderzoeken, anderzijds papieren publicaties die meer gedetailleerde gegevens bevatten over (aanverwante) onderwerpen die in deze publicatie worden behandeld. Hierbij is een onderscheid gemaakt tussen CBS- en Overige onderzoeken, en tussen CBS-publicaties, NBTC-publicaties en publicaties van overige bronnen. Bij alle publicaties is de algemene titel vermeld, gevolgd door het jaartal van de meest recente papieren publicatie.

CBS-onderzoeken

Logiesaccommodaties 2008 (m, j).
Permanent Onderzoek LeefSituatie (POLS) (j).
Dagrecreatie 2006/'07 (5j).
Recreatie-instellingen 2004 (2j).
Sportclubs en sportscholen 2006 (3j).
Sportorganisaties 2006 (3j).
Watersport (exploitanten van jacht- en passantenhavens) 2006 (3j).
Watersportclubs en -verenigingen 2006 (3j).
Watersportinstructeurs, zeil- en surfscholen 2006 (3j).
Zwembaden en sportaccommodaties (exploitanten) 2006 (3j).

Overige onderzoeken

Aanvullend Voorzieningengebruik Onderzoek 2007 (Sociaal en Cultureel Planbureau) (4j).
Continu VakantieOnderzoek 2008 (m, j). In opdracht van de Stichting CVO vindt het Continu VakantieOnderzoek plaats, waarbij het veldwerk wordt uitgevoerd door TNS-NIPO.
Inkomend toerisme 2005 (5j).

CBS-publicaties (op papier)

Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties 2008 (j).
Vakanties van Nederlanders 2008 (j).

Barometer voor Horeca, Catering en Verblijfsrecreatie', een kwartaal-uitgave van het bedrijf Horeca en Catering en het Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS-publicaties (op internet: StatLine)

StatLine is de elektronische databank van het CBS, die u gratis kunt raadplegen. Deze databank bevat statistische informatie over vele maatschappelijke en econo-

mische onderwerpen in de vorm van tabellen en grafieken. Achter in deze publicatie zijn de titels vermeld van de publicaties die over logiesaccommodaties in StatLine zijn opgenomen.

De meest efficiënte manier om cijfers over toerisme en recreatie in StatLine te vinden is als volgt. Ga naar de internetsite <http://statline.cbs.nl> en druk op de knop 'thema's'. U krijgt dan de 'StatLine Webselector' op uw scherm. Door achtereenvolgens te dubbelklikken op de mappen 'Vrije tijd en Cultuur' en 'Toerisme' of 'Recreatie' of 'Sport' te klikken, komt u bij mappen met publicaties van gegevens over Toerisme (Vakanties, Logiesaccommodaties), Recreatie (waaronder een map Dagrecreatie), en Sport terecht. Voor een overzicht van vrijetijdsbesteding van personen kiest u achtereenvolgens de plussen voor 'Vrije tijd en Cultuur', en 'Tijdsbesteding en vrije tijd'.

Als u de gewenste publicatie aanklikt, verschijnen enkele tabbladen met onderwerpen, perioden en andere selectiemogelijkheden waaruit u telkens een keuze kunt maken om een eigen tabel samen te stellen. Vervolgens drukt u op 'Gegevens tonen'. U krijgt dan de gekozen tabel op het scherm te zien. Deze kunt u afdrukken of opslaan. Na boven de tabel op het pictogram met de diskette (tabel bewaren) te klikken, kunt u aangeven in welk formaat u de gegevens op wilt slaan.

Voor nadere informatie en vragen over het gebruik van StatLine kunt u contact opnemen met de infoservice van het CBS, tel. 088 570 70 70, e-mail: infoservice@cbs.nl.

In het bijzonder voor cijfers en publicaties op het gebied van Toerisme en Recreatie hebben we een nieuwe internetservice. Deze service bestaat er uit, dat u middels een e-mail op de hoogte gebracht wordt van recente publicaties. In deze mail vindt u tevens de directe link naar de publicatie die dan verschenen is. Mocht u deze vorm van informatie op prijs stellen, stuur dan een e-mail met uw verzoek naar statistieklogies@cbs.nl. U ontvangt dan de aankondigingen van de publicaties die verschijnen.

NBTC-publicaties (voorheen TRN-publicaties)

zie www.holland.com.

Overige publicaties

Buitenlandse toeristen in Nederland 1999 (Ministerie van Economische Zaken, CBS en TRN; verkrijgbaar bij NBTC).

NHTV publicaties: www.nhtv.nl

NRIT publicaties: www.nrit.nl

Kwartaalbericht Nederlandsche Bank (kw).

OECD publicaties: zie www.oecd.org, directorate Science, Technology & Industry, Industry Issues – Tourism.

Rapportage Sport 2008 (Sociaal en Cultureel Planbureau).

Zie ook www.rapportage-sport.nl.

Trendrapport toerisme en recreatie 2007 (Nederlands Research Instituut voor Recreatie en Toerisme) (j).

Yearbook of tourism statistics 2008 (WTO) (j).

De publicaties van het CBS kunnen besteld worden bij de bestelservice van het CBS te Heerlen, Postbus 4481, 6401 CZ Heerlen, fax (045) 570 62 68 of e-mail verkoop@cbs.nl. Alle publicaties zijn ter inzage of kunnen in bruikleen worden verkregen bij de bibliotheek van ons Bureau in beide vestigingen. Tevens kunnen daar publicaties tegen contante betaling worden gekocht. Statistische informatie is ook te vinden op de website van het CBS www.cbs.nl ; gegevens zijn ook direct op te vragen via statline.cbs.nl.

De publicaties van NBTC/TRN kunnen besteld worden bij het hoofdkantoor in Leidschendam, Postbus 458, 2260 MG Leidschendam, tel. (070) 370 57 05, fax (070) 320 16 54

Aan deze publicatie werkten mee

J.A.J. van der Meulen
W. Veerkamp

